

سرشناسه.....قرائتی، تقی، ۱۳۳۹
 عنوان و نام پدید آور..... فضایل و آداب زیارت مسجد/ قرائتی، تقی
 مشخصات نشر..... قم: راه سبز، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری..... ۱۶۰ صفحه، مصور (رنگی)
 شابک..... ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۱۸-۲۲-۴
 وضعیت فهرست نویسی..... فیپا
 موضوع..... مسجدها
 موضوع..... مسجدها-آداب و رسوم
 رده بندی کنگره..... ۱۳۹۳ ع۶ ق۴ / BP۲۶۱
 رده بندی دیویی..... ۲۹۷/۷۵
 شماره کتابشناسی ملی..... ۳۴۶۲۷۲۵
 یادداشت ویراست اول کتاب حاضر در سال ۱۳۹۲ توسط نشر معروف منتشر شده است.

این کتاب با مساعدت مالی شرکت صنایع نساجی پامجال منتشر گردیده است.

فضایل و آداب زیارت مسجد

ویراست دوم

مؤلف..... تقی قرائتی
 ویراستار..... ابوالقاسم آرزومندی
 ناشر..... راه سبز
 مدیر هنری..... ناصر ابراهیمی
 نوبت چاپ..... اول این ناشر / بهار ۹۳
 شمارگان..... ۵۰۰۰ نسخه
 قیمت..... ۴۰۰۰ تومان

تلفن مرکز پخش «مؤسسه مسجد»

۰۹۳۶۳۹۲۰۷۹۶ / ۰۲۵ - ۳۷۷۳۷۷۰۱

«باسمه تعالی»

عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم: من بسط فیہ (فی مسجد) حصیراً
صلی علیہ سبعون الف ملک حتی ینقطع ذلک الحصیر.

هر کس فرش و حصیری در مسجدی بگستراند تا زمانی که آن فرش و
حصیر قابل استفاده باشد، هفتاد هزار فرشته بر او درود می فرستند.
(کنز العمال، ج ۷، ص ۶۵۶)

«شرکت صنایع نساجی پامچال» افتخار دارد تاکنون بیش از یکصد نوع
فرش سجاده ای برای مساجد تولید و توزیع کرده است.

«مؤسسه مسجد» حسن تعهد، ارائه تحفیف، رضایت مندی و عدم شکایت
اهالی مسجد از عملکرد این شرکت را نشانه حسن نیت مسئولان _ به ویژه مدیر
عامل _ شرکت مزبور می داند و این امر را بهانه تشکر از آنان قرار می دهد.
فرش های سجاده ای در مقایسه با دیگر فرش ها از امتیازهای زیر برخوردارند:

۱. نظم بخشی به صفوف جماعت.
۲. سهولت مراعات فاصله بین صفوف.
۳. روی هم قرار نگرفتن فرش ها.
۴. زیبا و جذاب شدن مسجد مخصوصاً مساجدی که انحراف قبله دارند.
۵. نشان دادن جهت قبله به دلیل طرح محرابی آنها.
۶. جهت دادن به نشستن ها در غیر اوقات نماز.
۷. امکان شست و شوی بهتر و راحت تر.
۸. تنوع در رنگ بندی و نقش و نگار بدون استفاده از تصاویر حیوانات که
در مسجد مکروه است.
۹. داشتن کمترین ضایعات (به دلیل رولی بودن آنها).
۱۰. آسان بودن آمارگیری از شرکت کنندگان در مسجد.
۱۱. یکنواختی فرش های قسمت زنانه و مردانه.
۱۲. داشتن قیمت مناسب علاوه بر مرغوبیت آنها.

فهرست

الف) اهمیت احترام..... ۶۶

ب) نحوه احترام..... ۶۶

رفتن به مسجد..... ۶۹

معاف شدگان از حضور در مسجد..... ۷۰

نیت الهی برای رفتن به مسجد..... ۷۰

وقت رفتن به مسجد..... ۷۳

آمادگی برای رفتن..... ۷۴

حرکت به سمت مسجد..... ۷۷

در مسیر مسجد..... ۷۹

عواقب ترک مسجد..... ۸۰

الف) عواقب اعتقادی..... ۸۱

ب) عواقب اخلاقی..... ۸۱

ج) عواقب روانی..... ۸۳

د) عواقب اجتماعی..... ۸۴

هـ) عواقب سیاسی..... ۸۵

و) عواقب معنوی..... ۸۷

ز) عواقب عبادی..... ۸۷

ح) عواقب اخروی..... ۸۸

فصل ششم: حضور زنان و کودکان در مسجد

فضایل حضور زنان در مسجد..... ۹۰

الف) ویژگی‌های زنان..... ۹۰

ب) توانمندی‌های زنان..... ۹۱

ج) حضور زنان در مسجد و ارزش آن..... ۹۱

آداب و شرایط حضور زنان..... ۹۳

الف) حضور سیاسی زنان در مسجد..... ۹۳

ب) وظایف خانواده و اجتماع برای حضور زنان در مسجد..... ۹۴

ج) وظایف مسئولان مسجد..... ۹۴

• امور رفاهی..... ۹۴

• امور فرهنگی..... ۹۵

آداب حضور زنان در مسجد..... ۹۶

الف) زمان حضور..... ۹۶

ب) در مسیر..... ۹۶

ج) در مسجد..... ۹۶

مقدمه..... ۸

زیارت..... ۱۱

فصل اول: زائران کوی دوست

ذکر و زیارت..... ۱۶

زیارت خانه خدا در زمین..... ۱۹

فصل دوم: جایگاه رفیع مسجد

جلوه‌هایی از مسجد..... ۲۴

مسجد خانه همه..... ۲۸

جایگاه مسجد..... ۳۰

تأثیرات حضور در مسجد..... ۳۴

مسجد، نیاز امروز و پشته‌پایه فردا..... ۳۶

رسانه مسجد..... ۴۰

فصل سوم: ساخت و تعمیر مسجد

امتیازات ساخت مسجد و تجهیز آن..... ۴۴

الف) ساخت مسجد..... ۴۴

ب) تجهیز مسجد..... ۴۷

آسیب‌های مساجد بزرگ..... ۴۸

نکته مهم در ساخت مساجد بزرگ..... ۵۰

امتیازات مساجد کوچک..... ۵۰

اهمیت عمران و آبادانی..... ۵۳

توفیق مسجدسازی..... ۵۴

فصل چهارم: مسجدی‌ها

معرفی اهل مسجد..... ۵۶

اهل مسجد در جامعه..... ۵۷

عقیده و رفتار مسجدیان..... ۵۸

ورود به مسجد و اقامت در آن..... ۶۰

امتیازات اجتماعی مسجدی‌ها..... ۶۱

همسایگی مسجد..... ۶۱

در همسایگی مسجد..... ۶۲

آداب همسایگی..... ۶۳

فصل پنجم: فیض حضور در مسجد

احترام و بزرگداشت مسجد..... ۶۶

- ۹۷ حضور کودکان در مسجد (ب) برگزاری نماز ۱۳۵
- ۱۰۰ وظایف بزرگ‌ترها در قبال کودکان (ج) برنامه‌ها ۱۳۵
- ۱۰۰ باورها (د) هزینه‌ها ۱۳۶
- ۱۰۲ راهکارها (هـ) مدیریت ۱۳۶
- ۱۰۴ آداب حضور کودکان (و) حضور مردم ۱۳۸
- فصل هفتم: فضایل و آداب حضور مسجد**
- ۱۰۸ فضایل و آداب ورود به مسجد (و) آداب امامت (وظایف امام مسجد) ۱۳۸
- ۱۰۸ هنگام ورود آداب نماز در مسجد ۱۳۹
- ۱۰۸ پس از ورود آداب امامت نماز جماعت ۱۴۱
- ۱۱۲ الف فضایل آداب امامت اجتماعی ۱۴۳
- ۱۱۲ (ب) آداب آداب امامت فرهنگی ۱۴۴
- ۱۱۳ فضیلت و آداب نماز تحیت آداب جماعت ۱۴۶
- ۱۱۴ آداب نماز تحیت وظایف نمازگزاران ۱۴۸
- ۱۱۵ جلوس در مسجد ماه مبارک رمضان در مسجد ۱۴۹
- ۱۱۵ الف فضایل جلوس توصیه‌ها ۱۴۹
- ۱۱۶ (ب) مکان جلوس اعتکاف در مسجد ۱۵۰
- ۱۱۷ (ج) کیفیت جلوس غرض از اعتکاف ۱۵۱
- ۱۱۷ (د) انواع جلوس زمان اعتکاف ۱۵۱
- ۱۱۹ (هـ) آداب جلوس حداقل مدت اعتکاف ۱۵۲
- ۱۲۰ فضایل حضور و توقف در مسجد آثار اعتکاف ۱۵۳
- ۱۲۰ الف فضایل معنوی مراقبات قبل از اعتکاف ۱۵۴
- ۱۲۲ (ب) فضایل سیاسی - اجتماعی مراقبات هنگام اعتکاف ۱۵۴
- ۱۲۲ (ج) فضایل اخروی مراقبات بعد از اعتکاف ۱۵۵
- ۱۲۳ آداب حضور در مسجد مراقبات مسئولان اعتکاف ۱۵۵
- ۱۲۳ الف آداب شخصی چند نکته ۱۵۶
- ۱۲۴ (ب) آداب اجتماعی منابع و مآخذ ۱۵۸
- ۱۲۶ آداب خروج از مسجد خودآزمایی ۱۶۰
- ۱۲۶ الف قبل از خروج ۱۲۶
- ۱۲۸ (ب) هنگام خروج ۱۲۸
- ۱۲۹ (ج) پس از خروج ۱۲۹
- فصل هشتم: آداب عبادت در مسجد**
- ۱۳۲ مسجد نمونه ۱۳۲
- ۱۳۲ الف امکانات و تجهیزات ۱۳۲

مقدمه

تقدیم به آنان که خداوند آنها را دوست دارد و لیاقت عمران مسجد و خانه خودش را به آنان داده؛ همانان که مصداق لم یخس الا الله اند و

جز از خدا از هیچ کس دیگری هراسی به دل راه نمی دهند؛ چرا که آن قدر عمران مسجد مهم است که بدون مانع و وسوسه از درون و برون، عبور از آن به جز با عنایت خداوند امکان پذیر نیست.

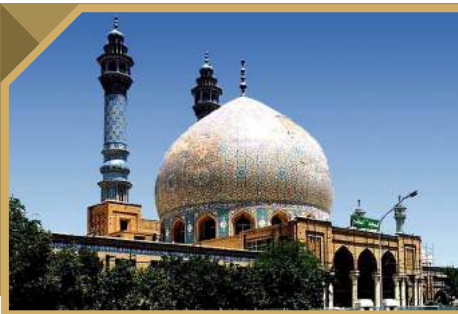
از جمله وسوسه مسأله

ریاست که باید با آن مقابله کرد و این حقیقت را در نظر گرفت که اسلام ریا در مسجد ساختن و مسجد رفتن را عین اخلاص می داند و به همین جهت است که منافق چون اهل ریا و فریب است، از انجام دادن این دو شانه خالی می کند. همچنین باید بدانیم که مسجد هیچ گاه ضرار نیست و ساخت و تعمیرش ضربه ای به اسلام نمی زند و در حقیقت آنچه مسجد نیست، ضرار است. نیز ساخت مساجد فراوان هیچ گاه اسراف به شمار نمی آید؛ چرا که مسجد مربوط به همه است و از زمانی که مسجده سازی

کمرونق گردید، اسراف در ساخت و ساز ساختمان‌های شخصی و عمومی و بلکه مراکز دینی رشد فزاینده‌ای گرفت. آنان که از موانع و وساوس در مسیر ساخت و عمران مساجد عبور کرده‌اند، بدین حقیقت واقفانند که احساس ترس و

واهمه و نگرانی در این مسیر، چیزی جز گرفتاری در دام اوهام و تخیلات نیست. لذا این امر مهم به همتی بلند و عزمی راسخ نیاز دارد و در طول تاریخ انبیا و اولیا و افرادی خاص توانسته‌اند به این فضیلت نایل آیند. واقعیت این است که ما همواره یا در حال تعمیر مسجدیم و یا در حال تخریب آنیم و راه دیگری وجود ندارد. بنابراین باید در راه تعمیر و آبادانی مساجد به قدر توان خود اقدام کنیم و بدانیم آنان که با وجود توانایی قدمی در راه عمران مسجد و حضور در آن برنمی‌دارند، در تخریب مسجد سهیم‌اند و قرآن آنان را مستحق خواری در دنیا و عذاب در آخرت می‌داند.^۱

مسجد اعظم قم

با عمران ظاهری و معنوی مساجد، بسیاری از مشکلات فردی و اجتماعی ما حل می‌شود و بدون مسجد و اهل آن همچنان در باتلاق مشکلات خواهیم ماند.

در طول تاریخ، انبیا و اولیا

۱. سوره بقره، آیه ۱۱۴ «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ سَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»

و علمای نترس، علاوه بر ساخت مسجد، با حضور خود در مساجد خدمت‌گزار مسجد بودند و با عهده‌دار شدن امامت بر امور مسجد نظارت و با رفتار خویش مسجد را تطهیر می‌کردند.

عمران مسجد، سازنده فرد و جامعه و مایه عمران شهر و روستاست.

تخریب مسجد فقط خراب شدن مسجد نیست، بلکه این خرابی در امنیت فرد و جامعه، خانواده، حرث و نسل، اقتصاد، فرهنگ، گسستن نظام

و جدایی حکومت از مردم و ناسپاسی مردم از همدیگر و تبدیل نعمت به نکتبت نمود می‌یابد.

همه می‌دانیم در آداب زیارت انبیا و ائمه ده‌ها کتاب نوشته شده، ولی تاکنون در آداب زیارت خدا و مسجد کتابی تدوین نشده، در حالی که عنوان زیارت نخست برای مسجد به کار رفته است و در منابع دینی به آداب مسجد و زیارت خدا توجه شایانی شده است.

شایان ذکر است که این مجموعه به دنبال بیان وضع مطلوب و واقعی است، نه وضع موجود؛ چراکه مسجد همیشه نیاز به تطهیر دینی و فرهنگی دارد و اگر لحظه‌ای از آن غافل شویم، تطهیر مسجد مخدوش و کارکرد آن دچار نوسان می‌گردد و به همین دلیل خداوند ساخت مسجد را فقط به حضرت ابراهیم سپرد،^۱ ولی در تطهیر مسجد حضرت اسماعیل را نیز شریک کرد و از آن دو در این باره تعهد نیز گرفت.

پس شایسته است همه ما در هر شرایطی که هستیم، تمام همت خود را برای رسیدن به تطهیر واقعی مسجد به کار بندیم و در سایه عمران و تطهیر مسجد به زندگی دنیایی و آخرتی خود معنا بخشیم، و گرنه به تعبیر قرآن در زندگی دنیا دچار تنگنا می‌شویم و در آخرت خوار خواهیم گشت.

زیارت

گاهی آسان بودن حضور در مسجد و فراوانی مساجد و بزرگواری صاحب مسجد، از مراتب ادب و احترام ما می‌کاهد؛ در حالی که بزرگان دین با آن که سعی می‌کردند بیشترین و بهترین اوقات خود را در مسجد بگذرانند، در مراعات آداب حضور اهتمام خاصی داشته‌اند.

۱. سوره بقره، آیه ۱۲۷. ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾

با آنکه خانه ائمه هدی علیهم السلام هم در حکم خانه خدا و مسجد است و به یک معنا آن ذات‌های مقدس، خود، مسجد متحرکند ولی آنان اهتمام زیادی به مسجد و زیارت آن داشته‌اند و با آنکه مرقد منور آنان حکم مسجد را دارد، گاه مساجدی را در بالای سر مرقد آنان می‌ساختند تا با حضور در مسجد بالاسر، فضیلت زیارت خدا و ولیّ خدا مضاعف گردد.^۱

در دوران ائمه، آنان در حالی به مسجد اهتمام نشان می‌دادند و ما را سفارش به تعمیر و حضور می‌کردند که آنان و پیروانشان امامت مسجد را بر عهده نداشتند و فرهنگ ائمه در مساجد حاکم نبود، اما اینک که مسجد در اختیار مردم ولایت‌مدار است، وظیفه‌ای سنگین بر عهده دارند.

عمران مسجد و حضور در آن بهترین التزام عملی به سیره پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت و دفاع از تشیع و اهل بیت است و چون امامت مسجد در اختیار اهل ولا و در انحصار روحانیون است، تکلیف آنان نیز چندین برابر شده است. نباید کسانی که آداب و احکامش را از اهل بیت علیهم السلام گرفته‌اند از ما پیشی بگیرند و حضور در مسجد علامت شیعه بودن نباشد.^۲

انقلاب اسلامی ایران از مسجد شروع شد و هر اندازه که با مسجد مرتبط باشد، پوینده‌تر و بالنده‌تر خواهد بود.^۳ هر جا از مسجد فاصله می‌گیرد، دچار انحراف و سستی می‌شود.

۱ . مثل مسجد اعظم قم و مسجد گوهرشاد مشهد.
 ۲ . سوره بقره، آیه ۱۲۵: «وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتَنَا لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ»
 ۳ . علت مُجدّته، علت مُبقيه هم هست.

مسجد اعظم قم، مقبره آیت الله بروجردی ره.

شاید علت اینکه عالمان شیعی به مسائل مسجد کمتر پرداخته اند ولی عملاً مسجد ساخته و در آن حضور داشته‌اند بدان جهت بوده که مبادا دیگران این گنج گرانبها را شناسایی کرده و از آن

استفاده‌های ناشایست ببرند^۱ چنانچه بعضی از کشورها مدعی آن هستند.

آنچه تقدیم می‌شود مغایر با سیره و سنت پیامبر و اهل بیت آن حضرت نیست و چون بنابر اختصار بوده از ذکر کامل استدلالات و مستندات خودداری شده است.

امیدواریم با الطاف مسجد و صاحب آن انشاء الله بتوانیم در آینده‌ای نه چندان دور، آداب زیارت مسجد را به تفصیل به مشتاقان مسجد و اهالی آن که همان اهل الله هستند، تقدیم کنیم تا بهتر و بیشتر از حضور در مسجد لذت ببرند.

از همه همکاران تشکر و قدردانی می‌کنیم و چون پیشینه تحقیقاتی قابل توجهی در دسترسمان نبوده است و کار غیر معصوم نیز هر چه باشد خالی از نقص نیست، از کلیه شیفتگان مسجد و عموم صاحب نظران خواهانیم که با پیشنهادهای و انتقادهای سازنده خود ما را در این مسیر مقدس یاری کنند.

حوزه علمیه قم، مؤسسه مسجد
تقی قرائتی

۱. چنانچه امروزه کشورهای اسلامی هر کدام به مسجد اهتمام داشته‌اند قدرت بهتر و بیشتری دارند.

فصل اول .

زائران کوی دوست

قال علی علیه السلام: حق علی الله ان یكرم
زائره و ان یعطیه ما سأل.

وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷

بر خداوند است که زائرش را گرامی داشته و
درخواست هایش را اجابت کند.

◆ ذکر و زیارت

ذکر به معنی یاد، یادآوری و هوشیاری در مقابل نسیان و فراموشی و غفلت است و زیارت به معنی منصرف شدن از همه چیز و همه کس و میل به طرف زیارتگاه و مزور است؛ چنان که حج در لغت به معنی قصد و در اصطلاح قصد خانه خدا کردن است. یک لحظه زیارت چه بسا نتیجه روزها، ماه‌ها و بلکه سال‌ها کوشش برای جمع‌آوری هزینه آن است و به همان اندازه نیز فضیلت و ارزش و اثر دارد. گاهی یک مرتبه زیارت در عمر انسان واجب است و به همان اندازه کفایت از یک عمر می‌کند و به اندازه عمر انسانی ارزش دارد؛ تا آنجا که یک نماز فرادا در مسجد بهتر از چهل سال عبادت شبانه روزی در غیر مسجد است. البته هر کسی هم لیاقت چنین امری را ندارد. گاهی رسیدن به این هدف چنان سخت و پرهزینه است که یک مرتبه در تمام عمر انسان کافی است؛ چرا که نتیجه یک عمر زحمت و گاهی با یک عمر خطر و هزینه همراه است.

باید توجه داشت که همه موجودات اهل ذکر و تسبیح هستند، ولی زیارت مخصوص انسان‌هاست، آن هم انسان‌هایی که لیاقت و ارزش زائر بودن را دارند.

فقط زائر کعبه و مسجدالحرام، زائر خدا نیست، بلکه کسانی که به مساجد

۱. سوره حج، آیه ۱۸: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾

کوچک و بزرگ در روستاها و شهرهای دور و نزدیک شرفیاب می‌شوند نیز زائران خدا به شمار می‌آیند! مساجد در حقیقت زیارتگاه‌های خدا روی زمین‌اند؛ زیارتگاه‌هایی که خداوند به آسانی اجازه

ساخت آنها را به همه ما داده، ولی همه بدان موفق نمی‌شوند؛ هر چند خداوند زیارت آن را آسان کرده است و ما هر لحظه که اراده زیارتش را داشته باشیم، می‌توانیم شرفیاب شویم و از آن بهره ببریم.

مسجد جامع دمشق، مقبره حضرت یحیی، ع.

انبیا و ائمه طاهرين با آنکه خود مورد زیارت واقع می‌شوند و زیارت آنان در ردیف زیارت خدا محسوب می‌شود^۲ و ما مشتاق زیارت آنان هستیم، خود زائر و اهل مسجد بلکه بانی

و مؤسس و خدمتگزار مسجد بودند و سعی می‌کردند بیشترین اوقات در مسجد باشند^۳ و در آنجا از دنیا بروند و در همانجا مدفون گردند.

۱. ثواب الاعمال، ص ۲۷: «قال رسول الله ﷺ: قال الله تعالى: إنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدُ وَ إِنِّ زُؤَارِي فِيهَا عُمَارُهَا فَطُوبَى لِعَبْدٍ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي فَحَقَّ عَلَيَّ الْمَزُورِ أَنْ يُكْرَمَ زَائِرُهُ».

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۱۸۵، ح ۳: «عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: مَا لِمَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ ﷺ؟ قَالَ: كَانَ كَمَنْ زَارَ اللَّهَ فِي عَرْشِهِ قَالَ: قُلْتُ: مَا لِمَنْ زَارَ أَحَدًا مِنْكُمْ؟ قَالَ: كَمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ».

۳. به عنوان فرد معمولی، نه به عنوان امام.

مساجد به عنوان خانه‌های خدا روی زمین و زیارتگاه‌های خدا و محل ملاقات و پذیرش و میهمانی و پذیرایی خدا معرفی شده‌اند.^۱ هر کس با وضو و طهارت به مساجد وارد شود، خداوند او را می‌پذیرد و از گناهانش پاک می‌سازد و نامش را در زمرة زائران خود به ثبت می‌رساند.^۲

اُمّه معصوم علیها السلام که مرتبطین با کانون وحی و مسجدند، با تعابیری زیبا، عمیق، دلنشین و امیدوارکننده از این واقعیت پرده برداشته‌اند:

۱. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم: بدانید که بر زیارت‌شونده (خدا) لازم است که کرامت زائرش را پاس بدارد.^۳

۲. امیرمؤمنان علی علیه السلام: بر خداوند است که زائرش را گرمی دارد و درخواست‌هایش را اجابت کند.^۴

۳. امام حسن مجتبی علیه السلام: اهل مسجد زائران خدایند و بر زیارت‌شونده (خدا) است

۱. ثواب الاعمال، ص ۲۷: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ أَنْ يَبُوتَ فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدُ...».

۲. وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۶۷: «وَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: عَلَيْكُمْ بِإِتْيَانِ الْمَسَاجِدِ فَإِنَّهَا بُيُوتُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَمَنْ أَتَاهَا مُتَطَهِّرًا طَهَّرَهُ اللَّهُ مِنْ ذُنُوبِهِ وَ كَتَبَ مِنْ زُورِهِ».

۳. محاسن، ج ۱، ص ۴۷: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم: إِنْ بُوتَ فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدِ تَضَىءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تَضَىءُ النَّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ. أَلَا طُوبَى لِمَنْ كَانَتْ الْمَسَاجِدُ بُيُوتَهُ. أَلَا طُوبَى لِعَبْدٍ تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي. أَلَا إِنْ عَلِي الْمَزُورُ كَرَامَةُ الزَّائِرِ».

۴. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷: «قَالَ عَلِيُّ عليه السلام: حَقٌّ عَلَيَّ اللَّهُ أَنْ يُكْرِمَ زَائِرَهُ وَأَنْ يُعْطِيَهُ مَا سَأَلَ».

که به زائرانش تحفه‌ای عطا کند.^۱

البته زائران متفاوت‌اند و همه یک تقاضا ندارند، بلکه هر کس نیازی اختصاصی دارد و صاحب خانه همه را دعوت کرده است. از اینجا معلوم می‌شود که برای هر یک پذیرایی مخصوصی دارد. از این گذشته، چون برای حضور در مسجد وقت خاصی در ماه و سال معرفی نکرده، بلکه خداوند کریم روزی چند مرتبه مهمان‌های خود را به آنجا فراخوانده که معلوم می‌شود دعوت او بیهوده نیست و او توان برآوردن حوایج و نیازهای عمومی و خصوصی آنان و نیز ابزارهای پذیرایی را در اختیار دارد.^۲

♦ زیارت خانه خدا در زمین

اهل ذکر و تسبیح و سجده ستودنی هستند، اما این امور، اختصاصی انسان‌ها نیست. خداوند همه موجودات عالم را اهل ذکر، تسبیح و سجده می‌داند؛ هرچند به تصریح قرآن انسان‌های معمولی از درک این حقیقت عاجزند.^۳ آنچه مخصوص انسان است، توفیق حضور در مساجد است که به دعوت خداوند است و دست موجودات دیگر از این توفیق کوتاه است.^۴ درست است که هر کجا باشیم، در محضر خداییم،^۵ ولی خداوند بعضی مکان‌ها را خانه خود دانسته و دوست دارد که مؤمنان در آنجا به زیارتش نایل شوند و ارزش آن را بالا برده و برای حضور در آن وعده پاداش‌ها داده و آن مکان‌ها را مخصوص زیارت خود و محل پذیرش و پذیرایی از زائران خود قرار

۱. ارشاد القلوب، ج ۱، ص ۲۰۲: «قَالَ الْحَسَنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَهْلُ الْمَسْجِدِ زُورُوا اللَّهَ وَ حَقَّ عَلَى الْمُزُورِ التُّحْفَةُ لِزَائِرِهِ».

۲. سوره ملک، آیه ۱: «تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمَلِكُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»

۳. سوره اسراء، آیه ۴۴: «تَسْبُحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا»

۴. کنز العمال، ج ۷، ص ۶۵۳: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنْ لَإِلَهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا جَعَلَهُ قِيمَ مَسْجِدٍ».

۵. سوره بقره، آیه ۱۱۵: «وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»

داده و خود را حاضر و ناظر دانسته است. این مکان‌ها جز مساجد نیستند.^۱ خداوند را شاکریم که اجازه داده است در هر کوچه و خیابان و محله‌ای مسجد بسازیم،^۲ هر چند کوچک و ساده باشد؛^۳

در حالی که برخی ادیان اجازه ساخت معبد را در همه جا ندارند؛ همان‌طور که ما اجازه ساخت مسجدالحرام را در مکان‌های دیگر نداریم. نیز او را شاکریم که ورود به این مکان‌های مقدس را نه در وقت خاص که در تمامی ساعات شبانه روز به ما اجازه داده است.^۴

در ضمن زیارت مسجد، از زیارت پیامبر^۵، اهل بیت، اوصیا، علما و برادران دینی نیز بهره‌مند می‌گردیم.

اگر مسجد را بشناسیم و به آداب آن عمل کنیم، از زیارت مسجد و ورود و حضور در آن لذت می‌بریم و با کسب معنویت و بهره‌مندی از فواید گوناگون حضور در مسجد، از زندگی آسان، آرام، شیرین و دلپذیری برخوردار خواهیم شد.

۱. ثواب الاعمال، ص ۲۷: «قال رسول الله ﷺ: قال الله تعالى: إن بيوتني في الأرض المساجد وإن زوارني فيها عمارة فطوبى لعبد تطهر في بيته ثم زارني في بيتي فحق علي الزور أن يكرم زائره»؛ محاسن، ج ۱، ص ۴۷: «قال رسول الله ﷺ: إن بيوت في الأرض المساجد تضيء لأهل السماء كما تضيء النجوم لأهل الأرض. ألا طوبى لمن كانت المساجد بيوتته. ألا طوبى لعبد تواضاً في بيته ثم زارني في بيتي. ألا إن علي الزور كرامة الزائر».

۲. چنان که برخی از ادیان اجازه ساخت معبد جدید را ندارند.

۳. وسائل الشيعه، ج ۵، ص ۲۰۴، باب استحباب بناء المساجد: «محمّد بن علي بن الحسين بإشناده عن أبي عبيدة الخدّاء عن أبي جعفر عليه السلام أنه قال: من بني مسجداً كمفحص قطة بني الله له بيتاً في الجنة».

۴. وسائل الشيعه، ج ۴، ص ۱۱۷، ح ۴۶۶۹: «عن أبي ذر عن النبي ﷺ في وصيته له قال: يا أبا ذر أتعلم في أي شيء أنزلت هذه الآية اضربوا وصابروا وابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون؟ قلت: لا. قال: في انتظار الصلاة خلف الصلاة يا أبا ذر إسباغ الوضوء علي المكاره من الكفارات وكثرة الاختلاف إلي المساجد فذلكم الرباط».

۵. در دعای ورود به مسجد ضمیر مخاطب به کار رفته است: «السلام عليك ورحمة الله وبركاته».

در یک کلام، زیارت مسجد یکی از موهبت‌های بزرگ الهی است که نصیب همه نمی‌شود و نیاز به لیاقت و دعوت دارد.

از این رو بعضی هر چند می‌خواهند مشرف شوند، میسر نمی‌شود؛ چون صاحب‌خانه اجازه نمی‌دهد و ما از خداوند تبارک و تعالی می‌خواهیم از آن کسانی باشیم که لیاقت دعوت و توفیق حضور بیابیم و نرفتن و مسجدی نبودن را بی‌لیاقتی و بی‌دعوتی و خسران در دو دنیا

بدانیم؛ چنان‌که بعضی فرصت‌ها و عبادت‌های زیادی دارند، اما لیاقت حضور ندارند.^۱

اصحاب پیامبر و ائمه علیهم‌السلام چنان دلبسته مسجد بودند که دوست نداشتند حتی لحظه‌ای از آن جدا شوند و چه سعادت‌ی بالاتر از اینکه خداوند هر کس را دوست دارد، به خانه خود دعوت می‌کند.^۲

برخی از زیارت مسجد لذت نمی‌برند. شاید چنان غرق در گناه و غفلت شده‌اند که مسجد و خدای مسجد از آنان دلگیر و ناراضی است. یا شاید زیارت را نمی‌شناسند و آداب آن را نمی‌دانند و شاید شرایط زیارت را ندارند؛

۱. سوره کهف، آیات ۱۰۳ و ۱۰۴: «قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا. الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يُحْسِبُونَ أَنََّّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا»

۲. کنز العمال، ج ۷، ص ۶۵۳: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا جَعَلَهُ قِيَمَ مَسْجِدٍ».

چون تا صاحب‌خانه فرد را لایق نداند، او را دعوت نمی‌کند و بدون دعوت، زیارت حاصل نمی‌شود. استجابت زائر نیز به زاد و توشه مادی و معنوی نیاز دارد. بردن چشم‌روشنی، گرفتن هدیه، تشکر از مزور و همراه شدن و همراه بردن دیگران زیارت را تکمیل می‌کند.

فی بیوت اذن الله ان ترفع و یذکر فیها

نور، ۳۶

در خانه هایی که خدا رخصت داده است که
قدر و منزلت آنها رفعتیابد و نام خدا در آنها
برده شود...

جلوه‌هایی از مسجد

مسجد کهن‌ترین بنا و نخستین خانه‌ای است که خالق انسان برای انسان‌ها بر روی کرهٔ خاکی قرار داد،^۱

مبارک‌ترین مکان‌ها،^۲ محبوب‌ترین بقعه‌ها نزد خداوند،^۳ و جایگاه متقین و خانه مخصوص ذکر خدا روی زمین است.^۴ مسجد

خانه‌ای است که پیامبران افتخار ساخت و خدمت و سکونت در آن را داشتند و مدفن برخی از آنان در مساجد است.

مسجد یادمان مجاهدت‌ها و هدایت‌های انبیا، اوصیا و شهداست.

۱. سوره آل عمران، آیه ۹۶: «إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ»
۲. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۵: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ... وَمَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُحِبِّ الْمَسَاجِدَ فَإِنَّهَا أَفْبَىٰ لِلَّهِ وَأَنْبَىٰ لَهُ أَذُنٌ فِي رَفْعِهَا وَبَارَكٌ فِيهَا مِيمُونَةٌ مِّمُونَةٌ أَهْلِهَا مُرْتَبَةٌ مُرْتَبَةٌ مَزِينٌ أَهْلِهَا مَحْفُوظَةٌ مَحْفُوظَةٌ أَهْلِهَا هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ وَاللَّهُ فِي حَوَائِجِهِمْ هُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ».
۳. من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۴۰: «فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ بُيُوتُ اللَّهِ وَ أَحَبُّ الْبِقَاعِ إِلَيْهِ».
۴. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۶۲: «فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ بُيُوتُ الْمُتَّقِينَ».

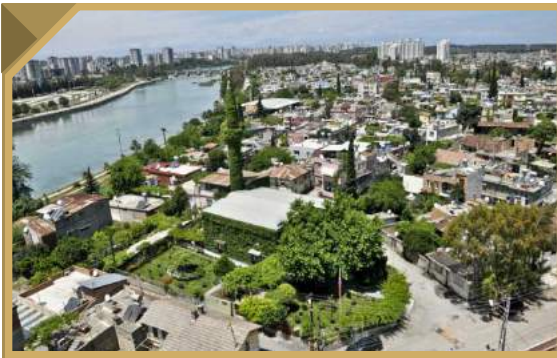

مسجد الخیف در منا

مسجد محل ملاقات مردم با مردم و بهترین سیاحتگاه و تفرجگاه است.

مسجد مرکز ادب‌سازی است و از ادب‌سوزی آن‌گونه که در برخی مراکز دیده می‌شود جلوگیری می‌کند.

مسجد محل بعثت‌ها، قیام‌ها و نهضت‌های حق‌گرایانه و بیدارگرانه از اولین آدم تا خاتم پیامبران و از اولین امام تا آخرین وصی او امام زمان علیه السلام، اصلی‌ترین مقر حمله علیه هرگونه تهاجم و مستحکم‌ترین سنگر دفاع از همه ابعاد اسلام است.

اگر خواستار باغ‌های بهشتی هستیم، به زیارت مساجد برویم.^۱ مسجد از آثار مردانی خدایی چون ابراهیم و اسماعیل^۲ و حافظ آثار هنرمندان است.

مسجد جایگاه بهترین عمل‌ها مثل نماز است^۳

۱. کنز العمال، ج ۷، ص ۶۴۸: «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ رِيَاضَ الْجَنَّةِ الْمَسَاجِدُ؛ هَمَان، ص ۶۵۱. «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ الْمَسَاجِدُ.»

۲. سوره بقره، آیه ۱۲۵: «وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ»

۳. «حَىٰ عَلَىٰ خَيْرِ الْعَمَلِ».

و مسلمانان حق ندارند نماز جماعت را در غیر آن برگزار کنند. کاهش نمازگزاران مسجد، گاه باعث رکود یا تعطیلی و تخریب معنوی مسجد می‌گردد و به این

ترتیب، تمایل مردم به ساخت مسجد هم کاهش می‌یابد. در هر صورت حضور کمتر در مسجد به مسجد و جایگاه آن ضربه می‌زند و این عدم حضور احیاناً نوعی جنگ با خداست و اگر از روی عمد و آگاهی صورت بگیرد، ظلمتی از جنس کفر را به همراه دارد.^۱

مسجد بر خلاف جمادات دیگر بنایی است که شعور دارد و می‌فهمد و خوشحال یا ناراحت می‌شود. او شاهد بر اعمال ماست. در قیامت به حضور ما در صبح و شام و در سختی‌ها و آسانی‌ها شهادت و گواهی خواهد داد و از گروهی که بدان بی‌اعتنا بوده‌اند، نزد خداوند شکوه و شکایت خواهد کرد.^۲ مسجد رصدخانه‌ای است که نه فقط این جهان یا آن جهان را، که هر دو جهان را آن گونه که هست می‌توان دید. مسجد دورنمای مدینه فاضله است. مساجد چون ستارگان برای آسمانیان می‌درخشند و همواره اطراف خود را روشن می‌کنند.^۳

۱. سوره توبه، آیه ۱۰۷: «وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْضَاءًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ»

۲. کافی، ج ۳، ص ۳۷۰: «عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِنِّي لَأَكْرَهُ الصَّلَاةَ فِي مَسَاجِدِهِمْ فَقَالَ لَا تَكْرَهُ فِيمَا مِنْ مَسْجِدِ بَنِي إِدْرِيسَ قَبْرِ نَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ قَتْلَ فَأَصَابَ تِلْكَ الْبِقْعَةَ رَشَةً مِنْ دَمِهِ فَأَحَبَّ اللَّهُ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا؛ فَادِّ فِيهَا الْفَرِيضَةَ وَ النَّوَافِلَ، وَ أَقْضِ فِيهَا مَا فَاتَكَ.»

۳. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۱ - ۳۸۲: « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: إِنَّ بِيوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدَ تُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ.»

مساجد مهمان‌خانه‌های رحمت و کرامت خداوندند^۱ و این دو را به هر کس به هر نیتی که داشته باشد، عطا می‌کنند.

مساجد پناهگاه و سنگر مؤمنان به‌شمار می‌آیند.^۲ خداوند از ما خواسته است

که مساجد از جایگاه بلندی برخوردار باشند^۳ و همواره تعظیم، تکریم، توقیر، تعمیر، تطهیر و تزیین شوند^۴ و هیچ کس حق توهین و تحقیر این مکان‌های مقدس را ندارد.^۵

مساجد بهترین دارالقرآن، جامعه‌القرآن و با فضیلت‌ترین مکان برای تلاوت قرآن و تدبیر در آن و عمل به آن به شمار می‌آیند.^۶

و جدا کردن قرآن از مسجد و بردن آن به غیرمسجد، علاوه بر نداشتن

۱. عوالی الآلی، ج ۲، ص ۱۶۸: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: أَنْ يَبُوتَ فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ فَطُوبَى لِمَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي وَ حَقَّ عَلَيَّ الْمَزُورُ أَنْ يُكْرِمَ الرَّائِيَّ».

۲. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۵: «عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله: ... فَإِنَّهَا أَفْنِيَةُ اللَّهِ»

۳. همان، ص ۳۵۵: «أَذِنَ فِي رُفْعِهَا»

۴. سوره حج، آیه ۳۲: «وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ»

۵. بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۵۵: «قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمْ يُوقِّرِ الْمَسْجِدَ».

۶. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۵: «عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله: مِثْلُهُ وَ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ فَلْيُحِبِّي وَمَنْ أَحَبَّنِي فَلْيُحِبِّ عِزَّتِي إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِزَّتِي وَ مِنْ أَحَبَّ عِزَّتِي فَلْيُحِبِّ الْقُرْآنَ وَ مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُحِبِّ الْمَسَاجِدَ فَإِنَّهَا أَفْنِيَةُ اللَّهِ وَ أُبْنِيَةُ أَذْنٍ فِي رُفْعِهَا وَ بَارِكْ فِيهَا مِيمُونَةٌ مِيمُونَةٌ أَهْلِهَا مَرْبِيَةٌ مَرْبِيَةٌ أَهْلِهَا مُحْفُوظَةٌ مُحْفُوظَةٌ أَهْلِهَا هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ وَ اللَّهِ فِي حَوَائِجِهِمْ هُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ وَ اللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ»

سابقه در طول تاریخ و موفق نبودن تجربه، پیامدهای منفی بسیاری دارد.^۱ مساجد محکم‌ترین سنگرهای دفاع از نهضت حسینی هستند و تحلیل واقعه عاشورا در غیرمسجد به بهانه اینکه در مساجد نمی‌توان به قیام امام حسین علیه السلام پرداخت، به یقین عواقبی مثل پیدایش عاشورایی تکراری خواهد داشت؛ چنان که مسجدی که نتوان در آن به عاشورا پرداخت، باید پاکسازی شود.

مساجد پررونق‌ترین نهاد برای رهبری نظام اسلامی و خالص‌ترین ستاد برای ولایت به‌شمار می‌آیند.

مساجد محل تجمع بهترین خلق خدا برای بهترین عمل‌هایند^۲ که

از حضور باشکوه مؤمنان خوشحال می‌گردند و از فراق آنان ناله سر می‌دهند و از حضور مزورانه منافقان و آلودگان نیز ناراحت می‌شوند.

مسجد خانه همه

مساجد تنها مرکزی هستند که همه در آن یکسان‌اند و هیچ‌کس حق و تو و امتیاز ندارد. زن یا مرد بودن ملاک نیست و هر کس از هر قشر و قبیله‌ای و با هر پست و مقام و رتبه‌ای که باشد، در هر ساعتی که میل داشته باشد، می‌تواند با آرامش به زیارت مسجد برود^۳ و از فضایل و

۱. به باری خدا در جای خودش به این بحث مهم خواهیم پرداخت.

۲. «حَىٰ عَلَىٰ خَيْرِ الْعَمَلِ».

۳. سوره آل عمران، آیات ۹۶ و ۹۷: «إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ. فِيهِ آيَاتٌ

فیوضات آن استفاده کند و هیچ کس حق ممانعت و مزاحمت ندارد؛ چرا که مانع شدن بزرگترین ظلم هاست.^۱

مسجد یگانه محلی است که مردان و زنان به طور یکسان با هم و در کنار هم از آن بهره می‌برند و فرقی بین غریبه و خودی، کوچک و بزرگ، بالادست و زیردست، و فقیر و ثروتمند نیست.

مساجد پرشورترین، پرترددترین و باخیرترین مراکز عمومی و عبادی به شمار می‌آیند.

مساجد دستخوش ظهور و افول حکومت‌ها، دولت‌ها و دولتمردان و سلاطین گوناگون قرار نمی‌گیرند و کاربری آنها تغییر نمی‌پذیرد، ولی هر حکومتی با مسجد در افتد، ورافتد^۲ و هر حاکمی از آن کناره‌گیری کند، خود کنار گذاشته می‌شود.

مسجد همانند قرآن و انبیا و ائمه معصومین^{علیهم‌السلام} بدیل، هم‌تا و جایگزینی ندارد و غیر خودش را ضرار می‌داند.

مسجد الاقصی - فلسطین اشغالی

مسجد رمز پیروزی است و دغدغه پیامبر فتح مکه بود و امروزه اگر همه شامات و فلسطین را به ما بدهند و مسجد را ندهند، ما پیروز نیستیم، ولی اگر مسجد الاقصی را

۱. سوره بقره، آیه ۱۱۴: «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»

۲. سوره حج، آیه ۲۵: «وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ»

به ما بدهند و همه فلسطین را ندهند، ما پیروزیم.
انس با مسجد انس با خدا، الفت با آن الفت با خدا^۱ و حضور در آن
علامت محبت خداست.

♦ جایگاه مسجد

مسجد مرکز ارائه سیاست‌های کلی و راهبردی نظام اسلامی در عرصه‌های
سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی و محل تصمیم‌گیری‌های کارساز برای
اداره جامعه در تمامی زمینه‌هاست.

مسجد محل بعثت انبیا و هدایت بشر و مرکز جلوگیری از افراط‌ها و
تفریط‌هاست و همانند پرگار کنترل‌کننده و متعادل‌کننده امت‌های توحیدی
است.

مسجد محلی است برای: شناسایی رهبران دینی، بیعت با آنان و نصب
مسئولان عادل برای تصدی پست‌های حسّاس و بیزاری جستن از حاکمان
و مسئولان نالایق و فاسد و ظالم و ستمگر و محلی برای عزل آنان است.

مسجد مقرّ حکومتی
اولیا و صالحان و خانه و
مأوای پیامبران است.
نهیضت‌ها و بیداری‌های
اسلامی در مساجد شکل
می‌گیرند و انسجام پیدا
می‌کنند و نیروهای

مسجد کوفه، (مقرّ حکومتی امام زمان ع.ج.)

۱. معجم الوسیط، ج ۶، ص ۲۶۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَلَّفَ الْمَسْجِدَ أَلَّفَهُ اللَّهَ.»

حزب الهی با محوریت مسجد با همدیگر متحد و منسجم می‌شوند و به اتحاد و انسجام خود عمق و پایداری می‌بخشند، بر خلاف قیام‌های دانشجویی و کارگری و خیابانی که پس از مدتی متزلزل و منحرف می‌گردند، و رو به افول می‌گذارند.

در این محل است که انسان از شیطان دور می‌گردد و به خدا نزدیک می‌شود. آری اینجاست که انسان در آن رشد می‌یابد و تربیت می‌شود و می‌آموزد که گذشته‌هایش را به یاد آورد و از آنها درس بگیرد، از فرصت‌هایش بهره‌برد و آینده‌اش را رصد کند و بهترین اقدام را برگزیند. اینجاست که نسل‌های گذشته و حال و آینده را با هم مرتبط می‌کند و فرهنگ دینی را استمرار می‌بخشد.

اینجاست که خادمان خدا و دین خدا پرورش می‌یابند و منافقان و فتنه‌گران شناسایی می‌گردند و از هویت آنان پرده برداشته می‌شود و تلاش‌های آنان بی‌اثر می‌گردد.

مسجد است که همه محتاج و نیازمند وارد آن می‌شوند و عزیز و سرافراز از آن بیرون می‌آیند. حضور در این مکان باعث شادمانی و دلگرمی دوستان خدا و مایه رعب و هراس دشمنان خدا می‌گردد.

آری مسجد سنگری امن است، برای:

سالم ماندن در حوادث گوناگون،

دفاع از اسلام و کیان آن،

و حمله حساب‌شده علیه هر گونه تهاجم سیاسی و فرهنگی و نظامی.

حضور مستمر افراد در این مکان مقدس،^۱ نشانه تخلیق آنان به اخلاق

اسلامی و هدایت آنان به همه خیرها و خوبی‌ها و دلیلی بر اعتدال آنان در

۱. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷، ح ۴۶۶۹: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ أَتَعَلَّمُ فِي أَيِّ شَيْءٍ أَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ اضْبُرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فِي أَنْظَارِ الصَّلَاةِ خَلْفَ الصَّلَاةِ يَا أَبَا ذَرٍّ إِشْبَاغِ الوُضُوءِ عَلَيَّ الْمَكَارِهِ مِنَ الْكُفَّارَاتِ وَ كَثْرَةَ الْإِخْتِلَافِ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ.»

نگرش‌ها، بینش‌ها و روش‌های زندگی است.^۱ مسجد، هر چند قدیمی و باستانی، یا ساده باشد، همواره

طراوت و تازگی دارد و هیچ‌گاه از چشم‌ها نمی‌افتد و از قلب‌ها نمی‌رود و هر چند هر روز و هر شب در آن حضور یابیم، از حلاوت و شیرینی آن کاسته نمی‌گردد.

چنان رفیع است که کسی حق توهین به آن و حق تحقیر آن را ندارد. مسجد چون امام، معصوم است و آلودگی ندارد، ولی بی‌مهری‌های مردم خاطرش را آزوده می‌کند و آن را هرگز فراموش نمی‌کند. بی‌اعتنایی به آن از مقام و جایگاه آن چیزی نمی‌کاهد و این مردم هستند که خود را از فضایل و خیرات و برکات آن محروم می‌کنند؛ چرا که هر کس به خورشید پشت کند، در حقیقت خود را از نور آن بی‌نصیب کرده است و چیزی از نور آن کاسته نمی‌شود.

مسجد دورکننده شیطان از حریم قلوب مؤمنان و باعث تقرب مشتاقان به حریم کبریایی است.

مسجد مرکز شناسایی مردان خدایی و اقتدا به آنان است.

مسجد حلال مشکلات است و دفع بلاها می‌کند.^۲

مسجد در هنگامه بروز حوادث طبیعی، فعال و مؤثر و پناهگاهی امن برای مؤمنان است.^۳

۱. کنزالعُمَال، ج ۷، ص ۵۷۳: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اعْتَادَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْعَدَالَةِ».
 ۲. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۶: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا نَزَلَتِ الْعَاهَاتُ وَالْآفَاتُ عُوفِيَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ».
 ۳. محاسن، ج ۱، ص ۱۶: «عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ: قَالَ: قَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ: الَّذِينَ يَكْتَفُونَ بِطَاعَتِي كَمَا يَكْتَفِي الصَّبِيُّ الصَّغِيرَ بِاللَّبَنِ وَالَّذِينَ يَأْوُونَ إِلَى مَسْجِدِي كَمَا تَأْوِي النُّسُورُ إِلَى أَوْكَارِهَا».

سفرهای آسمانی و زمینی حضرت محمد مصطفی ﷺ از مسجد آغاز می‌گردید و به آن پایان می‌پذیرفت.^۱
زادگاه و زیستگاه و قتلگاه امیرمؤمنان مسجد بود.^۲

مسجد شجره - مکه مکرمه

مسجد محل شروع احرام و میقات^۳ برای رسیدن به اعظم و اشرف المساجد یعنی مسجدالحرام است.

مسجد دانشگاهی^۴ است که دانشکده‌های فراوان دارد. شرط پذیرش در کنکورش برخورداری از اراده و مدرک اعطایی‌اش، پاکی و درک صحیح، رستگاری و درست‌اندیشی است. آموزه‌هایش علمی، منطقی، مفید و کاربردی است و زمان تحصیل در آن از گهواره تا گور است و همه آحاد جامعه مرد و زن، کوچک و بزرگ، باسواد و بی‌سواد را پوشش می‌دهد.^۵ دانشگاهی با دانشکده‌های علوم انسانی و کاربردی است که حضور زن مرد بدون هیچ آسیبی است. دکترای آن خلوص و تواضع و اعتدال است،

۱. سوره اسراء، آیه ۱: «سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ»

۲. مصباح، ص ۵۱۲: «وُلِدَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فِي الْكَعْبَةِ».

۳. منظور مساجد میقات است.

۴. در زبان عربی به دانشگاه، جامعه می‌گویند. جامعه از مسجد جامع اقتباس شده است؛ چرا که به دانشگاه دارالفنون می‌گفته‌اند و در مساجد، علوم مختلف تدریس می‌شد لذا به مسجدی که دروس مختلفی در آن تدریس شود مسجد جامع می‌گویند.

۵. تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۴۹: «عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ كَانَ يَقُولُ: مَنْ اخْتَلَفَ إِلَيَّ الْمَسْجِدَ أَصَابَ إِحْدَى الثَّمَانِ: إِمَّا أَحَا مُسْتَفَادًا فِي اللَّهِ، أَوْ عِلْمًا مُسْتَطَرَفًا، أَوْ آيَةً مُحْكَمَةً، أَوْ رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً، أَوْ كَلِمَةً تَرَدُّهُ عَنْ رَدِّي، أَوْ كَلِمَةً تَدُلُّهُ عَلَيَّ هُدًى، أَوْ تَرَكَّ ذَنْبٍ خَشِيئَةً أَوْ حَيَاءً».

استادان آن، مجرّب و کارآزموده و بدون حقوق‌اند و مشاوران و راهنمایان آن، خود سالکان آن راه مستقیم‌اند.

تحصیل‌کردگان آن مؤمن، دلسوز، دانشمند، صبور، مدیر و مدبّرند و در حوادث سیاسی، اجتماعی، داخلی و بین‌المللی بصیر و بینایند و نقشی فعال و تأثیرگذار و هدایتگر دارند. آنان در جبهه‌های نبرد با دشمنان اسلام نیز همواره در خط مقدم حضور دارند و جلوه‌های شجاعت، رشادت و صلابت آنان مثال‌زدنی است.

کلاس‌هایش نه تنها تعطیلی ندارد، بلکه در ایام تعطیلی چون جمعه‌ها و اعیاد نیز رونق فزاینده دارد.^۱

مسجد مرکزی است که از سکوت اهالی خود لذّت می‌برد،^۲ مخصوصاً اگر سکوتشان برای تفکر و یاد خدا باشد، و از سروصدا و فسوق و جدال رنج می‌برد.

◆ تأثیرات حضور در مسجد

۱. نفی شرک و شراکت و پیدایش رفاقت در دنیا که بهترین نعمت و بالاترین نیاز انسان است.

۲. استعانت در عبادت و مطالبه اطاعت از خدا و انبیا و اولیا که عالی‌ترین عبادت و تشکر و قدردانی از آنان است.

۳. زیارت و دیدار خوبان و دوستان خدا.

۴. طهارت در قلب و بدن، و رشد و بالندگی در باور و اعتقاد.

۵. شکر و شیرینی در زندگی.

۶. قناعت در معاش و امید به آینده.

۱. کنز العمال، ج ۷، ص ۵۷۳: «قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اعْتَادَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْعَدَالَةِ». ۲. وسبائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۳۳، ح ۶۴۲۱: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ: قُلْتُ (لِرَسُولِ اللَّهِ) كَيْفَ يُعْمَرُ مَسْجِدُ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا تُرْفَعُ فِيهَا الْأَصْوَاتُ».

۷. امنیت شخصی و اجتماعی.

۸. برخوردار شدن از بهشت و رضوان الهی و همسایگی با خدا.^۱

۹. دوری از ترس، وحشت، اضطراب، اضطراب، افسردگی، ناکامی، سردرگمی و بلا تکلیفی، غفلت، فراموشی و جهالت و نادانی.

۱۰. دوری از اختلاف.^۲

مسجد بهترین جا برای همراز، همسفر، همکار، همفکر، همراه و همسر است و خواستگاری‌ها و مشاوره‌های ازدواج در مسجد آرام‌ترین زندگی را در پی دارد. مسجد بهترین ارزش‌ها را به اعمال می‌دهد.

مسجد سالم‌ترین فضا برای تربیت همه گروه‌هاست.

مسجد پاسدار ارزش‌ها و فضیلت‌هاست.

مسجد دل‌انگیزترین خلوتگاه انس با خداست.

۱. مسند الحارث، ص ۵۲: «قال رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَيُنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ جِيرَانِي؟ أَيْنَ جِيرَانِي؟ قَالَ: فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: وَمَنْ يَبْنِي أُنْجَاوِرُكَ فَيَقُولُ: أَيْنَ عُمَارُ الْمَسَاجِدِ.»

۲. تجربه نشان داده است که هر گاه شوراهای حل اختلاف در مساجد تشکیل شده، تنش‌ها کمتر و حل و فصل محاصمه‌ها آسان‌تر و سریع‌تر انجام پذیرفته است.

مسجد بهترین مکان برای نجات از سردرگمی و حیرانی است. مسجد بهترین پرکننده اوقات فراغت برای فارغ شدن از مشغله‌ها و گرفتاری‌هاست.

مسجد بهترین وسیله برای دور شدن از مبداء و نزدیک شدن به مقصد است. نتیجه انس با مسجد، انس خدا و نتیجه الفت با مسجد، الفت خدا با ماست.^۱

◆ مسجد، نیاز امروز و پشتوانه فردا

از گذشته‌های دور، مسجد (جامع) علامت مدنیت، فرهنگ سالم و سازنده و حلقه اتصال کوچه‌ها، محله‌ها و بازارها بوده و قشرهای گوناگون مردم را به هم نزدیک می‌کرده است.

هر جا مسجد نیست، یا جمع نیست، یا جمع ظاهری است، اما نه جمعی که با جمع افکار و آداب همراه باشد.^۲ آداب شهروندی به صورت کامل در آن وجود دارد. شهر و روستایی که مسجد ندارد از چنان خلایبی رنج می‌برد که هیچ مجتمع و کنفرانس و سازمانی جای آن را پر نمی‌کند. مسجد نماد شهرهای اسلامی به شمار می‌آید و همه ساختمان‌ها تابع

مسجد و فضای پیرامونی آن است.

شهری که نماد آن مجسمه حیوانات و میوه‌هاست، هر بیننده‌ای

۱. معجم الوسیط، ج ۶، ص ۲۶۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَلَّفَ الْمَسْجِدَ أَلَّفَهُ اللَّهَ.»

۲. هر جا مسجد است، حکم شهر دارد و هر جا مسجد نیست، حکم روستا دارد؛ چون مسجد مرکز آداب شهروندی است.

در همان نگاه اول به سطح فکری پایین اهالی آن شهر پی می‌برد و هر جا نماد شهر، مسجد است، از تعبد، غیرت دینی، حاکمیت ارزش‌ها، صبوری و استقامت اهالی آن حکایت دارد.

امروزه نیز مسجد همچنان در صدر مراکز دینی و اجتماعی قرار دارد و پیدایش مکان‌های مذهبی چون نمازخانه‌ها، حسینیه‌ها، تکایا و نیز مکان‌های عمومی دیگر چون سالن‌ها، فرهنگسراها، پارک‌ها و مجتمع‌های مسکونی و تجاری، نه تنها از میزان نیاز به مسجد نکاسته که بر اهمیت بیشتر آن افزوده است.

مسجد گویای تفکر دینی و تربیتی و شریعت‌مداری بنیان خود و سایر مراکز تابلو شریعت‌گریزی و اختلاف و تفرقه و امتیازطلبی و خودبیرتربینی و آرزوها و امیال شخصی است.

آثار تربیتی مسجد در هیچ پرورشگاهی و ادب مسجد در هیچ ادبستان و دبیرستان و دانشگاهی یافت نمی‌شود.

مردم در هیچ مکانی چون مسجد احساس همبستگی، دل‌بستگی و امنیت روحی و روانی ندارند. انسان نیاز به انیس و مونس دارد و بدترین بلا برای او احساس تنهایی و نداشتن همراه و همراز است و از همین رو به محیطی سالم، امن و مطمئن برای رفاقت و دوستی سازنده و مفید نیازمند است و مسجد بهترین مصداق برای چنین محیطی است.

مسجد گسترده‌ترین سازمان با میلیون‌ها شعبه در سرتاسر جهان است و همه امت اسلامی را تحت پوشش قرار می‌دهد.^۱

۱. مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۵۰۷: «فَإِنَّ سِيَاخَةَ أُمَّتِي الْمَسَاجِدُ».

مسجد بهترین مجمعی است که در دسترس همگان قرار دارد و سالم‌ترین محل همایشی است که در همه جای دنیا امکان برگزاری آن وجود دارد و عالی‌ترین کنفرانسی است که همهٔ حضار در آن یکسان هستند و کنفرانس‌دهندگان، با اخلاص‌ترین و عالم‌ترین افرادند.

سئول، کره جنوبی

مسجد بالاترین امنیت را که امنیت روانی است به وجود می‌آورد، بدون آنکه کمترین دله‌ره و اضطرابی ایجاد کند، به خلاف سازمان‌های امنیتی مثل شورای

امنیت و سازمان ملل که خود مرکز ناامنی برای کل دنیا شدند. مسجد جامع‌ترین مجتمعی است که همه قشرها برای تمامی امور زندگی نیاز به آن دارند و تنها مرکزی است که هیچ شخص یا گروهی مدعی مالکیت و امتیازخواهی در آن نمی‌تواند باشد و همه خوبی‌های مجامع و مجتمعات را دارد و هر گونه آسیبی که در مراکز تجمع هست، در مسجد یا نیست یا ممنوع است.

مسجد تنها بارگاهی است که شهری و روستایی و کاخ‌نشین و کوخ‌نشین در آن حضوری یکسان دارد و جامع‌ترین محلی است که زنان چون مردان و خردسالان چون کهنسالان در آن حضور دارند.

با اینکه مسجد محل تجمع جوانان پرشور است التهاب، نابهنجاری، افراط، تفریط و حتی جدال و سفسطه‌ای در آن دیده نمی‌شود.

مسجد میعادگاه وحدتی است که شیعه و سنی در آن احساس دلگرمی و همدلی می‌کنند، ریشه‌های تفرقه در آن خشکانیده و جوانه‌های وحدت در آن بارور می‌گردد و جالب‌تر آنکه در غیرمسجد چنان وحدتی نداریم و حتی با فرقه‌های ضالّه و غیر دوازده امامی در مسجد جدا هستیم، ولی با اهل سنت در مسجد وحدت نظر و عمل داریم.

مسجد منظم‌ترین پادگانی است که همه قشرها در صفوفی منظم تحت فرمان فرماندهی ارشد اخلاقی بدون هیچ اجبار و حضور و غیابی و به دور از هر گونه تبعیض، صبحگاه و شامگاه در آن حضور می‌یابند؛ حضوری زنده و مستمر و بدون مرخصی و بازنشستگی؛ پادگانی که صفوف برگزارکنندگان نمازش صف‌های دشمن را در هم می‌شکند و غریب و تکبیرش ترس و دلهره را به دل دشمن می‌ریزد؛ پادگانی که مهماتش تسبیح و سلاح آن نماز است و ستون پنجمی در آن دیده نمی‌شود؛ پادگانی که سربازی در آن مایه سرافرازی، تدارکاتش با انبیا و اولیا، پشتیبانی‌اش با خدا، رژه‌اش قیام و قعود، سانش رکوع و سجود، و طبل و دهلش تکبیر و تهلیل است.

رسانه مسجد

مسجد رسانه‌ای پاک است که حقایق را بی‌کم و کاست و به دور از هر گونه افراط و تفریط بیان می‌کند و به قشر خاصی تعلق ندارد و حقایق را به همه قشرها منتقل می‌کند و در برنامه‌ها و فعالیت‌هایش کمتر تحریف و انحرافی دیده می‌شود و از بدعت‌گذاری و نوآوری‌های بیجا در دین مصون است.

مسجد رسانه‌ای مقدّس، معتبر و مستقل است و در بین همه امواج و شبکه‌ها پیشتاز و بی‌همتا است؛ به گونه‌ای که رسانه‌های متعدّد و متجدّد همچنان از مقابله با آن عاجزند؛ چرا که مسجد همگان را به سوی خدا می‌خواند و رسانه‌ها مردم را به خود فرامی‌خوانند. سایر رسانه‌ها با آن که به مخفی‌ترین مکان‌ها نفوذ کرده‌اند و به دنبال مخاطب قرار دادن مردم در تنهایی هستند تا آنها را به خود جذب کنند مردم در هر کوی و خیابانی در جستجوی رسانه مساجدند تا در جمع باشند و مقهور نشوند، دلگرم و امیدوار باشند و دلسرد و افسرده نشوند و شجاع باشند و ترسو نشوند افزون بر آن که مسجد محل ذکر خدا و آرام‌کننده دل‌هاست.^۱

مسجد رسانه‌ای آزاد است و به هیچ گروه و حزبی وابستگی ندارد تا برخی مطالب را سانسور کند و با توصیه این و آن در ارائه برنامه‌هایش دچار محدودیت گردد و گزینشی عمل کند. رسانه‌ای است که وقایع و رخداد‌های مثبت را ثبت می‌کند، اما حوادث منفی و آزاردهنده و آثار آن را محو می‌سازد.

مسجد رسانه‌ای است نورانی و حرکت‌آفرین، نه مثل بقیه رسانه‌ها که احياناً باعث خموشی و خمودی می‌شوند.

۱. سوره رعد، آیه ۲۸: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»

مسجد قدیمی ترین سیستم ارتباط جمعی را به خود اختصاص داده است و دنیای ارتباطات و تعدّد و تنوع وسایل ارتباط جمعی در دنیای کنونی نتوانسته نقش ارتباطی مسجد را کم رنگ کند.

همه وسایل ارتباط جمعی شرّشان بیش از خیرشان است، ولی مسجد همه اش خیر است. وسایل ارتباط جمعی ارتباط فیزیکی را کم می کنند، ولی مسجد این ارتباطات را حفظ می کند. امروزه وسایل ارتباط جمعی از اوجب واجبات شده، ولی مسجد همچنان مستحب مؤکّد باقی مانده است.^۱ امروزه به دلیل صنعتی و اداری شدن کشورها و مکانیزه شدن کشاورزی و با وجود مرخصی و بازنشستگی و سرعت حمل و نقل، فرصت ها و فراغت هایی پیدا شده که پرنکردن یا پرکردن غیراصولی آن آینده بشریت را به خطر می اندازد، ولی حضور در مسجد انسان ها را به هدف آفرینش نزدیک تر می سازد و از خطرها می کاهد.

۱. چه زیباست در مسجد ارتباط تلفی خود را قطع کنیم.

علاوه بر این‌ها، وجود خدمات تغذیه‌ای، گرسنه نبودن افراد، فراهم بودن امکانات گرمایشی در زمستان و امکانات سرمایشی در تابستان، وجود وسایل ارتباط جمعی، کم شدن زمان کار در کارخانه و مزرعه تا یک سوم وقت نسبت به پنجاه سال پیش، بلوغ زودرس و جاذبه‌های تجملاتی حضور در مسجد را دارویی انحصاری کرده است؛ چرا که انسان‌ها مخصوصاً جوان‌ها را از دریای تجملات و امواج تهاجمات بیرون می‌آورد و آنان را به مکانی ساده، آرام و معنوی سوق می‌دهد و آنها را با مرکز هدایت و کنترل مرتبط می‌کند.

قال الباقر عليه السلام: من بنى مسجداً
كمفحص قطة بني الله له بيتاً في الجنة.
محاسن برقی، ج ۱، ص ۵۵

هر کس مسجد کوچکی بسازد خداوند در
ازای آن، خانه ای در بهشت برایش می سازد.

❖ امتیازات ساخت مسجد و تجهیز آن

الف) ساخت مسجد

مسجدسازی عبادتی بزرگ و پایدار است و پاداش‌های عظیمی دارد.^۱ و از بهترین باقیات الصالحات به شمار می‌آید.

بر عموم مسلمانان است که به اندازه لازم مسجد بسازند و نباید نبود مسجد، بی توجهی عمومی به مسجد و بی رغبتی به شعائر دینی تلقی گردد. تعدد و فراوانی مساجد مایه خشنودی خدا و بهترین خدمت به دوستان خداست و به اهدافی که دین مقدس اسلام از مسجد دارد، ضربه‌ای وارد نمی‌سازد. مسجد نعمت بزرگی است که در دسترس همگان است. شاید مساجد هفت‌گانه مدینه منوره را دیده باشید که در فاصله کمی از هم قرار گرفته‌اند.

بنابراین مساجد حتی اگر نزدیک به هم باشند، هیچ‌یک از آنها مصداق مسجد ضرار نیستند و هیچ کس حق ندارد به قصد تخریب، تعرضی به آنها داشته باشد. مسجدسازی به هر حال پاداش دارد حتی اگر کوچک باشد و یا کسی در آن عبادت نکند.^۲

مسجد از بناهایی است که هیچ آفت و زبانی ندارد و همه اش خیرات است و حتی اگر سوءاستفاده‌ای از آن بشود، بانی و مؤسس آن هیچ مسئولیتی

۱. محاسن، ج ۱، ص ۵۵: «مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْخَدَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ بَنَى مَسْجِدًا كَمَفْحَصِ قَطَاةِ بَنِي اللَّهِ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ».

۲. همان

ندارند^۱ و برای او هم‌هش خیرات است، به خلاف سایر اماکن مذهبی و موقوفات که ممکن است هم مصداق سنت حسنه و هم مصداق سنت سیئه باشد.

مساجد مشترک المنافع و پشتیبان یکدیگرند و اگر تجهیزات و مصالح آنها بلااستفاده باشد، باید آنها را در مساجد دیگر استفاده کرد. فضیلت ساخت مسجد و حضور در آن، جامعه را پاک و از آلودگی دور می‌کند.

بنیان مساجد از پایه‌گذاران سنت‌های حسنه هستند^۲ و صد البته که لیاقت آن را به هر کس ندهند. پس از ساخت مسجد، تعمیر، بازسازی و نگهداری آن بر عهده عموم مردم است.

مسجد یگانه وقفی است که همگان از جمله واقف آن یکسان از آن بهره می‌برند و بیشترین استفاده را در بین موقوفات دارد و مسلمانان آن را در صدر

۱. البته مردم موظف به تعمیر و تطهیر مسجد و مقابله با سوءاستفاده‌های آن هستند.

۲. عمدة القاری، ج ۴، ص ۲۱۲: «كُلُّ بِنَاءٍ وَبَالَ عَلَىٰ صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَسْجِدًا فَإِنَّ لَهُ بِهِ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ لَوْلُو».

موقوفات خود قرار می‌دهاند و نباید این امر مهم فراموش گردد و یا کم اهمیت جلوه داده شود.

مسجد پرخیرترین مرکز و پربهره‌ترین ساختمان است و ساخت دارالقرآن، حسینیه، مجتمع و نمازخانه، اگر مصداق تخریب مسجد به شمار نیاید، هرگز ما را از ساخت مسجد بی‌نیاز نمی‌کند و عبادت در آنها هیچ امتیازی بر خانه ندارد و ثواب در آن دو برابر هم نیست چه رسد به اینکه مثل مسجد خواندن یک رکعت نماز در آن ثواب سال‌ها عبادت را داشته باشد و این نکته گویای آن است که نبود این گونه مراکز به مراتب بهتر از بودن یا انحراف در آن است.

این مراکز چون متولی خاص دارند و موقتی هستند هرگز به پای مساجد نمی‌رسند و اگر ارزش عبادت را کم نکنند زیاد نمی‌کنند.

مسجد بهترین و مناسب‌ترین جا برای قرآن و نماز و مقدس‌ترین مکان برای احیای فرهنگ عاشورا است.

ساخت مساجد بهترین خدمت به بهترین مردم است، خصوصاً امروزه که راه‌های فساد و فحشا و ابزار آن رو به فزونی است و هیچ قدرت و نهادی مثل مسجد مردم را کنترل نمی‌کند و تعادل نمی‌بخشد و همان‌گونه که ابزار گناه در اختیار مردم قرار می‌گیرد، مسجد هم باید در اختیار مردم باشد تا هر کس در هر شرایطی بتواند خود را به نزدیک‌ترین سنگر مسجد برساند و محفوظ بماند. لذا فراوانی مساجد، بر خلاف سایر مراکز، هیچ‌گاه مصداق اسراف قلمداد نمی‌شود.^۱

مسجد بودن مسجد به این نیست که ساختمان‌سازی آن به پایان برسد، بلکه همین که زمین آن تحویل گرفته شود، حکم و فضیلت مسجد را پیدا می‌کند و می‌توان از آن حتی اگر دست به ساخت آن نزده باشند، در حد امکان بهره برد.^۲ البته گاهی کسانی که لیاقت ساخت مسجد را ندارند، سعی می‌کنند ساختمانی خیره یا مکانی خدماتی و بهداشتی بسازند که به جای مرافق مزاحم باشد، ولی باید بدانیم این‌گونه خدمت‌رسانی‌ها ثواب مسجد را ندارد، مگر اینکه آن خدمات (نظیر پارکینگ، وضوخانه، سرویس بهداشتی، حمام و آرایشگاه) ویژه اهالی مسجد باشد و دیگران حق استفاده از آن را نداشته باشند.^۳

ب) تجهیز مسجد

چون مسجد برای میزبانی قشرهای مختلف مردم از پیر و جوان و نوجوان است و نباید امکانات آن برای قشر خاصی باشد و دیگران محروم شوند، نیاز به امکانات متعدد رفاهی و خدماتی و پذیرایی دارد و فراهم آوردن آن دارای

۱. لازم نیست مسجد روی سطح زمین باشد. بنابراین می‌توان یکی از طبقات یک آپارتمان مثلاً طبقه سوم را مسجد قرار داد؛ هر چند طبقات زیر و روی آن مسکونی یا اداری باشند، حتی می‌توان قسمتی از کشتی یا هواپیما را مسجد قرار داد.

۲. محاسن، ج ۱، ص ۵۵: «قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: مَنْ بَنَى مَسْجِدًا كَمَفْخَصِ قِطَاةِ بَنِي اللَّهِ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»

۳. چنان که مراجع عظام تقلید می‌فرمایند: استفاده از سرویس بهداشتی مساجد برای کسانی که قصد حضور در آن مساجد را ندارند، بی‌اشکال نیست، مگر اینکه یقین داشته باشند که آن مکان، وقف برای عموم است.

اجر و پاداش دنیوی و اخروی است.

خدمت به زائران مسجد سبب رغبت بیشتر و حضور گرم‌تر و برکات زیادی برای آنان می‌شود و برعکس، اذیت آنان و مزاحمت برای آنان باعث دور کردن آنان از مسجد می‌شود و بالاترین ظلم است.

آسیب‌های مساجد بزرگ

متأسفانه امروزه ساخت مساجد بزرگ با مرافق متعدد و توسعه مساجد کوچک، مساجد را از رونق می‌اندازد. عده‌ای با اهداف نامعینی دست به تخریب مساجد کوچک می‌زنند و مساجد را از حالت اولیه خود خارج می‌سازند و معماری آن را به هم می‌زنند؛ در حالی که می‌توان با هزینه کمتر با فاصله‌ای نزدیک، مسجد دیگری بنا کرد تا هم مردم به فیض بهتری برسند و هم مسجد دچار تخریب نشود و کمتر تکدی‌گری کنند و مردم بیشتر از همسایگی مسجد استفاده کنند.

تأسیس مساجد بزرگ، باعث کم‌توفیقی مردم در ساخت مسجد شده است؛ چرا که:

۱. بسیاری از افراد قدرت ساخت مساجد بزرگ را ندارند.

۲. ساخت آن به طول می‌انجامد.

مسجد جامع یزد

۳. چون ساخت مساجد بزرگ با فواصل کوتاه امکان‌پذیر نیست، به ناچار فاصله بین مساجد زیاد می‌شود و میزان دسترسی مردم به مساجد کاهش می‌یابد.

مسجد نصیرالملک شیراز

۴. اکثر اوقات از جمعیت پر نمی‌شود و در اذهان عمومی کم‌رونق جلوه می‌کند.

۵. در مناسبت‌هایی که پر می‌شود، آزار و اذیت همسایگان را فراهم می‌آورد.
۶. تعهد مردم به حضور در آن و نگهداری از آن کاهش می‌یابد.
۷. نگهداری و حفظ آن و نیز خدمت در آن از توان یک نفر خارج است.
۸. غالباً مبتنی بر اصول صحیح مهندسی و معماری و بر اساس معیارهای کارشناسانه ساخته نمی‌شود.
۹. امام مسجد تسلط کمتری بر حاضران در مسجد دارد و در مدیریت وی خلل پدید می‌آید.

◆ نکته مهم در ساخت مساجد بزرگ

در طراحی مسجد باید میانگین مشارکت مردم در طول سال را در نظر گرفت^۱ و به دلیل حضور چشمگیر مردم در برخی مراسم‌ها و مناسبت‌ها نباید دست به ساخت مساجد بزرگ زد. البته می‌توان برای مواقع خاص تدابیری ویژه اندیشید.^۲

◆ امتیازات مساجد کوچک

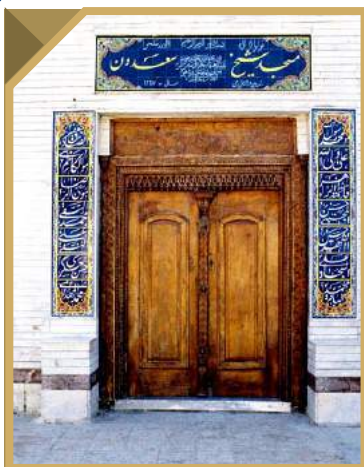
به دلیل کمبود مسجد، اگر ساخت مساجد کوچک تبدیل به یک فرهنگ عمومی شود، بهتر است؛ چرا که:

۱. مسجد کوچک، زود ساخته می‌شود.

۱. در شعاع چهل خانه یا شعاعی که صدای اذان بدون بلندگو شنیده شود و به شرط آنکه اتوبان و خیابان، تندرو نباشد.

۲. مثل شبستان اصلی و شبستان‌های در زاویه که در صورت لزوم قابل اتصال به هم و توسعه باشند.

۲. هزینه‌های ساخت آن آسان‌تر فراهم می‌شود و یک صنف یا یک فامیل و حتی یک نفر هم می‌تواند هزینه ساخت و نگهداری آن را به عهده بگیرد.

۳. جرئت مردم در اقدام به ساخت آن افزایش می‌یابد.

۴. می‌توان در فواصل کوتاه و نزدیک به هم مسجد ساخت و همه مردم را همسایه مسجد کرد و دسترسی آنان را به مسجد آسان ساخت.

۵. چون کوچک است، زود پر می‌شود و همیشه پررونق است و در نتیجه مردم به حضور در آن تشویق می‌شوند و به آن دل می‌بندند.

۶. اداره آن آسان و میزان تأثیرگذاری آن زیاد است.

۷. به دلیل مدیریت‌های متفاوت، مردم در رفتن به مسجد حق انتخاب پیدا می‌کنند.

۸. خدمتگزاران مساجد، نقاط قوت یکدیگر را شناسایی و به هم منتقل می‌کنند و باعث پیشرفت همه مساجد می‌شوند.

۹. حس رقابت در خدمتگزاران مساجد ایجاد می‌شود؛ رقابتی مفید و سازنده که نه در آن ریا موضوعیت دارد و نه ضرار بودن، به خلاف سایر مراکز که همواره در معرض چنین آسیب‌هایی است.

۱۰. امام مسجد تسلط و نظارت بهتری بر مسجد و مسجدی‌ها دارد.

۱۱. یک خادم نیز به خوبی از عهده انجام وظایفش بر می‌آید.

۱۲. مساجد کوچک نسبت به مساجد بزرگ نیروهای بهتری تربیت می‌کنند.

۱۳. گزارش‌ها حاکی از آن است که مساجدی که در آنها حداکثر دویست نفر حضور می‌یابند، موفق و آبادند.

۱۴. آنچه فرهنگ دینی را تقویت می‌کند، تعداد و کثرت مساجد است، نه بزرگ بودن آنها.

اهمیت عمران و آبادانی

۱. عمران مسجد ارتباط تنگاتنگ با معیشت و آبادانی دین و دنیا و آخرت مردم دارد.
۲. عمران مسجد علامت تدین و نشانه سرافرازی فرد و جامعه است.
۳. عمران مسجد از تدین، تعهد، غیرت دینی و نظم جامعه خبر می‌دهد.
۴. عمران مسجد نشانه حق‌شناسی، قدردانی و شکرگزاری مردم از خدا و اولیای اوست.
۵. آبادانی مسجد، دشمنان را هراسان و مؤمنان را دلگرم و امیدوار می‌کند.

۶. آبادانی مسجد، علامت وارستگی و خدایی بودن حکومت و از جمله تعهدات حکومت‌هاست.
۷. آبادانی مسجد، باعث کم شدن فساد و فحشا می‌شود.

۸. آبادانی مسجد، علامت اقتدار و صلابت جامعه است.
۹. آبادانی مسجد، منافذ دشمن را کور می‌کند.

۱۰. آبادانی مسجد، الفت و انس را افزایش می‌دهد.

۱۱. آبادانی مسجد، سبک‌ساز و ادب‌ساز است.

توفیق مسجدسازی

تعمیر مسجد از دیرباز با سختی‌ها و مشکلات و ترس و وحشت‌هایی به همراه بوده که در قرآن به آن اشاره رفته است. از این رو همه کس توفیق و لیاقت ساخت مسجد را ندارد. عمران مادی و معنوی مسجد کار انبیا و اولیا بوده است و امروزه عالمان و مؤمنان وارسته و شجاعی این امر مهم را به دوش می‌گیرند که از هیچ چیز و هیچ کس جز خداوند نمی‌هراسند^۱ و کسانی که کمترین شرک و آلودگی داشته باشند به این فیض نمی‌رسند.

۱. سوره توبه، آیه ۱۸: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :
من الف المسجد الفه الله.

معجم الوسيط، ج ٦، ص ٢٦٩

هر کس با مسجد الفت بگیرد خداوند با او
الفت می گیرد.

معرفی اهل مسجد

مسجدی‌ها عموماً انسان‌هایی نجیب و فرهیخته^۱ و محبوب‌ترین افراد نزد خدا و خلق خدا به شمار می‌آیند.^۲ افرادی مؤمن، سالم، مهربان، دلسوز، وفادار و امانتدارند و در گفتار و رفتارشان صداقت موج می‌زند و نظم و مقاومت در حضور در مسجد الگویی زندگی همه آنان است.

مسجدی‌ها انسان‌هایی متعهد، منظم، مقاوم، دقیق، عمیق و صبورند. حضورشان در مسجد مورد غبطه اهل برزخ^۳ و مایه خیر و برکت^۴ و مانع نزول بلاهای آسمانی و زمینی است.^۵ دعای خیر فرشتگان همراهشان^۶ و خداوند خود پشتیبانشان است.^۷ کودکان مسجدی مؤدب، جوانان مسجدی باشهامت، زنان مسجدی بانجابت، مردان مسجدی باشجاعت و کهنسالان مسجدی، با کرامت‌اند.

۱. امالی طوسی، ص ۴۷: «قال الصادق عليه السلام: يا فضل لا يأتي المسجد من كل قبيلة إلا وافدها و من كل أهل بيت إلا نجيبها»

۲. بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۴: «عن النبي صلى الله عليه وآله: ... و أحب أهلها إلى الله».

۳. قال النبي صلى الله عليه وآله: «ما من يوم إلا و ملك ينادي في المقابر: من تعبطون؟ فيقولون: أهل المساجد يصلون و لا تقدر و يصومون و لا تقدر».

۴. وسائل الشيعه، ج ۱۶، ص ۹۲، ح ۲۱۰۶۷: «قال رسول الله صلى الله عليه وآله: إن الله جل جلاله إذا رأى أهل قرية قد أسرفوا في المعاصي و فيها ثلاثة نفر من المؤمنين ناداهم جل جلاله يا أهل معصيتي لو لا من فيكم من المؤمنين الموحاتين بجلالتي العامرين بصلاتهم أرضى و مساجدي و المستغفرين بالأشجار خوفاً مني لأنزلت بكم عذابي ثم لا أبالي».

۵. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۶: «قال رسول الله صلى الله عليه وآله: إذا نزلت العاهات و الآفات عوفى أهل المساجد».

۶. كنز العمال، ج ۷، ص ۳۲۴: «قال النبي صلى الله عليه وآله: لا يزال الملائكة تصلى على أحدكم ما كان في المسجد و تقول: اللهم اغفر له، اللهم ارحمه».

۷. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۵: «عن النبي صلى الله عليه وآله: ... هم في مساجدهم و الله من ورائهم».

مسجدی‌ها مسجد را دوست دارند و لحظه‌های حضور خود در مسجد را غنیمت می‌شمردند و اوقات بیرون از مسجد را خسارت می‌دانند. آنان هرگاه در مسجدند، به تعمیر مسجد مشغول‌اند و هرگاه در غیر مسجدند، به دفاع از آن می‌پردازند و نمازهای واجب خود را، حتی اگر فرادا باشد، در مسجد می‌خوانند.

گرچه برخی که لیاقت حضور در مسجد را ندارند، سعی می‌کنند اهل مسجد را افرادی مثل خود معرفی^۱ و با این ترفند آنان را تخریب کنند، ولی ائمه هدی (علیهم‌السلام) در مقابل این هجوم ناجوانمردانه ایستاده و اهل مسجد را به هر خیر و فضیلتی منسوب دانسته‌اند.^۲

تخریب‌کنندگان اهل مسجد بدترین و ظالم‌ترین افراد به شمار می‌آیند؛ چراکه این افراد در حقیقت مسجد را تخریب می‌کنند و به فرموده قرآن لاجرم در همین دنیا دچار خزی و خواری می‌گردند و همان چیزی که برای مردم می‌خواهند، نصیب خودشان می‌شود.

البته ممکن است برخی به مسجد بیایند تا چهره کریه خویش را زیبا جلوه دهند، ولی این افراد هیچ‌گاه به حضور مداوم، به ویژه صبح و شام، در مسجد موفق نمی‌شوند و قهراً با حضور پراکنده خود از اهل مسجد محسوب نمی‌گردند.

◆ اهل مسجد در جامعه

مسجدی‌ها اهل هر خیر و خوبی‌اند و به دیگران در امر خیر کمک می‌کنند. کوچک‌ترها را اکرام و بزرگ‌ترها را احترام می‌کنند. مسجدی‌ها ارتباطات خانوادگی‌شان نسبت به سایرین بهتر و مستحکم‌تر

۱. کافر همه را به کیش خود پندارد.

۲. کنز العمال، ج ۷، ص ۵۷۳. «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اعْتَادَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْعَدَالَةِ».

است و مشاجرات خانوادگی‌شان، اگر داشته باشند، به مراتب کمتر و کم‌رنگ‌تر از غیر مسجدی‌هاست.

در غم و شادی دیگران شریک و سهیم‌اند.

امتیازخواه و انحصارطلب نیستند.

نه‌تنها آمر به معروف‌اند و دیگران را به کارهای نیک دعوت می‌کنند، که خود عامل به معروف‌اند و به انجام دادن نیکی‌ها مبادرت می‌ورزند و با حضور منظم و به‌موقع خود در مسجد مردم را به خانه خدا دعوت و معروف‌ها را ساماندهی می‌کنند و منکرات را متلاشی می‌سازند.

مسجد را محل غیبت و بدگویی مؤمنان قرار نمی‌دهند و با همدیگر نجوا نمی‌کنند؛ چراکه باعث پراکندگی و کم‌رونی مسجد می‌شود.

مسجدی‌ها زینت و آبروی نظام اسلامی هستند و همواره پشتیبان رهبران دینی و بهترین سربازان نظام اسلامی و زمینه‌ساز عظمت و سرافرازی ولیّ فقیه بوده‌اند.

آنان منتظران واقعی امام عصر علیه السلام اند که در صف نشسته‌اند و منتظر فرمان در اردوگاه امام زمان علیه السلام به شمار می‌آیند و با آنکه نشسته‌اند، گویی در مقابل دشمنان اسلام قیام کرده‌اند.

عقیده و رفتار مسجدیان

مسجدیان از اعماق قلب به مسجد عشق می‌ورزند.^۱ برنامه‌ها و فعالیت‌های روزانه‌شان را از مسجد آغاز و به آن ختم می‌کنند.^۲

آنان به قصد خدمت به مسجد می‌روند؛ خدمت به ساخت و تعمیر و غبارروبی و رونق‌بخشی به مسجد، خدمت به خادمان و امام مسجد و خدمت به زائران مسجد.^۳

۱. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۵: «قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيُحِبِّ الْمَسَاجِدَ».

۲. سوره نور، آیه ۳۶: «فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ».

۳. چرا که خدمت به مسجد، خدمت به عابد و معبود و معبد و عبادت است.

آنان مسجد را مثل بهشت^۱ و حضور در آن را بهتر از بهشت می‌دانند^۲ و برای حضور در آن لحظه‌شماری می‌کنند و می‌کوشند بهترین اوقات عمرشان را در آن سپری کنند.

آنان می‌کوشند نمازهای واجب خود را در مسجد و نمازهای مستحب را در خانه بخوانند.

با حضور مداوم و مستمر خود^۳ دیگران را نیز به مسجد و بهره‌مندی از فیوضات آن دعوت کنند.

آنان زودتر از همه وارد مسجد و دیرتر از همه خارج می‌شوند.

پناهگاهشان مسجد است و چون در آن مأوی می‌گیرند،^۴ عذاب و بلا از آنان به دور است.^۵ وجودشان هم مانع عذاب دیگران است.

آنان مسجد را بهتر از خانه و محل کار خود می‌دانند و مسجد را مرتفع‌تر از خانه خود و نمایی آن را بهتر از نمایی ساختمان‌های دیگر می‌سازند.

آنان به مسجد بیش از کاشانه خود دل می‌بندند و بهترین اموال خود را در اختیار مسجد و مسجدیان قرار می‌دهند.

۱. کنزالعمال، ج ۷، ص ۶۴۸: «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ رِيَاضَ الْجَنَّةِ الْمَسَاجِدُ»

۲. مجارالانوار، ج ۸۰، ص ۳۶۲: «قَالَ عَلِيُّ ﷺ: الْجَلْسَةُ فِي الْجَامِعِ خَيْرٌ لِي مِنَ الْجَلْسَةِ فِي الْجَنَّةِ فَإِنَّ الْجَنَّةَ فِيهَا رِضِي نَفْسِي وَ الْجَامِعَ فِيهِ رِضِي رَبِّي»

۳. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷، ح ۴۶۶۹: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ أَتَعَلَّمُ فِي أَيِّ شَيْءٍ أَنْزَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فِي أَنْظَارِ الصَّلَاةِ خَلْفَ الصَّلَاةِ. يَا أَبَا ذَرٍّ إِسْبَاغُ الوُضُوءِ عَلَيَّ الْمَكَارِهِ مِنَ الْكُفَّارَاتِ وَ كَثْرَةُ الْاِخْتِلَافِ إِلَى الْمَسَاجِدِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ.»

۴. محاسن، ج ۱، ص ۱۶: «عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ: قَالَ: قَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ: «الَّذِينَ يَأْوُونَ إِلَى مَسَاجِدِي كَمَا تَأْوِي النَّسُورُ إِلَى أَوْكَارِهَا.»

۵. کنزالعمال، ج ۷، ص ۲۸۵: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: نَظَرُ إِلَى أَهْلِ الْمَسْجِدِ فَصُرِفَ عَنْهُمْ الْبَلَاءُ.»

ورود به مسجد و اقامت در آن

مسجدیان از غیر مسجد فرار می‌کنند و در مسجد قرار می‌گیرند؛^۱ چرا که در مسجد در پناه خدا و بیمه اویند و از دشمنان درون و بیرون درامان‌اند ولی در غیر مسجد هر لحظه بیمناک‌اند که طعمه گرگ هوا و هوس شوند و یا در ورطه خطا و اشتباه فروغلتند.

به قصد زیارت خدا می‌روند.^۲

به قصد خدمت و آبادانی به مسجد می‌روند^۳ و خود را خادم مسجد می‌دانند.

مادامی که در مسجد هستند، احساسی لطیف و شکوهمند دارند. چون ماهی در دریا شناورند^۴ و چون پرندهای سبکبال‌اند که در آسمان اوج می‌گیرند. با مسجد انس و الفتی پایدار دارند^۵ و همواره احترام خادم و امام مسجد را نگاه داشته، خود را بدهکار خادم و نه بستانکار او می‌دانند و در امور مسجد با خادم همکاری می‌کنند و از امام مسجد در اهداف و برنامه‌هایش پشتیبانی و از مسجد بهتر از جان و مال خود حفاظت و دفاع می‌کنند. خدمت به مسجد را بهترین خدمت، اذان گفتن در آن را شرافت و امامت مسجد را امانت می‌دانند.

از تازه‌واردها پذیرایی و از سعی و تلاش آنان در راه خدا و دین خدا قدردانی می‌کنند. با حضور خود در مسجد و با رفتار شایسته و پسندیده‌شان مانع وقوع منکرات می‌گردند و از بروز فتنه‌ها جلوگیری می‌کنند.

۱. محاسن، ج ۱، ص ۱۶: «عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام: قَالَ: قَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ: الَّذِينَ يَأْوُونَ إِلَى مَسَاجِدِي كَمَا تَأْوِي السُّورُ إِلَى أَوْكَارِهَا».

۲. ثواب الاعمال، ص ۲۷: «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: فُطِّوْا لِعِبَادِ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي...»

۳. مجار الانوار، ج ۸۰، ص ۳۸۲: «قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام: أَنَّ الْجَنَّةَ وَالْحُورَ لَتَشْتَاتِقُ إِلَى مَنْ يَكْسَحُ الْمَسَاجِدَ وَيَأْخُذُ مِنْهَا الْقُدِي».

۴. كشف الخفاء، ج ۲، ص ۲۹۴: «الْمُؤْمِنُ فِي الْمَسْجِدِ كَالسَّمَكِ فِي الْمَاءِ وَالْمُنَافِقُ فِي الْمَسْجِدِ...».

۵. معجم الوسيط، ج ۶، ص ۲۶۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ أَلْفَ الْمَسْجِدَ أَلْفَ اللَّهِ».

♦ امتیازات اجتماعی مسجدی ها

۱. حافظ آبروی دیگران اند و نزد دیگران آبرو و احترام دارند.
۲. رابطه خود را با همه مخصوصاً با اهل مسجد حفظ و برای حضور دیگران در مسجد دعا می کنند.
۳. در اقتصاد و معیشت با همگان، چه اغنیا و چه فقرا، تعامل و همزیستی دارند؛ چرا که هر روز و شب در کنار هم به صف می ایستند.
۴. زندگی شیرین و مستحکم و خانواده گرمی دارند و همیشه آرام اند.
۵. فرزندان آنان کمتر طعمه مفسد اخلاقی می شوند؛ چون سعی می کنند آنها را مسجدی تربیت کنند.
۶. پست و مقام و ثروت نمی تواند آنان را مغرور و یا از مسجد جدا کند.
۷. مشکلات برای آنان فرصت است، نه تهدید.
۸. با همسایگان و وابستگان ارتباط خوبی دارند.
۹. حق شناس اند و حقوق همه - مانند همسر، پدر، مادر، همسایه و دوست - را ادا می کنند.
۱۰. در برابر دیگران خود را مسئول می دانند.
۱۱. از انتقاد و موعظه استقبال می کنند.

♦ همسایگی مسجد

۱. مساجد چون خورشید اطراف خود را روشن و نورانی می کنند^۱ و همسایه مسجد، «جارالله» است و نعمت همسایگی مسجد از بالاترین نعمات.^۲

۱. محاسن، ج ۱، ص ۴۷: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: إِنَّ بِيُوقَ فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ تُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ».

۲. محدوده همسایگی مسجد تا شعاع چهار ذراع و یا چهل خانه است و امیرالمؤمنین علیه السلام شنیدن اذان مسجد (مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ) را ملاک قرار داده اند و معلوم است که اذان بدون بلندگو معیار است که برخی اوقات تا آخر شهرهای متوسط می رسد؛ گرچه امروزه عبور از عرض بلوارها مشکل است و با اینکه صدا می رسد، راهی به

۲. اگر انسان قدرت راه رفتن دارد، خانه و محل کار خود را دور از مسجد انتخاب کند تا مسیر بیشتری را بپیماید و ثواب بیشتری ببرد و اگر قدرت پیاده‌روی یا وقت آن را ندارد و وسیله نقلیه‌ای هم ندارد، خانه و محل کار خود را نزدیک به مسجد انتخاب کند تا از فیض حضور در مسجد محروم نماند.

۳. خانه‌ای که دور از مسجد است و صدای اذان مسجد به آن نمی‌رسد، شوم و نامبارک است^۱ و برتری خانه نزدیک به مسجد بر خانه دور از مسجد، همانند برتری مجاهد نستوه بر خانه‌نشینِ وامانده از جهاد است.^۲

۴. ای کاش در تمامی شهرها و روستاهای ما مساجد به قدری نزدیک به هم بود که همه مردم از همسایگی مسجد برخوردار بودند!^۳

در همسایگی مسجد

۱. در خرید و ساخت مسکن و تعیین محل کار، نخست دسترسی به مسجد را بررسی و سعی کنیم گزینه‌ای را برگزینیم که بتوانیم روزی چند بار به آسانی به مسجد برویم.

۲. چه خوب و زیباست که اگر منازل ما از مسجد دور است، با همکاری سایر همسایگان، در نزدیکی خود مسجدی هر چند کوچک بسازیم تا هم از نعمت همسایگی مسجد و خدمت به آن بهره‌مند شویم و هم حضور بهتر و بیشتری در آن داشته باشیم.^۴

مسجد نیست که باید این مشکل را با ساخت پل یا تونل برطرف کرد و البته گاهی ساخت مسجد از ساختن پل و تونل ارزان‌تر و بهتر است.

۱. بحارالانوار، ج ۶۱، ص ۱۸۸. «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: وَإِذَا كَانَتِ الدَّارُ بَعِيدَةً عَنِ الْمَسْجِدِ لَا يُسْمَعُ فِيهَا الْأَذَانُ وَ الْإِقَامَةُ فَهِيَ مَشْوُمَةٌ وَإِذَا كُنَّ بِغَيْرِ هَذَا الْوَصْفِ فَهِنَّ مُبَارَكَاتٌ».

۲. مسند أحمد، ج ۵، ص ۳۸۷: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: فَضْلُ الدَّارِ الْقَرِيبَةِ إِلَى الْمَسْجِدِ كَفَضْلِ الْغَازِي عَلَى الْقَاعِدِ».

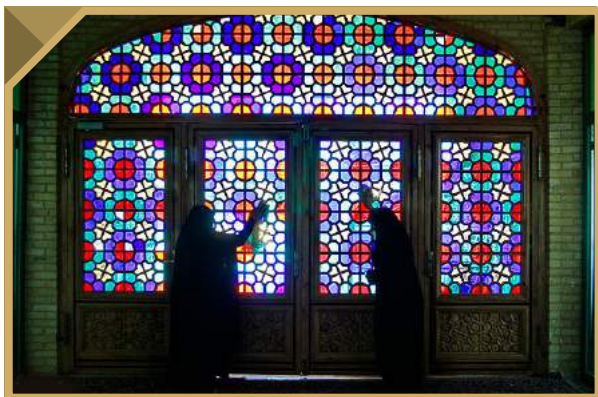
۳. بحارالانوار، ج ۸۰، ص ۳۸۰، ح ۴۷: «وَقِيَ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) سَوَّالٌ شَدَّ تَا كَجَا هَمْسَايَه مَسْجِدَنَد، فَرَمُود: «مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ؛ كَسَى كَه صَدَايِ اَذَانَ مَسْجِدِي رَا بَشَنُود».

۴. طوایف مدینه کنار خانه‌های خود مساجدی می‌ساختند و پیامبر ﷺ افتتاح می‌فرمود تا از نعمت همسایگی مسجد برخوردار گردند و بدان افتخار می‌کردند.

۳. شاید برخی از دست‌اندرکاران و اهل مسجد، خواسته یا ناخواسته، برای همسایه‌های مسجد مزاحمت‌هایی داشته باشند که بهتر است:
- الف) گذشته‌ها را نادیده بگیریم.
- ب) از راه‌های مناسب از میزان مزاحمت‌ها بکاهیم و از ادامه و استمرار آنها جلوگیری کنیم.
- ج) برکات و زیبایی‌های همسایگی مسجد ارزش آن را دارد که ما همه آن مزاحمت‌ها را تحمل کنیم.

آداب همسایگی

- خوب است همسایگان مسجد:
۱. حرمت مسجد را داشته باشند.
 ۲. در خدمات مسجد پیشقدم باشند.
 ۳. مهمانان خدا را مهمان خود بدانند.
 ۴. حضورشان بهتر از دیگران باشد.
 ۵. ورودی‌های اطراف مسجد را مرتب و تمیز نگاهدارند.

مسجد نصیرالملک شیراز

فصل پنجم .

فیض حضور در

مسجد

قال الصادق عليه السلام: من اتاها متطهراً
طهره الله من ذنوبه و كتب من زواره.

وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۲۶۷

هر کس با وضو و طهارت به مساجد وارد شود
خداوند او را از گناهانش پاک می کند و نامش
را در زمره زائران خود به ثبت می رساند.

احترام و بزرگداشت مسجد

(الف) اهمیت احترام

در قرآن از مسجد به عظمت یاد شده است^۱ و ما مأمور و مکلف به تعظیم و بزرگداشت آن هستیم.

مؤمنین بلکه عموم مردم موظفاند احترام مسجد را پاس بدارند و حق آن را به شایستگی ادا کنند و بدانند که مسجد خانه خدا در روی زمین است و احترام آن نشانه تعظیم خداوند بزرگ است. پس باید از هر گونه آلودگی آن را پاک کرد و کمترین بی‌احترامی و توهین به آن صورت نگیرد. اهل مسجد نیز نباید مورد تعرض قرار گیرند و نباید از آنان بدگویی کرد. هیچ‌کس حق ندارد به خادم و امام مسجد به چشم تحقیر و توهین نگاه کند، بلکه همه باید در خدمت و همیار آنان باشیم.

(ب) نحوه احترام

برای احترام گذاشتن به مسجد باید چنین بود:

۱. نام مسجد را با بی‌توجهی یا بی‌احترامی به زبان نیاوریم.^۲

۱. مسجد در قرآن یا با کلمه «عند» آمده و یا اضافه به «الله» شده است که دارای تعظیم است.
 ۲. مجارالانوار، ج ۷۳، ص ۳۵۸: «قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام: وَلَا يُسَمَّى الْمَسْجِدُ مَسْجِدًا؛ الْجَعْفَرِيَّاتُ (الاشعبيات)، ص ۲۴۱، «وَلَا الْمَسْجِدُ مَسْجِدًا». به مسجد، مسجدک نگویند.

۲. اهمیت و جایگاه مسجد را آن گونه که هست، بشناسیم.^۱

۳. از هر گونه عمل یا گفته‌ای که نوعی بی‌احترامی به مسجد به شمار می‌آید، بپرهیزیم.^۲

۴. تطهیر مسجد از نجاست و آلودگی را در اولویت قرار دهیم.

۵. بکوشیم به مسجد رونق دهیم و آن را از غربت به درآوریم و بدانیم که بی‌توجهی به آن یا روگردانی از آن مصداق تخریب مسجد و باعث تزلزل و تفرقه و پراکندگی جامعه است.

۶. اگر کمبود و کاستی دیدیم، بدون اظهار آن خودمان آن را برطرف کنیم و خادم و مسئولان را مکلف به کاری ندانیم.

۷. گفتار و حرکتی که از احترام مسجد و اهل آن بکاهد تخریب مسجد است.

۸. مسجد قداست خاصی دارد که در قرآن هم با آدابی بیان شده است. نگذاریم قداست آن خدشه‌دار شود.

۱. محاسن، ج ۱، ص ۵۴: «عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ وَقَرَ مَسْجِدًا لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ يَلْقَاهُ ضَاحِكًا مُسْتَبْشِرًا وَأَعْطَاهُ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ».

۲. بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۳۵۵: «قَالَ الصَّادِقُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمْ يُوقِّرِ الْمَسْجِدَ».

۹. به نظافت، پاکیزگی و غبارروبی آن اهمیت دهیم.
۱۰. از پیدایش هر گونه بدعت، منکر و خرافه‌ای در ساخت و تجهیز مسجد و نیز از رخنه و نفوذ بدعت‌ها، منکرات و خرافات در فعالیت‌ها و برنامه‌های مسجد جلوگیری کنیم.

۱۱. فضای مسجد را آرام نگه داریم و از ایجاد آلودگی‌های صوتی بپرهیزیم.

۱۲. از ایجاد هر گونه مزاحمتی بپرهیزیم و بدانیم که محیط قدسی مسجد برای سکوت، فکر، نماز، ذکر و عبادت است.

۱۳. مردم را از حضور در مسجد دلسرد نکنیم که بدترین ظلم و در حقیقت تخریب مسجد است.^۱

۱۴. مکانی را مقدس‌تر از مسجد و حتی هم ردیف آن ندانیم.

۱. سوره بقره، آیه ۱۱۴: «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ سَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»

۱۵. مکانی را بهتر و بلندتر از مسجد نسازیم؛ هر چند به نام ائمه معصوم یا انبیا و اولیا باشد.

♦ رفتن به مسجد

آن قدر حضور در مسجد فضایل و نرفتن به مسجد عواقب دارد که عذری برای مؤمنین باقی نمی‌گذارد.^۱ وقتی نابینایی به دلیل دوری از مسجد و صعب العبور بودن و ناهمواری مسیر، وجود حیوانات وحشی و نبود همراه و کمک‌کننده برای پیامبر عذر آورد که به مسجد نیاید، آن حضرت این عذرها را نپذیرفت و به او فرمود: از خانه تا مسجد طناب بکش و به کمک آن خود را به مسجد برسان. آن حضرت در بیان دیگری فرموده‌اند: اگر فضیلت مسجد را می‌دانستید، چهار دست و پا یا همانند بردگان روی پا می‌جستید و یا مثل کودکان نشسته خود را به زمین می‌کشیدید تا به مسجد برسید. پیامبر نه در سرمای شدید و نه در گرمایی که گاه هنگام سجده پیشانی نمازگزاران می‌سوخت، به آنان اجازه عدم حضور نداد و خود ائمه اطهار علیهم‌السلام نیز همین‌گونه بودند و حتی در مسافرت که بعضی از نمازها نصف می‌شود، از ارزش حضور در مسجد کاسته نمی‌شود.^۲

۱. این افراد واجب است به مسجد بروند: ۱. کسی که نرفتنش سبب غریب ماندن مسجد و حضورش سبب آبادی آن است. ۲. کسی که رفتنش به گونه‌ای امر به معروف یا نهی از منکر محسوب می‌شود. ۳. کسی که در غیر مسجد جایی برای خواندن نماز به جز مکان غضبی ندارد. ۴. کسی که نرفتنش موجب فسده‌ای است (مثلاً مورد اتهام قرار می‌گیرد). ۵. کسی که نذر کرده در مسجد نماز بخواند. ۶. کسی که پدر یا مادرش به او دستور داده‌اند نمازش را در مسجد بخواند. ۷. کسی که برای رفتن به مسجد اجرت گرفته است. ۸. خادم یا امامی که متعهد شده به مسجد برود و یا عادتاً مردم منتظر او هستند. ۹. کسی که نرفتنش به مسجد مانع رفتن دیگری به مسجد می‌شود (مانند مهمان و میزبانی که اگر یکی به مسجد نرود دیگری نیز نمی‌رود).

۲. این موارد نیز عذر موجه از حضور در مسجد نیست: ۱. نبود همراه. ۲. پیروی. ۳. نقص عضو. ۴. عدم برگزاری نماز جماعت. ۵. عادل نبودن امام جماعت. ۶. عدم رضایت از کارگزاران مسجد. ۷. خسوف و کسوف و حوادث غیر مترقبه.

◆ معاف شدگان از حضور در مسجد

۱. کسی که بیماری مُسری دارد و احتمال می‌رود دیگران نیز بدان مبتلا شوند.
۲. کسی که مرضی مُشمئزکننده دارد.
۳. کسی که بوی بد دهان^۱ و بدنش نمازگزاران را می‌آزارد و مسجد را متعفن می‌کند.
۴. کسی که حضورش در مسجد مفسده‌آور است.
۵. کسی که عذری همچون جنابت یا حیض دارد.
۶. کسی که لباسش نجس است و نجاستش به مسجد سرایت می‌کند و یا آلودگی‌اش به نجاست به گونه‌ای است که موجب توهین به آن می‌شود.

◆ نیت الهی برای رفتن به مسجد

قصد ما از رفتن به مسجد باید خدایی باشد و با وسوسه‌ها و دخالت‌های شیطنی مبارزه کنیم و البته پاکسازی نیت نباید وقفه‌ای در رفتن ما ایجاد کند که خود این وقفه یکی از آن حیل‌های شیطنی است. اهل بیت عصمت و طهارت که در اوج قداست و پاکی نیت هستند، جهت‌گیری نیت‌ها را چنین مشخص کرده‌اند:

۱. زیارت خدا و کسب رضایت و خشنودی وی.^۲
۲. اجابت دعوت خدا که با اذان به همگان ابلاغ می‌شود.^۳
۳. اطاعت از پیامبر و پیروی از رهنمودهای ائمه علیهم‌السلام.

۱. خوردن سیر و غذاهای بدبو برای معاف شدن از حضور در مسجد از نظر فقهای شیعه، مکروه و از نظر فقهای اهل سنت، حرام است.

۲. ارشاد القلوب، ج ۱، ص ۲۰۲: «قَالَ الْحَسَنُ رضی الله عنه: أَهْلُ الْمَسْجِدِ زَوَّارُ اللَّهِ وَحَقٌّ عَلَى الْمَزُورِ التَّحَفُّةُ لِزَائِرِهِ».

۳. وافی، ج ۲۶، ص ۱۹۵. «قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: يَا أَبَادُرُّ مَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ وَأَحْسَنَ عِمَارَةَ مَسَاجِدِ اللَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ مِنْ اللَّهِ الْجَنَّةَ».

۴. فراگیری قرآن، نماز و علوم دینی.^۱

۵. عملی کردن فرامین قرآن و به

روز کردن علوم دینی.

۶. کسب بهشت و فرار از جهنم.^۲

۷. تحصیل خلوص و دوری از نفاق

و دورویی.^۳

۸. جهاد فرهنگی در راه خدا.^۴

۹. کسب ثواب و درک فضایل.

۱۰. دفع غم و اندوه و بهره‌مندی

از بخشش الهی.

۱۱. فرار از شک و تردید و سهو

و فراموشی و غفلت و بی‌خبری.^۵

۱۲. جلوگیری از افراط و تفریط

و متعادل شدن فکر و ذکر و عمل.

۱۳. شناخت عمیق و دقیق افراد

و اشیاء و انتخاب بهترها.

۱۴. نظم و انضباط در خواب و خوراک و کار.

۱۵. پیدا کردن دوستان خدایی.^۶

۱. تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۴۹: «كَانَ يَقُولُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام: مَنْ اجْتَلَفَ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ أَصَابَ إِخْدِي الثَّمَانَ إِجْأً مُسْتَفَاداً فِي اللَّهِ أَوْ عِلْماً مُسْتَظْرفاً أَوْ آيَةً مُحْكَمَةً أَوْ رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً أَوْ كَلِمَةً تَرُدُّعُهُ عَن رَدِّي أَوْ يَسْمَعُ كَلِمَةً تَدُلُّهُ عَلَيَّ هُدًى أَوْ يَتْرُكُ ذَنْباً خَشِيئَةً أَوْ حَيَاءً».

۲. علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۶۶: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: يُؤْمَرُ بِرِجَالِ إِلَيَّ النَّارِ فَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لِمَالِكٍ: قُلْ لِلنَّارِ: لَا تَحْرُقْ لَهُمْ أَقْدَاماً فَقَدْ كَانُوا يَمْشُونَ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ».

۳. كنز العمال، ج ۷، ص ۵۷۰: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: ... وَالْإِجْتِنَابُ عَنْهَا (عَنِ الْمَسْجِدِ) نِفَاقٌ».

۴. كنز العمال، ج ۶، ص ۵۶۹: «مَنْ لَمْ يَرِ غَدْوَهُ وَرَوَاحَهُ إِلَى الْمَسَاجِدِ مِنَ الْجِهَادِ، فَقَدْ قَصَرَ عَمَلَهُ».

۵. منج السعادة، ج ۱، ص ۵۵۱: «وَفِي أَجْوِبَةِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام: حِينَ سَأَلَهُ أَبُوهُ عَنِ أَشْيَاءٍ مِنَ الْمَرْوَةِ، فَقَالَ لَهُ: مَا الْغَفْلَةُ؟ قَالَ: تَرَكُّكَ الْمَسْجِدِ».

۶. تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۴۹: «قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام: مَنْ اجْتَلَفَ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ أَصَابَ إِخْدِي الثَّمَانَ إِجْأً مُسْتَفَاداً فِي اللَّهِ...».

۱۶. ترساندن دشمنان اسلام.^۱
 ۱۷. بهره‌مندی از غفران و بخشش الهی.

۱۸. دوری از جهنم.^۲
 ۱۹. جلب رزق و روزی.
 ۲۰. احیای خود و جامعه.
 ۲۱. نیابت از دیگران.
 ۲۲. اطاعت و عبادت.
 ۲۳. آسایش و آرامش و استراحت روح و روان.

۲۴. برخورداری از دعای مستجاب.
 ۲۵. جذب رحمت الهی.^۳
 ۲۶. کسب توفیق در همه زمینه‌های خداپسند.^۴
 ۲۷. طهارت نفس، پاک شدن و خداگونه شدن.^۵

از فضایلی که مورد غفلت واقع شده است، نیابت در زیارت مسجد است که در بقیه زیارات مطرح است و گرفتن یا دادن اجرت برای این عمل برکات زیادی دارد؛ چنان‌که بهترین

۱. همان.

۲. بحارالانوار، ج ۶۹، ص ۲۹۶، ح ۲۱: «قال رسول الله ﷺ: يُؤمَّرُ بِرِجَالٍ إِلَيَّ النَّارِ فَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لِمَالِكٍ: قُلْ لِلنَّارِ: لَا تُحْرِقْ لَهُمْ أَقْدَامًا فَقَدْ كَانُوا يَمْشُونَ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ...».

۳. كُنْزُ الْعُمَالِ، ج ۷، ص ۵۷۰: «قال رسول الله ﷺ: الإختلاف إلى المساجد رحمة».

۴. سنن ابی داوود، ج ۱، ص ۱۱۵: «قال النبي ﷺ: مَنْ آتَى الْمَسْجِدَ لِيَسْتَسْقِئَ فَهُوَ حَظْلَةٌ».

۵. سورة توبه، آیه ۱۰۸: «فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّطَّهَرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ».

نذر نذر رفتن به مسجد است،^۱ خصوصاً مداومت بر آن؛ مثل چهل روز و چهل هفته و چهل سال.

♦ وقت رفتن به مسجد

۱. همیشه با مسجد ارتباط داشته باشیم؛^۲ چرا که سه روز پی‌درپی به مسجد نرفتن بی‌اعتنایی به مسجد و خداست و پیامدهای خوبی ندارد؛ چنان‌که هر روز، آن هم سه وعده رفتن، دلیل بر نظم، اعتدال، سعادت و بیمه بودن فکر و روان است.

۲. با حضور پررنگ خود، شیطان و دشمنان را زمین‌گیر کنیم.

۳. فرشتگان، خدا و دوستان خدا را خوشحال کنیم.

۴. در آداب اسلامی به دلایلی به حضور در مسجد در صبحگاه و شامگاه^۳ و در تاریکی شب تأکید بیشتری شده است.^۴

۵. هنگام بازگشت از سفرها بهتر است ابتدا به مسجد و سپس به خانه و جاهای دیگر برویم.^۵

مسجد فرودگاه

۱. همچنین نذر غبارروبی و خدمت به مسجد، و یکی از نذرهایی که در قرآن آمده، همین است: «إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» سوره آل عمران، آیه ۳۵.

۲. همچنین در حضور در مسجد تجمع هم پذیرفته نیست که کسی یک مرتبه به مسجد بیاید و همه نمازهای آن روز را بخواند.

۳. سوره رعد، آیه ۱۵: «وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ»؛ سوره مریم، آیه ۱۱: «فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا»

۴. بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۳۸۲، ح ۵۲: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: بَشِّرِ الْمَسَائِينَ إِلَيَّ الْمَسْجِدِ فِي ظِلِّ اللَّيْلِ بِنُورِ سَاطِعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

۵. چنان‌که مردم شهرهایی مثل مشهد و قم و شیراز، بعد از سفر حج و عتبات، ورود رسمی خود را از حرم‌ها شروع می‌کنند و مردم برای استقبال آنها به حرم‌ها می‌روند. در شهرها و محلات دیگر بهتر است ابتدا وارد مسجد شوند، بعد به خانه بروند.

۶. لازم نیست فقط وقت نماز به مسجد برویم؛ بلکه در هر وقت از شبانه‌روز و در هر موقعیت مناسب، خصوصاً وقت خوشحالی و یا افسردگی، به مسجد برویم.

همه مسیرها را به مسجد ختم کنیم و همه امور را مقدمه برای مسجد قرار دهیم. البته سعی کنیم برای خواندن نمازهای مستحبی مکانی مناسب در خانه داشته باشیم و برای نمازهای واجب به مسجد برویم.

◆ آمادگی برای رفتن

۱. خواب آلوده، کسل و بی حال نباشیم.
۲. نه گرسنه باشیم و نه زیاد سیر.
۳. غذاهای سبک و خوشبو بخوریم و از مصرف غذاهای سست‌کننده و بدبو پرهیزیم.

۴. قضای حاجت کنیم؛ چون کسی که نیاز به دستشویی دارد، مکروه است به مسجد برود و یا به نماز بایستد.^۱

۵. با مسواک زدن فضیلت حضور در مسجد و نمازمان را بالا ببریم.

۶. قبل از رفتن به مسجد وضو بگیریم تا هم پاداش با وضو بودن در مسیر

مسجد را ببریم^۲ و هم بی دلیل در مسجد وضو بگیریم.

۷. در آینه نگاه کنیم و

موهای خود را شانه کنیم و

خود را معطر و آراسته کنیم.^۳

۸. لباس ساده و راحت

پوشیم.

۹. لباس مخصوص مسجد

داشته باشیم.

۱۰. از لباس‌های مناسب

(ساده و بدون نوشته و عکس

و آرم)، نو، تمیز و مقدس^۴

(مانند عبا) استفاده کنیم و

از پوشیدن لباس‌های تنگ،

کوتاه، زننده و بدن‌نما که

۱. وافی، ج ۸، ص ۸۶۴: «قال إسحاق بن عمار: سمعت أبا عبد الله الصادق عليه السلام يقول: لا صلاة لحاقين ولا لحاقٍ ولا لحاقٍ فالحاقين الذي به البول والحاقب الذي به العائط والحاقب الذي قد ضغطه الخف».

۲. جامع الاخبار، ج ۱، ص ۷۰: «لا تدخل المسجد إلا بالطهارة و من دخل مسجداً بغير الطهارة فالمسجد خصمه».

۳. کافی، ج ۶، ص ۵۱۵، ح ۳: عن أبي عبد الله عليه السلام قال كانت لرسول الله صلى الله عليه وآله ممسكة إذا هو توضأ أخذها بيده وهي رطبة فكان إذا خرج عرفوا أنه رسول الله صلى الله عليه وآله برأيته.

۴. کافی، ج ۶، ص ۴۵۸: درباره خریدن و پوشیدن لباس نو، امام علی عليه السلام می فرماید: «اللهم اجعلها ثياب بركة اسعى فيها لمرضايتك واعمر فيها مساجدك».

ما را شبیه کفّار می‌سازد و یا نشانه فخر فروشی و شهرت است، پرهیزیم.

۱۱. سرمان را بیوشانیم، ولی جلو دهانمان را نبندیم.

۱۲. حتی الامکان مهر، جانماز و دستمال شخصی خود را برداریم.^۱

۱۳. پول به همراه داشته باشیم تا صدقه بدهیم یا با آن به مسجد خدمت کنیم و یا هنگام بازگشت به منزل چیزی بخریم تا اهل خانه خاطره خوشی از مسجد رفتن ما داشته باشند.

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۴۷۵، ح ۱۲۶۰: «عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَنَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ التَّمَنُّدِ بَعْدَ الْوُضُوءِ فَقَالَ: كَانَ لِعَلِيِّ عليه السلام خُرْقَةٌ فِي الْمَسْجِدِ لَيْسَ إِلَّا لِلْوَجْهِ يَتَمَنَّدُ بِهَا».

۱۴. بهترین اوقات و فرصت‌های آزاد خود را برای رفتن به مسجد اختصاص دهیم، نه اینکه در فرصت‌های تنگ و سوخته به مسجد برویم.

۱۵. کفش راحت بپوشیم.

♦ حرکت به سمت مسجد

۱. در آغاز فعالیت‌های روزانه خود به سمت مسجد برویم و از مسجد شروع کنیم.^۱

۲. اگر بیرون از منزل هستیم، به منزل برگردیم تا از آنجا به قصد مسجد حرکت کنیم.

۳. به قصد رفتن به مسجد از خانه حرکت کنیم و این منافاتی با سر زدن به جاهای دیگر در مسیر راه ندارد، ولی عکس آن نامطلوب است.

۱. اگر چه موفق به خواندن نماز صبح در مسجد نشده باشیم و وقت نماز گذشته باشد و یا مسجد بسته باشد.

۴. حرکت خود به سمت مسجد را به دیگران هم اطلاع یا نشان دهیم.

۵. دوستان، همکاران، همسایگان، فامیل و اهل خانه را به حضور در مسجد تشویق کنیم و حتی الامکان با هم به مسجد برویم.

۶. به نیابت از دیگران به زیارت مسجد برویم تا دیگران هم در ثواب ما شریک شوند و گاهی که توفیق حضور در مسجد نداریم، دیگران را به نیابت از خود گر چه با اجرت به مسجد بفرستیم.

۷. اگر مسجد دور است، سواره برویم تا خسته نشویم و اگر نزدیک است، پیاده برویم تا ثواب بیشتری نصیبمان گردد.

۸. سعی کنیم از سر بیکاری و در تنگی وقت به مسجد برویم.

در مسیر مسجد

- وقتی که در حال حرکت به سوی مسجد هستیم،
۱. بدانیم به بهترین مکان با بهترین انگیزه می‌رویم.
۲. بدانیم زمین و زمان شاهد رفتن ما به مسجد هستند.^۱
۳. شاداب و امیدوار قدم برداریم؛ چرا که به خانه دوست رهسپاریم.
۴. قدم‌ها را کوتاه برداریم؛ چون برای هر قدمی دو ثواب است.
۵. حرکت خود به سمت مسجد را به دیگران بفهمانیم و آن را پنهان نکنیم و بدانیم که این کار، عملی پسندیده است.

۶. در مسیر مزاحم دیگران نباشیم^۲ و اگر با وسایل نقلیه در حرکتیم، مقررات راهنمایی و رانندگی را نیز مراعات کنیم.

۷. اگر قبل از اذان است و فرصت کافی داریم، با آرامش برویم و اگر حیّ علی الصلاة را شنیدیم، به حرکت خود سرعت ببخشیم.

۱. ثواب الاعمال، ص ۲۹۱: «قال رسول الله ﷺ: وَ مَنْ مَشِيَ إِلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ خَطَايَا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ يُمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَ رُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ».

۲. بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۳۵۷: «قال رسول الله ﷺ: وَ لَمْ يُؤْذِ أَحَدًا وَ لَمْ يَنْحَطْ رِقَابَ النَّاسِ».

۸. اگر فرصت داریم و پیاده در حرکتیم، گام‌ها را کوتاه برداریم؛ چون خداوند برای هر گامی که به سمت مسجد برمی‌داریم، ده حسنه برایمان می‌نویسد و ده گناه از ما محو می‌کند.

۹. هیچ کس و هیچ کاری ما را از ذکر و یاد خدا غافل نگرداند.

۱۰. اگر وقت اذان فرا رسیده، به نزدیک‌ترین مسجد در مسیر برویم و برای رفتن به مسجدی از مسجدی عبور نکنیم.

۱۱. فردی چون سالمند و نابینا را که در رفتن به مسجد به کمک نیاز دارد، یاری کنیم.

۱۲. به مسجدی برویم که حضور ما در آن تأثیرگذار باشد و موجب آبادانی آن بشود؛ نظیر مسجد خلوت یا همسایه.

۱۳. در مسیر رفتن به مسجد دعا کنیم؛ چون به استجابت نزدیک است.

عواقب ترک مسجد

یکی از علایم زندگی صحیح، دوری از خشنودکردن دشمن است. امروزه دشمن از کسادی مساجد راضی و از رونق مراکز دیگر خوشحال است و هر روز با دسیسه می‌خواهد به دست خودمان و به دست افراد خودی مساجد کم‌رونق شوند و مراکز فرهنگی دیگر پررونق گردند. امام خمینی (ره) می‌فرمودند: از فائتوم‌های دشمن نترسید؛ از خالی شدن مساجد بترسید

و شاهدیم که امروزه مردم خیر را از مساجد منصرف کرده‌اند و به سمت دیگر مراکز می‌برند.^۱ ترک مسجد پیامدهایی دارد که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

الف) عواقب اعتقادی

۱. کسی که توفیق حضور در مسجد ندارد، در دام فرقه‌های ضالّه می‌افتد. همه فرقه‌های ضالّه از مسجد جدا هستند و عامل پیدایش آنان جدایی از مسجد است، ولی هر کس به مسجد معتاد است، گمراه نمی‌شود.

۲. در برابر ویروس‌های اجتماعی و سیاسی قدرت دفاعی ندارد و حضور در مسجد ضد ویروس و ویروس‌کش است.

ب) عواقب اخلاقی

۱. غیبت ترک‌کننده مسجد جایز است، با آنکه غیبت از زنا هم بدتر است،^۲ ولی هر کس به مسجد برود، غیبتش حرام است.
۲. نفاق و دورویی است،^۳ ولی حضور در مسجد علامت اخلاص و پاکی است.^۴

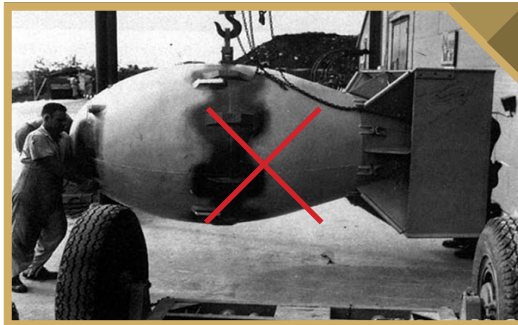
۱. مثل تشویق مردم به ساخت ورزشگاه و تجلیل از خیرین ورزشگاه‌ساز که علاوه بر اشکال شرعی برخی ورزش‌های غربی و ضرر و زیان، برد و باخت در آنها تشنج‌آفرین است.
۱۹۹۲. «عن الصادق علیه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا غَيْبَةَ لِمَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ وَرَغِبَ عَنِّ جَمَاعَتِنَا.»
۳. كز الْعَمَال، ج ۷، ص ۵۸۳: «مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فَلَمْ يُجِبْهُ ثَلَاثًا كَتَبَ مِنَ الْمُنَافِقِينَ.»
۴. سوره توبه، آیه ۱۰۸: «لَمَسْجِدَ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحْسِنُونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا»

۳. تارک مسجد، التزام عملی به اسلام ندارد؛ چون حضور در مسجد شاخص ترین نمونه التزام عملی به اسلام است.

۴. از آسیب‌های اجتماعی در امان نمی‌ماند؛ چرا که نماز در مسجد بازدارنده از فحشاست و فحشا آسیب اجتماعی است، نه فردی تا با نماز فرادا دفع شود.
 ۵. ظلم به خود و جامعه خود کرده است؛ چون

یکی از مصادیق آیه (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَسَّجِدَ اللَّهِ) ^۲ نرفتن خود انسان به مسجد است.

۶. تخصص بی‌تعهد می‌شود و همه مفسد اجتماعی از متخصصان بی‌تعهد است.

۷. در مفسد واقع می‌شود و راه فرار را نمی‌یابد و اگر هم بیاید، قدرت فرار ندارد؛ در حالی که مسجدی‌ها راه نجات را می‌یابند؛ چرا که تنها نیستند.

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿۱﴾

۱. سوره عنکبوت، آیه ۴۵: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾
 ۲. سوره بقره، آیه ۱۱۴: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

۸. خانواده از هم متلاشی می‌شود؛ چون تنها جایی که زن و شوهر و فرزندان با هم اصلاح می‌شوند، مسجد است.

۹. هرج و مرج حقوقی و اخلاقی فراگیر می‌شود.

۱۰. از زنان استفاده ابزاری می‌شود؛ در حالی که زنان مسجدی مانع این امور می‌شوند.

۱۱. نزاع‌های عمیق و طولانی به وجود می‌آید، ولی با حضور سه وعده در مسجد برای خدا زمینه‌های نزاع از بین می‌رود.

۱۲. مدنیت و آیین شهروندی از بین می‌رود و جامعه از هم گسسته و ارتباطات حیوانی جایگزین ارتباطات اخلاقی و انسانی می‌گردد.

۱۳. شایعه رواج می‌یابد و جامعه خود به خود سقوط می‌کند.

۱۴. معروف و منکر مخلوط می‌شود و پس از مدتی معروف، منکر و منکر، معروف می‌گردد.

ج) عواقب روانی

۱. در یک امر غوطه‌ور می‌شود و از امور دیگر باز می‌ماند، ولی مسجد دنیا و آخرت را با هم به انسان نشان می‌دهد.

۲. فکر و ذکر و زندگی‌اش از اعتدال تجاوز می‌کند؛ چون انسان خود به خود در ابتدا افراطی و پس از مدتی تفریطی است و نیاز به کنترل کننده دارد.

۳. جوانان، بی‌هویت و افسرده می‌گردند.^۱

۱. جوانانی که از سفر حج و زیارت برمی‌گردند با جوانانی که از سفر توریستی برمی‌گردند، از نظر روحیه با همدیگر متفاوت‌اند.

د) عواقب اجتماعی

۱. شخصیت او ناشناخته است،^۱ ولی با حضور در مسجد مردم مأمور به شناسایی او به خیر و صلاح هستند.
۲. رفاقت و همزیستی مؤمنان مسجدی با او مکروه و ناشایسته است و رفیقان و شریکانی او را احاطه می‌کنند که پشیمانی دنیا و عقبا را به همراه دارد.
۳. مورد تنفّر مؤمنان واقع می‌شود،^۲ ولی با حضور در مسجد محبوب قلوب همگان می‌گردد.

۴. مراکز اجتماعی همراه با مفاسد اجتماعی جایگزین مسجد می‌شود؛ در حالی که همیشه مسجد با مراکز فساد به مقابله برخاسته است.

۵. مصاحبت‌های موقت و سطحی جای رفاقت‌های مداوم را می‌گیرد؛ در حالی که رفاقت مسجدی‌ها تا قیامت ادامه می‌یابد.
۶. خانواده اصالت خود را از دست می‌دهد و متلاشی می‌شود؛ چون در همه مراکز مثل کودکان، دبستان و دبیرستان اعضای خانواده جدا از هم‌اند و در مسجد این‌گونه نیست، بلکه همه با هم هستند.
۷. اعراض کنندگان از مسجد بایکوت می‌گردند.^۳

۱. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۴۵۱، ح ۷۲۰۸: «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا سُبِّحَتْ عَمَّنْ لَا يَشْهَدُ الْجَمَاعَةَ فَقُلْ لَا أَعْرِفُهُ».

۲. کنز العمال، ج ۷، ص ۵۸۳: «مَنْ سَمِعَ الْفَلَاحَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَا هُوَ مَعَنَا وَلَا هُوَ وَحْدَهُ».

۳. کسی حق ندارد با آنان ازدواج کند (بایکوت خانوادگی) یا با آنان همسایه شود (بایکوت اجتماعی) یا با آنان معاشرت کند و یا به سفر برود (بایکوت فرهنگی) و....

۸. امامان، مأموم و رهبران، رهرو و عزیزان، ذلیلان، عزیز می‌شوند.

۹. مدعیان دروغین به جای مردان بی‌ادعا و امامان مسجد می‌نشینند؛ در حالی که امام و اهالی مسجد هیچ‌گونه ادعایی ندارند.

۱۰. شهرسازی عیار و معیار ندارد؛ چون مرکز شهر بر محور مسجد شکل می‌گیرد.

۱۱. انتظام مدنی وجود ندارد؛ چون پلیس معنوی و تربیتی، مسجد است و هیچ‌گاه پلیس و نیروی انتظامی نمی‌تواند در برقراری نظم اجتماعی و سیاسی جایگزین مسجد شود.

۱۲. حلقه اتصال بین نسل‌ها از هم می‌گسلد و کودکان در مهدکودک‌ها و کهنسالان در آسایشگاه‌ها قرار می‌گیرند، ولی مسجد حلقه اتصال را حفظ می‌کند.

هـ) عواقب سیاسی

۱. تارک مسجد مورد تهدید حاکم اسلامی قرار می‌گیرد؛ در حالی که حضور در مسجد بهترین اطاعت از پیامبر ﷺ و حاکم اسلامی است.
۲. در معرض تفرقه و سستی قرار می‌گیرد و مقهور دشمن می‌شود؛ در

۱. کنز العمال، ج ۷، ص ۵۸۴: «قَوْمٌ سَمِعُوا النَّدَاءَ فَلَمْ يُجِئُوا فَأَضْرَمَهَا عَلَيْهِمْ نَاراً».

حالی که اتصال انسان‌ها به هم در صفوف نماز مساجد تفرقه و نخوت را از بین می‌برد و به انسان شجاعت می‌دهد.

۳. امامت به سلطنت، مسئول به دیکتاتور، حاکم به محکوم و مسئول به سائل مبدل می‌گردد.

۴. حکومت مخالفان شروع می‌شود و با ادامه ترک مسجد مستقر می‌شود.

۵. زنان نالایق، مطرح و زنان لایق، خانه‌نشین می‌شوند؛ چنان‌که با جلوگیری از حضور زنان در مسجد بعد از پیامبر چنین شد.

۶. در جامعه غیر مسجدی زنان در همه‌جا ظاهر می‌شوند، جز در مسجد؛ در حالی که زن در نظام اسلامی فقط در مسجد ظاهر می‌شود.

۷. در چنین جامعه‌ای، حضور زنان در مسجد، بی‌ارزش و حضور آنان در مراکز دیگر، ارزشمند تلقی می‌شود و هدایت آنان دگرگون می‌گردد.

۸. انسان غیرمسجدی از رهبر عادل دفاع نمی‌کند و او را منزوی و خانه‌نشین می‌کند و از وی بهره نمی‌برد.

۹. فتنه‌ها یکی پس از دیگری شعله‌ور می‌شوند.^۱

۱. از صدر اسلام تا به امروز فتنه‌ها از غیر مسجد (سقیفه بنی ساعده‌ها و ...) شروع گردیده و مسجد و اهل مسجد آن را خاموش کرده‌اند.

و) عواقب معنوی

۱. عدم حضور در مسجد مصداق غفلت است،^۱ ولی حضور در مسجد ذکر و هوشیاری است.
۲. آدمی در سختی‌ها و تنگناها قرار می‌گیرد^۲ و هیچ مشکلی بدون مسجد حل نمی‌شود.
۳. مخاصمه با خداست،^۳ ولی با حضور در مسجد همسایه خدا می‌شود.^۴

ز) عواقب عبادی

۱. تارک مسجد دچار وسواس می‌شود و در نماز کاهلی می‌کند؛ در حالی که انسان با حضور در مسجد، منظم و متعهد می‌شود و کسالت بر او عارض نمی‌شود.
۲. نمازش مرده و بی‌روح است،^۵ ولی نماز در مسجد، چه فرادا و چه

جماعت، مصداق اقامه نماز است.

۳. عبادتش از نظارت انسانِ عالمِ خارج می‌گردد؛ در حالی که نماز خواندن به امامت و نظارتِ عالم، ثواب نماز را

۱. کشف الغمّة، ج ۱، ص ۵۶۸: «قَالَ الْحَسَنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الْغَفْلَةُ تَرْكُكَ الْمَسْجِدِ».

۲. سوره طه، آیه ۱۲۴: «وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا».

۱۳۴۳. بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۱۵۴: «قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِجَابَةُ الْمُؤَدِّنِ رَحْمَةٌ وَ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ لَمْ يُجِبْ خَاصَّتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

۴. مسند الحارث، ص ۵۲: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَيُنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ جِيرَانِي؟ أَيْنَ جِيرَانِي؟ قَالَ: فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: وَ مَنْ يَنْبَغِي أَنْ يُجَاوِرَكَ؟ فَيَقُولُ: أَيْنَ عَمَارُ الْمَسَاجِدِ».

۵. بحار الانوار، ج ۸۵، ص ۵: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَصِلْ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ».

۳. دو هزار برابر افزایش می‌دهد، با اینکه کلمات نماز عالم و غیر عالم یکی است.
۴. عبادتش برای او عجب و غرور می‌آورد، ولی حضور در مسجد و قرار گرفتن در جمع مسجدی‌ها غرور انسان را می‌شکند.
۵. چون عبادتش از نظارت عالم دینی خارج می‌گردد، دچار غلو در دین می‌گردد.
۶. مراسم و ادعیه مستحب، واجب و بااهمیت و نمازهای واجب، کم‌اهمیت می‌گردد.
۷. قرآن از مساجد خارج می‌گردد و در غیر مسجد تلاوت می‌شود و در

- اینجاست که قرآن بالای نیزه می‌رود.
۸. نظریه قرائت قرآن به جای عمل به قرآن می‌نشیند؛ در حالی که مسجد نمایشگاه عمل به قرآن است.
۹. باعث تخریب مسجد می‌شود؛ در حالی که حضور در مسجد بهترین نوع عمران مسجد و عمران زمین و آسمان و عمران دنیا و آخرت است.

ح) عواقب اخروی

۱. جهنم را در پی دارد، ولی حاضر شوندگان در مسجد بدون معطلی وارد بهشت می‌شوند.
۲. شکایت مسجد در روز قیامت را به دنبال دارد، ولی با حضور مسجد به نفع او شهادت می‌دهد.

۱. سوره مدثر، آیات ۴۲ و ۴۳: «يَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ. قَالُوا لِمَ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»
 ۲. کافی، ج ۲، ص ۶۱۳، ح ۳: «عَنْ أَبِي عَيْدٍ اللَّهِ قَالَ: ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: مَسْجِدٌ خَرَابٌ لَا يُصَلَّى فِيهِ أَهْلُهُ وَعَالَمٌ بَيْنَ جِهَالٍ وَ مُصْحَفٌ مُعَلَّقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ الْغَبَارُ لَا يُقْرَأُ فِيهِ.»

. فصل ششم .

حضور زنان و کودکان

در مسجد

قال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم : من اجاب داعي
الله و احسن عمارة مساجد الله كان ثوابه من الله الجنة.

وافى، ج ٢٦، ص ١٩٥

هر کس دعوت کننده الهی را اجابت و (با حضورش)
مساجد خدا را نیکو آباد کند پاداشش از ناحیه خداوند
بهشت است.

❖ فضایل حضور زنان در مسجد

الف) ویژگی‌های زنان

۱. جمعیت زنان آن‌چنان کمتر از مردان نیست.
۲. امید به زندگی در آنان بیشتر از مردان است.
۳. میانگین عمر آنان از میانگین عمر مردان بالاتر است.

۴. زمان جوانی آنان بیشتر از مردان است (زودتر از مردان، بالغ و دیرتر پیر می‌شوند).

۵. افزون بر تربیت فرزند، بر همسر، پدر و برادر نیز تأثیر گذارند.

۶. می‌توانند برای همه الگو باشند؛ همان‌گونه که قرآن آسیه، همسر فرعون، را الگوی مرد و زن می‌داند.^۱

۱. سوره تحریم، آیه ۱۱: «حَضَرَ رَبَّ اللَّهِ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ نَبِيًّا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ»

۷. حافظه بیشتری دارند و گزارش‌گران بسیار خوبی هستند .

۸. تأثیر گفته‌های آنان زیاد است.

۹. فرصت بهتری دارند.

۱۰. تمرکز بیشتری دارند.

۱۱. مسجد محل زیبایی‌هاست و زنان چون مظهر جمال خداوندند، زیبایی‌های آن را بهتر درک می‌کنند.

ب) توانمندی‌های زنان

۱. مسئولیت تربیت فرزند و شوهرداری به عهده آنان است.

۲. دلبستگی پدر و برادر به آنان مستحکم‌تر است.

۳. آرامش خانواده و زیبایی و نظم زندگی به وجود آنان وابسته است.

۴. گرچه به جهت نقش حسّاس، محوری و کلیدی زنان تهاجم فرهنگی و اجتماعی علیه آنان بیشتر از مردان است، اما توان مقابله آنان با انواع تهاجمات غیر نظامی به‌ویژه تهاجمات اجتماعی انکارناپذیر است.

ج) حضور زنان در مسجد و ارزش آن

در ادیان گذشته و در صدر اسلام زنان در معابد و مسجد حضوری چشمگیر و فعال و تأثیرگذار داشتند ولی پس از رحلت پیامبر ﷺ به دلیل حمایت از ولایت به ویژه در مسجد حضور آنان را محدود و سپس از حضور آنان در مسجد ممانعت کردند و این عمل ناپسند سنتی شد تا خلفا برای انحراف جامعه و تثبیت خود، زنان را از مسجد دور نگاه‌دارند و بر خلاف دلایل عقلی

و نقلی، عقیده خود را تحمیل کنند؛ در حالی که به فرموده حضرت امام خمینی حضور زنان در همه جا نکوهش شده، اما طبق روایات حضور در مسجد اختصاص به مردان ندارد و زنان می‌توانند حضور یابند؛ زیرا آنان هم به مکانی پاک و مقدس نیاز دارند تا در آنجا اجتماع کنند و حضور آنان در همه جا نکوهش شده و فقط در مسجد بدون اجازه و شرط و شروطی به حضور تشویق شده‌اند.

حضور زنان در مسجد آن قدر مهم است که پیامبر به خانمی که لباسش سوراخ‌های زیادی داشت و از حضور در مسجد معافیت می‌خواست، فرمود که شب‌ها به مسجد بیاید تا بدنش پیدا نباشد و به دو زنی که یک لباس بیرونی بیشتر نداشتند فرمود به نوبت به مسجد بیایند.

با این همه حضور زنان در مسجد و خدمات آنان به مسجد، در طول تاریخ تشیع چشم‌گیر بوده است. مسجد یگانه مرکزی است که همه مردان

و زنان می‌توانند به طور یکسان از آن بهره ببرند. آداب زنان در مسجد، بیانگر ارزش حضور زنان در مسجد است.^۱

زنان از مردان روابط عمومی قوی‌تری دارند و مسجد بهترین محل آشنایی و ارتباطات است.

۱. جلوگیری از حضور زنان ضربه‌ای بود که پس از رحلت پیامبر ﷺ به جامعه اسلامی وارد شد؛ در حالی که اولین نماز جماعت اسلام را پیامبر ﷺ با حضور زنان اقامه کرد. اگر زنان در مسجد حضور می‌داشتند، چه بسا انحرافی در امت اسلامی پیش نمی‌آمد.

زنان چون حافظه و قدرت روایت‌گری‌شان بیشتر از مردان است، مبلّغی مؤثر و غیر رسمی محسوب می‌شوند.

♦ آداب و شرایط حضور زنان

الف) حضور سیاسی زنان در مسجد

۱. در نظام اسلامی زن همیشه در صدف حجاب است و ظهوری ندارد، مگر در مسجد آن‌هم بدون هیچ پیش شرطی.
 ۲. بعد از پیامبر ﷺ پیش از هر چیز مانع حضور زنان در مسجد شدند و بر فاطمه زهرا الگوی زنان عالم ستم کردند.
 ۳. صدای زنان نباید به مردان برسد، مگر در جایی که به او ظلم شده باشد،^۱ آن‌هم ظلم سیاسی.
 این امور علاوه بر آنکه حضور سیاسی زنان را صدچندان می‌کند، بیان‌گر حقایق زیر است:

۱. حضور زنان در مسجد نیازی به اجازه ندارد.
 ۲. مردان مأمور به اجازه دادن هستند.
 ۳. زنان حائض؛ گرچه از خواندن نماز معاف هستند، اما در حال عبور می‌توانند در مسجد حضور پیدا کنند.
 ۴. بین زنان و مردان فاصله و پرده نباشد.
 ۵. همراه آوردن کودکان بلامانع است.
 ۶. همراه بودن شوهر و مرد محرم حتی در صورت امکان شرط نیست.
 ۷. حضور آنان به شرط همسر داشتن و بی‌همسری مانع حضور آنان نیست.
- به عبارت دیگر، زن و مرد فقط در مسجد همسان هستند، نه در کارخانه و مزرعه و دانشگاه. در خانه همسرند نه همسان.

۱. سوره نساء، آیه ۱۴۸: «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ»

ب) وظایف خانواده و اجتماع برای حضور زنان در مسجد

۱. محل سکونت زنان نزدیک به مسجد قرار بگیرد.
۲. نگرانی و دلواپسی زنان در بین راه و در مسجد مرتفع شود.
۳. تسهیلات حضور آنان در مسجد فراهم آید.^۱

ج) وظایف مسئولان مسجد

• امور رفاهی

۱. میزان امکانات و تجهیزات قسمت زنان مثل فضا، فرش و نور کمتر و سطح آن پایین تر از قسمت مردان نباشد.

۲. دسترسی زنان به قسمت

زنانه مسجد آسان و آب و سرویس بهداشتی نیز به آنان نزدیک باشد.

۳. به جای درب فرعی، یکی از درهای اصلی مسجد به ورود و خروج زنان اختصاص یابد.

۴. جایگاهشان در مسجد ترسناک، فرعی و مخفی نباشد.

۵. از زنان بهتر و زودتر پذیرایی کنند.^۲

۱. مثل فراهم آوردن وسیله نقلیه مناسب، همراهی با آنان در مسیر، دادن فرصت مناسب برای حضور آنان در مسجد، کمک کردن به آنان در حفظ و نگهداری کودکانشان و ماندن شوهران در خانه به جای آنان در مواقع لازم.

۲. وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص ۵۱۴، ح ۲۷۷۲۸: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تُحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِجٍ وَ لَيُبَدَأُ بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذَّكَوْرِ فَإِنَّ مَنْ فَرَحَ ابْنَتَهُ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ.»

• امور فرهنگی

۱. به نقش حضور زنان در مسجد توجه کنیم.
۲. در سخنرانی‌ها و برنامه‌های مسجد، به اهمیت نقش زنان توجه داشته باشیم و آنان را نیز مورد خطاب قرار دهیم.

۳. زمینه‌ها و شرایط خدمت زنان به مسجد را فراهم کنیم و خدمات آنان را پاس بداریم و از آنان تشکر و قدردانی کنیم.

۴. به سختی‌های حضور آنان نظیر به همراه داشتن کودکان و یا حامله بودن

- اننان توجه داشته باشیم و میزان و نوع توقعات خود از آنان را بر این اساس تنظیم کنیم.

۵. بین زنان و مردان پرده‌ای قرار ندهیم؛ همان گونه که در زمان پیامبر اسلام ﷺ حایلی وجود نداشت و این پیام‌های فراوانی به همراه دارد!

۶. قسمت زنانه را در سمت چپ یا راست مردان قرار دهیم.

۱. شایان ذکر است زمانی که زن‌ها همیشه و همه‌جا پشت پرده بودند، در مسجد پیامبر ﷺ بین زنان و مردان پرده نبود، ولی متأسفانه امروزه فقط زنان در مسجد پشت پرده‌اند و در جاهای دیگر حائل و پرده‌ای نیست.

آداب حضور زنان در مسجد

الف) زمان حضور

۱. دیرتر از مردان به مسجد بیایند و زودتر از آنان به منزل بازگردند.
۲. اگر نمی‌توانند سه وعده به مسجد بیایند، صبح و شب را انتخاب کنند.

ب) در مسیر

۱. خود را معطر و خوشبو نکنند.
۲. حجاب کامل و کافی داشته باشند و اسباب جلب توجه نامحرمان را فراهم نکنند.^۱

ج) در مسجد

۱. مراقب کودکان خود باشند.
۲. صدایشان به مردان نرسد.
۳. در اداره مسجد مشارکت داشته باشند.
۴. اگر حایل و پرده‌ای بین آنان و مردان نیست، قبل از مردان به سجده بروند و بعد از مردان سر از سجده بردارند.

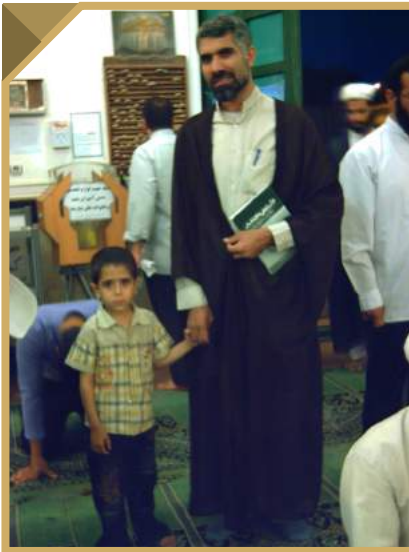

۵. در راه مسجد عطر نزنند، ولی داخل مسجد، در صورتی که مفسده‌ای نداشته باشد، استعمال عطر برایشان اشکالی ندارد.
۶. نظافت و پذیرایی در قسمت بانوان را خودشان عهده‌دار شوند.

۱. سوره احزاب، آیه ۵۹: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ»

حضور کودکان در مسجد

از جنینی که در رحم مادر است تا سالخورده، همه حق حضور در مسجد را دارند و نمی‌توان بی‌جهت مانع حضور کسی در مسجد شد.
حضور کودکان و نوجوانان در مسجد مورد توجه ویژه قرار می‌گیرد؛ چرا که:

۱. یکی از حقوق مسلم کودکان بر والدین، حق تربیت دینی و انتقال آداب به آنان نه تنها از آغاز تولد که حتی از دوران جنینی و پیشتر از آن است و از ارکان مهم تربیت، انتخاب فضای مناسب تربیتی است و بهترین فضا، مسجد است؛ چرا که کودک حتی زمانی که در رحم مادر است؛ در حال تربیت‌پذیری و تأثیرپذیری از محیط پیرامون خود است. از این رو زمینه حضور او را در مسجد فراهم آوریم.

۲. سنت و سیره پیامبر گرامی اسلام نشان‌دهنده حضور کودکان در مسجد است:

الف) ایجاد روضهٔ
الصّیان (باغ کودکان)
در مسجد پیامبر ﷺ

ب) آوردن شیرخوارگان
به همراه مادران که این از مسلمات است.

ج) اختصار نماز جماعت پیامبر به دلیل
گریه یک کودک^۱.

د) استقبال پیامبر از مادران بچه‌دار در
مسجد.

۳. اگر ما مانع حضور کودکان
به ویژه شیرخوارگان در مساجد
شویم، ناخواسته از حضور مادران در
مساجد جلوگیری کرده‌ایم و در نتیجه
جمع کثیری از بانوان را از مسجد
بازخواهیم داشت و این با اهداف
اسلام در مسجد هماهنگی ندارد.

۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۳۹۰، ح ۱۱۵۵: «إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ يَوْمٍ أَصْحَابُهُ فَيَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَيُخَفِّفُ الصَّلَاةَ».

۴. کودکان و نوجوانان هدف دشمنان فرهنگ اسلام و تشیع بوده و هستند. بهتر است با فراهم آوردن زمینه‌های حضور آنان در مسجد آنان را یاری کنیم.

۵. خاطرات خوش دوران کودکی سرمایه‌های گرایش‌ها و انتخاب‌های جوانی است. با استقبال از کودکان و نوجوانان در مسجد، خاطرات خوشی در ذهن آنان ترسیم کنیم.

۶. از مؤثرترین و آسان‌ترین شیوه‌های تربیت کودک آن است که پدران و مادران آنان را همراه با خود به مسجد ببرند؛ چرا که دلگرمی خاصی دارند، خصوصاً اگر آنان ترغیب عملی و تشویق هم بشوند.

۷. کودکان را در مسجد مخاطب قرار دهیم تا احساس کنند در مسجد فرع و تابع نیستند بلکه اصل هستند.

۸. کودکان و نوجوانان حتی در حال بازی تأثیر می‌پذیرند. لذا حضور آنان در مسجد لزوماً به معنای آرام بودن و عبادت آنان نیست.

۹. کودکان، غیرمستقیم و به تدریج با نماز و احکام جماعت و آداب اجتماعی آشنا می‌شوند.
۱۰. هنوز مهدکودک و مدرسه نتوانسته جای مسجد را پر کند.

۱۱. آینده نیک کودکان در گرو پیوند امروز آنان با مسجد و اهل مسجد است.

❖ وظایف بزرگ‌ترها در قبال کودکان

الف) باورها

۱. کودکان امروز، پدرها و مادرها و از مسئولین آینده جامعه‌اند.
۲. آینده کودکان مسجدی، روشن‌تر و درخشان‌تر است.

۳. همان‌گونه که به فکر غذا، پوشاک و آینده فرزندانمان هستیم، باید به فکر تربیت و تدبیر آنها هم باشیم و در این در مسجد آسان و در غیرمسجد محال یا نزدیک به محال است.

۴. تربیت فرزندانمان بهتر از تربیت خودمان باشد، نه مثل خودمان یا بدتر از خودمان.
۵. مدرسه، خانه و سایر مراکز تربیتی کودکان کافی نیستند و خلأ مسجد را پر نمی‌کنند. مسجد آثار تربیتی کامل و عمیقی بر کودکان می‌گذارد.

۶. حضور کودکان در مسجد میل به منکرات را در آنان کاهش می‌دهد و

در نتیجه امنیت اخلاقی در خانه و جامعه افزایش می‌یابد.

۷. اگر کودکان در مسجد مقابل چشم پدر یا مادر بازی کنند، بهتر از آن است که دور از نظارت آنان دست به کارهای دیگر بزنند.

۸. اگر ما را در کودکی به مسجد نبرده بودند، معلوم نبود اکنون در چه وضعیتی قرار داشتیم. پس شایسته است ضمن دعاکردن برای آنان، زمینه دعای خیر فرزندانمان را برای خود فراهم کنیم. کودکان مسجدی امروز در بزرگسالی به یاد

خوبی‌های ما خواهند بود و دعای خیر آنان در حیات و مرگ، زمینه جلب رحمت الهی برای ما خواهد شد.

۹. اگر کودکان را جذب مسجد نکنیم، دیگران آنان را جذب می‌کنند و ما با مشکلات جدی رو به رو خواهیم شد.

۱۰. اگر به دلیل نواقص و

کمبودهای برخی مساجد، کودکانمان را از مسجد بازداریم دچار خسران شده ایم؛ چرا که مسجد هر چه باشد از جاهای دیگر بهتر است.

۱۱. فرزند مسجدی بهترین وارث و مصداق باقیات الصالحات است.

۱۲. اگر ما فرزندان خود را مسجدی تربیت کنیم ما را در سنین پیری رها نخواهند کرد و بهترین کمک ما خواهند بود.

۱۳. فرزندان مسجدی ما بعد از ما بیشترین دعا را برای ما خواهند کرد؛ چون در هیچ مکانی مثل مسجد به یاد اموات و والدین نیستند.

ب) راهکارها

۱. کودکان را همراه خود به مسجد ببریم و آنان را زیر نظر داشته باشیم.

۲. کودکان را در مسجد زیاد نگه نداریم. آنها همچون بزرگ‌ترها پر حوصله نیستند.

۳. در رفت یا برگشت هدیه‌ای برای آنان خریداری کنیم.

۴. اگر چیزی مثل نان و میوه خریدیم، آن را به نام کودکان به منزل ببریم.
۵. مسئولیت انتظامات کودکان را به افراد میانسال، صبور و خوش اخلاق بسپاریم.
۶. به کودکان مسئولیت بدهیم و آنان را در انجام کارهای مسجد شریک و سهیم کنیم.
۷. ظرفیت و تحمل کودکان را در نظر داشته باشیم.
۸. کودکان را در تنگنا قرار ندهیم و آنان را معطل نکنیم.

۹. کودک را از جایی که در مسجد برای خود انتخاب کرده، بلند نکنیم؛ چون جای او غصب محسوب می‌شود و نماز و نشستن در آن اشکال دارد.

۱۰. دخترچه‌ها را بیش از پسرچه‌ها مورد توجه و محبت قرار دهیم؛ چرا که دختران عاطفی‌تر از پسران هستند.
۱۱. در پذیرایی، کودکان را مقدم بداریم.
۱۲. برای کودکان مسجدی نذر و وقف خاص داشته باشیم.
۱۳. هنگام برپایی نماز جماعت، کودکان را بین بزرگ‌ترها در صفوف حتی در صف اول قرار دهیم که علاوه بر کنترل آنها، احساس خودباوری و بزرگی را در آنان شکوفا می‌کند.
۱۴. اگر کودکان بدون همراهی والدین به مسجد آمده‌اند، به آنها احترام

بگذاریم و آنان را با امام مسجد آشنا کنیم.
۱۵. برای جذب کودکان به مسجد از آنان پذیرایی کنیم.
۱۶. کلاس آموزشی برای کودکان خصوصاً برای مدرسه‌ای‌ها امر

خوشایندی نیست. پس برای آنان کلاس آموزشی نگذاریم و بیشتر با آنان معاشرت و گفتگو کنیم.

۱۷. اگر کودکان خطایی کردند، اغماض کنیم و اگر با آنان برخورد تندی شد، جبران کنیم، نه اینکه با هم آنان را سرزنش کنیم.

۱۸. امتیازات کودکان بر اساس حضور باشد، نه خلایقیت و هوش و حافظه تا عده‌ای دلزده نشوند.

۱۹. مراقب باشیم کودکان ما را به نام مسجد به جاهای دیگر نبرند.

آداب حضور کودکان

۱. حضور در مسجد مختص تابستان و تعطیلی‌ها نباشد، بلکه پیوسته با مسجد ارتباط داشته باشند.
۲. تمام اوقات را صرف تکالیف مدرسه، تماشای تلویزیون، بازی و

سرگرمی نکنند، بلکه بخشی از اوقات زنده خود را به حضور در مسجد اختصاص دهند.

۳. بهتر است با پدر و مادر و بزرگ‌ترها به مسجد بروند.

۴. آداب حضور در مسجد را مراعات کنند.

۵. با بهتر از خود به مسجد بروند و از رفتن با افرادی که ارزش آنان را کم می‌کنند، بپرهیزند.

۶. بدانند که مهمان خدا و محبوب او هستند و خدا آنها را دوست دارد.

۷. با امام مسجد دیدار و خود را به ایشان معرفی کنند.

۸. به پدر و مادر و کسانی که به احترام آنان به مسجد می‌آیند، احترام بگذارند.

۹. دوستان خود را در مسجد پیدا کنند؛ چرا که دوستان مسجدی از دوستان مدرسه و محله و پارک بهترند.

۱۰. با افرادِ بهتر از خود در دوستی و رفاقت پیشگام باشند.

۱۱. همیارِ خادمِ مسجد باشند و با وی همکاری کنند.

۱۲. تذکرات بزرگترها را بپذیرند و بدانند که اهالی مسجد دشمن آنان نیستند.

۱۳. هنگام قرارگرفتن در صفوف نمازجماعت، به نمازگزارانی که جلو و پشت سر آنها قرار دارند، احترام بگذارند.

۱۳. هنگام نماز کنار بزرگترها بایستند.

۱۴. اگر تصمیم بر انجام دادن کاری دارند، با امام مسجد مشورت کنند.

۱۵. اگر کسل و خسته هستند، زیاد در مسجد نمانند.

۱۶. بدانند که تذکرات دیگران اغلب خیرخواهانه است و قصد آزار و اذیت آنان را ندارند.

قال جبرئیل علیه السلام لرسول الله صلی الله علیه و آله و سلم : احب اهلها الی الله اولهم دخولاً و آخرهم خروجاً منهم .

کافی ، ج ۳ ، ص ۴۸۹

محبوب‌ترین اهل مساجد نزد خداوند کسی است که بیش از همه وارد مسجد و پس از همه از آن خارج گردد.

◆ فضایل و آداب ورود به مسجد

هنگام ورود

۱. قبل از فرارسیدن وقت نماز به مسجد وارد شویم تا رزق ما افزایش یابد.^۱
۲. قبل از همه وارد و بعد از همه خارج شویم.^۲

۳. از تأخیر در ورود بپرهیزیم که ظلم است.^۳ اگر زود رسیدیم، در مسابقه برنده‌ایم و جزء «السابقون السابقون» هستیم.
۴. توجه کنیم که سر و صورتمان آشفته و ژولیده و نامناسب نباشد.
۵. بیماری مسری نداشته باشیم.
۶. عیب‌ها، زخم‌ها، جراحات‌ها، مرض‌های پوستی و آنچه را که مردم از دیدن آن مشمئز می‌شوند، به هنگام حضور در مسجد بپوشانیم.

۱. بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۳۱۸: «قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام: وَ حُضُورُ الْمَسْجِدِ قَبْلَ الْأَذَانِ وَالْمُدَاوَمَةُ عَلَى الطَّهَارَةِ وَ آدَاءُ سُنَّةٍ...».

۲. کافی، ج ۳، ص ۴۸۹، ح ۱۴: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِيَجْرِيَنَّ عَلَيَّ يَا جَبْرَيْلُ أَيُّ الْبِقَاعِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ؟ قَالَ: الْمَسَاجِدُ وَ أَحَبُّ أَهْلِهَا إِلَيَّ اللَّهُ أَوْلَاهُمْ دُخُولًا وَ آخِرُهُمْ خُرُوجًا مِنْهَا».

۳. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۴۸۹، ح ۳: «عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: السَّابِقُ مَنْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَبْلَ الْأَذَانِ وَ الْمُقْتَصِدُ مَنْ دَخَلَهُ بَعْدَ الْأَذَانِ وَ الظَّالِمُ مَنْ دَخَلَهُ بَعْدَ الْإِقَامَةِ».

۷. دهان و بدن ما بوی بد و آزاردهنده ندهد.^۱

۸. لباسمان تمیز و معطر باشد.^۲

۹. اگر بدن و اندام ما نامتناسب است، آن را مخفی کنیم یا بپوشانیم.

۱۰. با خضوع و خشوع وارد شویم.

۱۱. قدری درنگ و تأمل کنیم و سپس وارد شویم.

۱۲. اجازه ورود بخوایم و اذن دخول بخوانیم.

۱۳. با وقار و آرامش وارد شویم.

۱۴. دعاهای ورود به مسجد را بخوانیم.^۳

۱. سوره اعراف، آیه ۳۱: «يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ»
 ۲. «عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ: رَكَعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا مُتَعَطِّرٌ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً يُصَلِّيْهَا غَيْرَ مُتَعَطِّرٍ.»
 ۳. مانند این دعاها: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ»، «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنْ زَوَارِكِهِ»، «إِلَهِي ضَيِّفْكَ بِيَابِكَ يَا مُحْسِنٌ قَدْ أَتَاكَ الْمَسْئِيُّ فَتَجَاوَزْ عَن قَبِيحِ مَا عِنْدِي بِجَمِيلِ مَا عِنْدِكَ يَا كَرِيمٌ»، «إِلَهِي عَبْدُكَ بِيَابِكَ» و «قَرَعْتُ بَابَ رَحْمَتِكَ يَبِّدْ رَجَائِي.»

۱۵. به پیامبر و اهل بیت آن حضرت سلام کنیم.^۱

۱۶. بدانیم چون مهمان خداوند هستیم، مسجد ما را در آغوش می‌گیرد.

۱۷. هنگام ورود به دیگران تعارف نکنیم؛ چرا که اهمیت سبقت گرفتن در ورود به مسجد بالاتر از اهمیت تعارف است.

۱۸. در ورود و خروج، حق تقدم با کسی است که خارج مسجد است.

۱۹. با حالت کسالت و خستگی وارد نشویم، بلکه شاد و سرزنده و با نشاط باشیم.^۲

۱. در دعای ورود «السَّلَامُ عَلَیْكَ أَیُّهَا النَّبِيُّ» داریم که ضمیر آن مخاطب است؛ گویا پیامبر ﷺ را می‌بینیم. بعضی می‌گویند: یکی از ادله آن این است که زیارت مسجد، زیارت پیامبر است.
 ۲. سوره نساء، آیه ۱۴۲: «وَ إِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالًا».

۲۰. با عجله و شتابزدگی وارد نشویم و هنگام ورود آرامش و وقار داشته

باشیم.

۲۱. از سمت راست و با پای راست

داخل شویم.

۲۲. بدون سروصدا وارد شویم و نظم

مسجد را به هم نزنیم.

۲۳. کفش‌های دیگران را

پامال نکنیم.

۲۴. کفش‌هایی ارزان قیمت

بپوشیم تا نگهداری آنها دشوار

نباشد.

۲۵. بدون کفش وارد مسجد شویم.^۱

۲۶. کفش‌هایمان را تا جایی که ممکن است داخل مسجد نبریم.

۲۷. اگر لازم است کفش‌هایمان را با خود ببریم، آنها را واریسی کنیم تا

آلودگی نداشته باشند.

۱. سوره طه، آیات ۱۱ و ۱۲: «فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى»

۲۷. کفش‌ها مان را در کیسه‌ای بگذاریم و به دست چپ بگیریم.
 ۲۸. اگر دیگران مشغول نمازند، به آنان سلام نکنیم، بلکه آهسته به خودمان سلام کنیم.
 ۲۹. اگر دیگران نمازشان تمام شده است و آمادگی جواب دادن دارند، به آنان

سلام کنیم^۲ و اگر آنان سلام کردند، جواب سلامشان را بدهیم^۳.

پس از ورود

الف) فضایل

۱. با ورود به مسجد هم زائر خداوند شده‌ایم،^۴ هم مهمان خداوند و هم همسایه خداوند.^۵
۲. چون مهمان خدا هستیم، مسجد از ما پذیرایی می‌کند.
۳. شاکر خداوند باشیم که ما را به خانه‌اش دعوت کرده است.
۴. در مسابقه بندگی پیروز شده‌ایم و محبوب خدا گردیده‌ایم.

۱. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۷: «إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ وَالْقَوْمُ يُصَلُّونَ فَلَا تُسَلِّمْ عَلَيْهِمْ، وَ سَلِّمْ عَلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ، ثُمَّ أَقْبِلْ عَلَيَّ صَلَاتِكَ»
 ۲. وسائل الشيعه، ج ۷، ص ۲۷۱: «قَالَ الْبَاقِرُ عليه السلام: إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ وَ النَّاسُ يُصَلُّونَ فَلَا تُسَلِّمْ عَلَيْهِمْ».
 ۳. بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۳۰۶: «عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام: وَ إِذَا سَلِّمْ عَلَيْكَ فَارْجِعْ فَإِنِّي أَفْعَلُهُ».
 ۴. ارشاد القلوب، ص ۷۷: «قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام: أَهْلُ الْمَسْجِدِ رُؤَاؤُ اللَّهِ».
 ۵. تنبيه الغافلين، ص ۳۰۳، ح ۴۲۸: «ثَلَاثَةٌ فِي جَوَارِ اللَّهِ تَعَالَى: رَجُلٌ دَخَلَ الْمَسْجِدَ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا اللَّهُ فَهُوَ ضَيْفُ اللَّهِ تَعَالَى حَتَّى يَرْجِعَ...».

۵. با حضور در مسجد بر شیطان پیروز شده‌ایم.
۶. از بلا و مصیبت در امان مانده‌ایم.
۷. همنشین ملائکه شده‌ایم.^۱

ب) آداب

۱. به یاد کسانی که توفیق ورود به مسجد را ندارند، باشیم و از خداوند برایشان توفیق بخواهیم.

۲. هنگام ورود درب مسجد را ببوسیم و ارادت و علاقه خود را نشان دهیم.

۳. کفش‌هایمان را جلو سجده‌گاه خود و دیگران نگذاریم.

۴. مسجد را محل عبور و مرور خود قرار ندهیم، مگر اینکه در آن دو رکعت نماز بخوانیم.^۲

۵. تلفن همراه را در حالت سکوت قرار دهیم تا نظم مسجد و تمرکز دیگران و خود را به هم نزنیم.

۶. از روی گردن دیگران رد نشویم.^۳

۱. «الْمَلَائِكَةُ جُلَسَاءُهُمْ».

۲. امالی صدوق، ص ۵۰۹: «قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تَجْعَلُوا الْمَسَاجِدَ طُرُقًا حَتَّى تَصَلُّوا فِيهَا رَكَعَتَيْنِ».

۳. مجارالانوار، ج ۸۶، ص ۳۵۷: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: وَ لَمْ يُؤْذِ أَحَدًا وَ لَمْ يَنْحَطِ رِقَابَ النَّاسِ».

♦ فضیلت و آداب نماز تحیت^۱

مسجد مثل بقیه اماکن نیست و از درک و آگاهی ویژه‌ای برخوردار است و خوشحال و ناراحت می‌شود و استقبال و بدرقه می‌کند و حقی بر بهره‌مندان از مسجد دارد. فضیلت حضور در مسجد و ارزش افزوده‌ای که به نماز و قرائت قرآن ما می‌دهد، از هر جای دیگر بیشتر است.

پیامبر ﷺ و اهل بیت  برای مسجد احترام خاصی قائل بودند و دستورهایی برای ادب و احترام مسجد به ما داده‌اند.

اگر ما بخواهیم به دربار دیگران وارد شویم، باید هفت خان را پشت سر بگذاریم؛ در حالی که خداوند به راحتی به ما اجازه ورود می‌دهد و به فرموده حضرت زهرا  با بابُ الله حداقل مثل کاخ‌های بندگان خدا برخورد کنیم.^۲ لذا خواندن دو رکعت «نماز تحیت» پس از ورود به مسجد، نشانه بهترین ادب ما به مسجد است. نماز تحیت زیباترین نماز مستحبی است که در مسجد خوانده می‌شود؛ در حالی که بهتر است نمازهای مستحبی دیگر را در خانه بخوانیم تا نماز واجب در مسجد ابهت و شاخص و ویژگی خاصی داشته باشد.

♦ آداب نماز تحیت

۱. نماز تحیت مسجد را در اولین فرصت در ابتدای مسجد قبل از نشستن بخوانیم.^۳
۲. اگر نماز تحیت خواندیم

۱. مسند احمد، ج ۵، ص ۳۰۵: «فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَرَكَ رُكُوعَ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجْلِسَ».

۲. لذا برخی از علما درب مسجد را بوسیده و برخی غبار مسجد را تبرک می‌جستند.

۳. صحیح بخاری، ج ۱، ص ۱۱۴: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجْلِسَ».

و از مسجد خارج شدیم و بازگشت ما به طول انجامید، مجدداً نماز تحیت را بخوانیم.^۱

۳. خواندن نماز تحیت مسجد هنگامی است که:

الف: امام جمعه مشغول ایراد خطبه یا خواندن نماز جمعه نباشد.^۲

ب: وقت اقامه نماز جماعت نباشد.^۳

ج: فرصت برای خواندن نماز واجب، تنگ نباشد.

◆ جلوس در مسجد

الف) فضایل جلوس

۱. نشستن در مسجد بهتر از جلوس در بهشت است.^۴

۲. عبادت و بندگی خداست، حتی اگر کاری نکنیم و ذکر ی نگوییم.^۵

۳. بهترین نوع آمادگی برای فرمانبری از خداوند و مبارزه علیه فسق و

فجور است.

۴. بهترین نوع عزلت‌نشینی

و کناره‌گیری از دنیای مذموم

است.^۶

۵. جلوس در مسجد بهترین

راه برای جلب روزی است.^۷

۱. نماز تحیت مانند نماز صبح خوانده می‌شود و فقط در نیت یا آن متفاوت است.

۲. تهذیب الاحکام، ج ۱، ص ۲۸۱: «قال النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَالْبَلَدَ يُعْجِمُ جَلْسًا».

همان

۴. ارشاد القلوب، ج ۲، ص ۲۱۸: «أَنَّه قَالَ ﷺ: الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ خَيْرٌ لِي مِنَ الْجُلُوسَةِ فِي الْجَنَّةِ فَإِنَّ الْجَنَّةَ فِيهَا رِضَا نَفْسِي وَالْجَامِعُ فِيهِ رِضَا رَبِّي».

۵. كنز العمال، ج ۱۵، ص ۸۸۰: «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: خَمْسٌ مِنَ الْعِبَادَةِ: ... وَالْقُعُودُ فِي الْمَسَاجِدِ».

۶. کافی، ج ۲، ص ۶۶۲: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِتِّكَاءُ فِي الْمَسْجِدِ رَهَابِيَّةُ الْعَرَبِ. إِنَّ الْمُؤْمِنَ مَجْلِسُهُ مَسْجِدُهُ وَصَوْمَعَتُهُ بَيْتُهُ».

۷. بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۹۰: «الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ أَسْرَعُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ».

و بالاخره نفس کشیدن در مسجد مایه کسب درجات بهشت، جذب حسنات و محو سیئات است.^۱

ب) مکان جلوس

در نقاط مختلف مسجد بنشینیم تا روز قیامت جای جای مسجد به حضور ما شهادت بدهد.^۲

۱. بهترین مکان برای نشستن سمت راست مسجد و محراب است.
 ۲. در محل عبور دیگران ننشینیم.
 ۳. اگر می خواهیم زود از مسجد خارج شویم، نزدیک درب خروجی مسجد بنشینیم.

۴. سعی کنیم کنار افرادی بهتر از خود بنشینیم.
 ۵. اگر کسی از ما خواست که کنارش بنشینیم، دعوتش را اجابت کنیم.
 ۶. جای دیگران ننشینیم.

۷. جایگاه اختصاصی برای خود درست نکنیم.

۸. با دیگری درگوشی و یا با زبان رمزی صحبت نکنیم.^۳

مِنَ الضَّرْبِ فِي الْأَرْضِ»

۱. بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۸۵: «عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي وَصِيَّتِهِ لِأَبِي ذَرٍّ: يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُعْطِيكَ مَا دُمْتَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنْفَسَتْ فِيهِ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ تَصَلِّيَ عَلَيْكَ».

۲. امالی، ص ۴۴۰: «عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: عَلَيْنَا بِأَتْيَانِ الْمَسَاجِدِ فَإِنَّهَا بَيُوتُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَمَنْ أَنَاهَا مُتَطَهِّرًا طَهَّرَهُ اللَّهُ مِنْ ذُنُوبِهِ وَ كَتَبَ مِنْ زُورِهِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا مِنَ الصَّلَاةِ وَ الدَّعَاءِ وَ صَلُّوا مِنَ الْمَسَاجِدِ فِي بَقَاعِ مُخْتَلَفَةٍ فَإِنَّ كُلَّ بُقْعَةٍ تَشْهَدُ لِلْمُصَلِّيِ عَلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

۳. بحارالانوار، ج ۸۱، ص ۹۸، ذیل ح ۹۸: «وَ تَرَكَ التَّكَلُّمَ فِيهِ بِالْعَجَمِيَّةِ لِرَوَايَةِ السَّكُونِيِّ».

ج) کیفیت جلوس

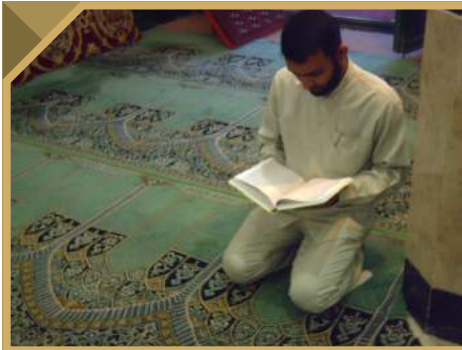

۱. اگر نیاز به تکیه‌گاه یا صندلی داریم، خودمان آن را انتخاب کنیم و در محل دلخواه قرار دهیم.
۲. نوع نشستن ما توهین‌آمیز و مایه هتک حرمت مسجد نباشد.^۱

۳. جز در وقت خواندن نماز، لازم نیست در صفوفی متصل و به هم فشرده و در کنار هم بنشینیم.
۴. با حالت کسالت و خستگی ننشینیم تا بر اطرافیانمان تأثیر منفی بگذاریم.
۵. نخست دست‌ها را به زمین بگذاریم، سپس بنشینیم.

مسجد قبا-مدینه

د) انواع جلوس

- جلوس در مسجد ده‌ها نوع است که برخی از آنها را برمی‌شماریم:
۱. دو زانو در حال استماع مطالب دینی.

۱. لازم نیست دو زانو یا چهار زانو بنشینیم، بلکه ده‌ها گونه می‌توانیم بنشینیم که در جای خود بحث خواهد شد.

۲. چهار زانو برای مذاکره و گفتگو.

۳. زانو به بغل برای تفکر.

۴. در حال تجافی (وقتی یک رکعت از امام جماعت عقب مانده ایم).

۵. روی پای چپ (هنگام خواندن تشهد).

۶. تکیه دادن با یک زانو.

۷. تکیه دادن با دراز کردن پاها.

۸. نشستن سرپا.

۹. پشت به قبله (برای امام جماعت قبل و بعد از خواندن نماز جماعت).

۱۰. رو به قبله (مخصوصاً هنگام خواندن نماز).

۱۱. متصل به دیگران در صف (وقت جماعت).

۱۲. نشستن در غیر صف (در غیر نماز).

۱۳. نشستن روی صندلی.

۱۴. نشستن روی منبر یا کرسی درس یا پله‌های منبر.

۱۵. نشستن مقابل هم (برای تلاوت قرآن).

۱۶. نشسته نماز خواندن.

۱۷. نشستن در صفه و سگّو برای استراحت.

هـ) آداب جلوس

۱. مزاحم افراد جلو و پشت

سر خود نشویم.

۲. از افرادی که پشت سر نشسته‌اند، عذرخواهی کنیم و به افراد جلو احترام بگذاریم.
۳. زود بنشینیم تا کسانی که ما را احترام می‌کنند، اذیت نشوند.
۴. در صورت کمبود جا با جمع و جور کردن خود به دیگران هم جا بدهیم.^۱

۵. به دیگران احترام بگذاریم و به نشانه احترام مقداری از جای خود حرکت کنیم.
۶. همین که «قد قامت الصلاة» گفته شد، از جای خود برخیزیم.^۲

❖ فضایل حضور و توقف در مسجد

(الف) فضایل معنوی

۱. با حضور و توقف در مسجد در شمار آبادکنندگان مسجد قرار گرفته‌ایم.
۲. به هدف خلقت نزدیک شده‌ایم؛ چرا که هدف از خلقت جن و انسان چیزی جز عبادت و بندگی نیست.^۳ حضور در مسجد از بهترین عبادات است.
۳. به زیارت خداوند که بالاترین توفیق است نایل گردیده‌ایم.^۴

۱. سوره مجادله، آیه ۱۱: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَسَبَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَاسْبَحُوا يَفْسَحَ اللَّهُ لَكُمْ»
 ۲. مگر اینکه بدانیم امام جماعت بعد از اقامه و قبل از گفتن تکبیرة الاحرام دعا می‌خواند. در این صورت نشستن اشکال ندارد.
 ۳. سوره زاریات، آیه ۵۶: «مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيُعْبُدُونِ»
 ۴. کنزالعمال، ج ۷، ص ۶۵۳: «إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا جَعَلَهُ قَيْمَ مَسْجِدٍ».

۴. به بهترین اطاعت خدا و رسول موفق شده‌ایم.

۵. از محبت خداوند برخوردار گردیده‌ایم؛ چرا که ما را به خانه خود دعوت کرده است.^۱

۶. دعوت خداوند را لبیک گفته‌ایم.^۲
۷. خداوند از ما به بهترین وجه پذیرایی می‌کند.

۸. نشاط روحی و روانی پیدا کرده‌ایم.

۹. از گناهان پاک شده و به درجاتی از معنویت و قرب خداوند دست یافته‌ایم.^۳

۱۰. از بلاها و مصیبت‌ها در امان مانده‌ایم.^۴

۱۱. بهترین امر خیر را انجام داده‌ایم.

۱۲. فکرمان، معتدل و زندگی‌مان، متعادل

می‌گردد و از افراط و تفریط در امور نجات پیدا می‌کنیم.^۵

۱. همان.

۲. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۳۳، ح ۶۴۲۱: «عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ: يَا أَبَادِرُّ مَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ وَ أَحْسَنَ عِمَارَةَ مَسْجِدِ اللَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ مِنَ اللَّهِ الْجَنَّةَ».

۳. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۱۷: «قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا أَبَادِرُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُعْطِيكَ مَا دُمْتَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنْفَسَتْ فِيهِ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ تُصَلِّيَ عَلَيْكَ الْمَلَائِكَةُ وَ يَكْتُبُ لَكَ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنْفَسَتْ فِيهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحِي عَنْكَ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ».

۴. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۶: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا نَزَلَتْ الْعَاهَاتُ وَ الْآفَاتُ عَوْفَى أَهْلَ الْمَسْجِدِ».

۵. «مَنْ اعْتَادَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْعَدَالَةِ».

ب) فضایل سیاسی - اجتماعی

۱. نشانه التزام عملی به اسلام است.^۱
۲. گمنام و منزوی نخواهیم بود.^۲
۳. به بهترین شیوه از نظام اسلامی پشتیبانی کرده ایم.^۳

۴. شهدا و امام شهدا را
خشنود کرده ایم.

۵. دوستانمان را شاد و
دشمنانمان را خوار و ذلیل
کرده ایم.

۶. به زندگی خود نظم و
نظام داده ایم.

۷. به دیدار عالم دینی و
یا دوستان وارسته شرفیاب
شده ایم.

۸. عالمانه فکر و زندگی
می کنیم.

ج) فضایل اخروی

۱. در سایه خدا قرار می گیریم.

۱. التزام عملی به اسلام که ملاک گزینش مسئولین است، در غیر حضور در مسجد یافت نمی شود.
 ۲. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۵۱: «سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: رُفِعَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْكَوْفَةِ أَنَّ قَوْمًا مِنْ جِيرَانِ الْمَسْجِدِ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ جَمَاعَةً فِي الْمَسْجِدِ. فَقَالَ: لِيَحْضُرَنَّ مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً، أَوْ لِيَتَحَوَّلَنَّ عَنَّا، وَ لَا يُجَاوِرُونَا وَ لَا نَجَاوِرُهُمْ».

۳. برای پشتیبانی از اسلام اموری مطرح است که هیچ کدام به اندازه حضور در مساجد و رونق مساجد نظام اسلامی را حمایت نمی کند.

۲. روز قیامت مسجد به حضور ما شهادت خواهد داد.^۱
۳. مثل برق از پل صراط عبور می کنیم.^۲
۴. شفاعت می کنیم و شفاعت می شویم.
۵. بدون محاسبه و معطلی وارد بهشت می شویم.
۶. همسایه خدا می شویم.
۷. تا زمانی که در مسجدیم، ثواب نماز برای ما ثبت می شود؛ اگر چه نماز نخوانیم.^۳

♦ آداب حضور در مسجد

الف) آداب شخصی

۱. ساکت و آرام باشیم و از سروصدا و جار و جنجال بپرهیزیم.
۲. از نماز، قرآن و ذکر غفلت نکنیم.^۴
۳. منتظر رحمت خدا و شنیدن صوت اذان باشیم.

۱. امالی صدوق، ص ۴۴۰: «عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ رضی الله عنه قَالَ: «وَصَلُّوا مِنَ الْمَسَاجِدِ فِي بَقَاعٍ مُخْتَلِفَةٍ فَإِنَّ كُلَّ بَقْعَةٍ تَشْهَدُ لِلْمُصَلِّيِ عَلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

۲. وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۸، ح ۱۰۷۴۴: «مَنْ حَافِظَ عَلَيَّ الْجَمَاعَةَ حَيْثُمَا كَانَ مَرَّ عَلَيَّ الصَّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ اللَّامِعِ فِي أَوَّلِ زُمْرَةٍ مَعَ السَّابِقِينَ وَوَجْهَهُ أَضْوَاءُ مِنَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ».

۳. كنز العمال، ج ۷، ص ۵۰۷: «عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: وَ أَنْ أَحَدَكُمْ لَا يَزَالُ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَ فِي الْمَسْجِدِ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهُ».

۴. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷، ح ۴۶۸۹: «عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ: يَا أَبَادُرُّ كُلَّ جُلُوسٍ فِي الْمَسْجِدِ لَعْنٌ إِلَّا ثَلَاثَةَ قِرَاءَةِ مُصَلٍّ أَوْ ذَاكِرٍ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْ مُسَائِلٍ عَنِّ عِلْمٍ».

۴. مقدمات نماز را به جا آوریم و آماده شرکت در نماز جماعت باشیم.

۵. خوشحال و امیدوار باشیم.^۱

۶. نعمت حضور در مسجد را پاس بداریم و از خداوند نیز شاکر باشیم.

۷. خنده، عطسه و سرفه بلند و صدادر نداشته باشیم.

۸. مسجد را ساکت و آرام نگه داریم.

۹. از بلند خواندن ذکر، دعا، قرآن و تعقیبات پرهیزیم.^۲

۱۰. بیشتر اوقات، مشغول تفکر باشیم که عبادتی بس بزرگ است.^۳

۱۱. بی جهت صدایمان را بلند نکنیم.^۴

۱۲. قصدمان این باشد که زیاد در مسجد بمانیم؛ اگر چه موفق به آن

نشویم.

ب) آداب اجتماعی

۱. به بچه‌ها سلام کنیم و احترام بزرگ‌ترها را نگاهداریم.^۵

۱. تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۴۹: «كَانَ يَقُولُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام: مَنْ اخْتَلَفَ إِلَيَّ الْمَسَاجِدِ أَصَابَ إِحْدَى الثَّمَانِ أَخًا مُسْتَفَادًا فِي اللَّهِ أَوْ عُلْمًا مُسْتَظَرًّا أَوْ آيَةً مُحْكَمَةً أَوْ رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً...».

۲. سنن ابی داود، ج ۱، ص ۲۹۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَلَا إِنَّ كُلَّكُمْ مُنَاجٍ رَبِّهِ فَلَا يُؤْدِنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا يَرْفَعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ أَوْ قَالَ: فِي الصَّلَاةِ.».

۳. مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۱۸۳، ح ۲: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ.».

۴. سوره نساء، آیه ۱۴۸: «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ».

۵. وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۱۳، ح ۱۳۴۹۴: «عَنْ عَلِيِّ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَطَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَارْحَمُوا صِغَارَكُمْ.».

۲. از حاضرین احوالپرسی و از غایبین پرس و جو کنیم.

۳. اهل مسجد را دوست بداریم و به آنها خدمت کنیم.

۴. مزاحم عبادت دیگران نشویم و آنان را آزرده خاطر نکنیم.^۱

۵. کاری را که موجب اذیت دیگران است، انجام ندهیم.

۶. با دیگران درگوشی صحبت نکنیم.^۲

۷. به مهمان و غریبه و تازه‌وارد توجه ویژه داشته باشیم.

۸. دیگران را در قول و عمل تحقیر نکنیم و برای خود امتیاز قائل نباشیم.

۹. در خدمت به مسجد با دیگران مشورت، مشارکت و همکاری کنیم و تکرو و دیکتاتور نباشیم.

۱۰. در خدمت به مسجد و اهل آن از همدیگر سبقت بگیریم.

۱۱. حواس دیگران را به خود جلب نکنیم.

۱۲. تقاضای صلوات از زن و مرد نکنیم.^۳

۱۳. مسجد را وعده‌گاه و قرارگاه نکنیم.

۱. سنن ابی‌داود، ج ۱، ص ۲۹۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا إِنَّ كَلِمَکُمْ مُنَاجِ رَبِّهِ فَلَا يُؤَدِّینَ بَعْضُکُمْ بَعْضًا وَلَا یَرْفَعُ بَعْضُکُمْ عَلَی بَعْضٍ فِی الْقِرَاءَةِ أَوْ قَالَ: فِی الصَّلَاةِ».

۲. کافی، ج ۸، ص ۱۴۲: «قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: ...إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّیْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا».

۳. همان.

۱۴. بی دلیل جابه‌جا نشویم و حواس دیگران را به خود جلب نکنیم.^۱
 ۱۵. اگر خسته و یا کسل شدیم، جابه‌جا و یا خارج شویم.

◆ آداب خروج از مسجد

الف) قبل از خروج

چون مسجد خانه متقین است و لذت حضور در آن قابل مقایسه با لذت حضور در سایر امکنه نیست.^۲ بهتر آن است که خروج از آن بیهوده نباشد، بلکه از سر اضطرار باشد.

۱. گر چه برای ماندن در مسجد اندازه‌ای ذکر نشده، لکن به زیاد ماندن

هم سفارش نشده و در عین حال تعجیل در خروج مذمت شده؛ چرا که باعث فقر می‌شود و آخرین نفر بودن پسندیده است.

۲. هنگام برخاستن، اطراف خود را نگاه کنیم تا چیزی جا نگذاشته باشیم.

۳. زیارتنامه نخوانیم تا همه مجبور شوند بایستند و مجبور به خروج شوند.

۴. حتی الامکان دیگران را از قصد خود مطلع نگردانیم تا باعث خروج آنان از مسجد شویم.

۱. امالی صدوق، ص ۵۰۹: « قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : لَا تَجْعَلُوا الْمَسَاجِدَ طُرُقًا حَتَّى تُصَلُّوا فِيهَا رَكَعَتَيْنِ ».
 ۲. در روایات حضور مؤمن در مسجد به شناور بودن ماهی در دریا تشبیه شده است.

۵. اگر زباله‌ای در مسجد دیدیم،
گرچه کم و ریز باشد، با خود
بیرون ببریم.^۱

۶. با سرعت به سمت درب
خروجی نرویم. شاید توفیق
حضور دوباره را پیدا نکنیم.

۷. آهسته صلوات بفرستیم.

۸. مراقب دیگران باشیم و برای آنان مزاحمت فراهم نکنیم.
۹. از توفیق حضور خود در مسجد راضی و خوشحال باشیم.

۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۳۳، ح ۷۰۰: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ كَنَّسَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرَجَ مِنْهُ مِنَ التُّرَابِ مَا يُدْرُ فِي الْعَيْنِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ.»

ب) هنگام خروج

۱. اگر دیگری هم قصد خروج دارد به او تعارف نکنیم چون او هر لحظه که بیشتر در مسجد بماند مشمول الطاف خاص الهی می‌شود و ما نباید مانع فیوضات او باشیم.

۲. دعهای وقت خروج از مسجد را بخوانیم.^۱

۳. به قصد بازگشت مجدد خارج شویم.

۴. باور کنیم که مسجد از رفتن ما دلتنگ می‌شود.

۵. با پای چپ خارج شویم.

۶. کفش‌هایمان را آهسته روی زمین بگذاریم.

۱. مانند: «رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ؛ پروردگارا، گناهانم را ببامرز و درهای فضل و رحمت را به رویم بگشا!»

ج) پس از خروج

۱. تلفن همراه خود را که در مسجد در حال سکوت قرار داده بودیم، فعال کنیم.

۲. مقداری اطراف مسجد بمانیم تا نشان دهیم جدا شدن از مسجد برایمان سخت و ناگوار است.

۳. قرارها و وعده‌ها را در اطراف مسجد قرار دهیم.

۴. نگذاریم اطراف مسجد خلوت و بی‌رونق باشد.

۵. کارهایی که انجام دادن آنها در مسجد کراهت داشته در خارج از مسجد انجام دهیم.

۶. ترافیک سنگین ایجاد نکنیم.

۷. در عین حضور در اطراف مسجد

مزاحم دیگران نشویم.

۸. سعی کنیم از مغازه‌های اطراف

مسجد خریدی کنیم.

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم :
اجابة المؤذن رحمة و ثوابه الجنة.

بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۱۵۴

لبيک گفتن به ندای مؤذن ، رحمت و پاداشش
بهشت است.

مسجد نمونه

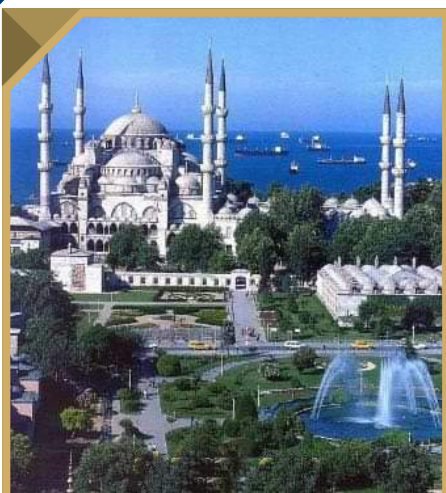
الف) امکانات و تجهیزات

۱. نمای آن تمیز و زیباست.

۲. ورودی آن مناسب است؛ نه تنگ است و نه پله دارد و اگر پله هم داشته باشد، تعدادشان کم است.

مسجد امیر احمد استانبول

۳. از آب‌نما و آب، سبزه و گل و نورطبیعی و الکتریکی مناسب و کافی برخوردار است.

۴. امکانات حضور هر چه بیشتر مردم در آن فراهم است.^۱

۵. امکانات و تجهیزات قسمت زنانه کمتر از قسمت مردانه و موقعیت آن پایین‌تر نیست.

۶. از حاضرین در ابتدای ورودشان و یا قبل از نماز پذیرایی می‌شود تا سرحال باشند، نه در حال خروج.

۷. به گونه‌ای است که مردم بتوانند زود بیایند و دیر بروند.

۱. مثل وسایل سرمایشی و گرمایشی و آلوده نبودن کوران هوا در آن.

- ۸. پارکینگ، امن و در دسترس دارد.
- ۹. همیشه باز است.

- ۱۰. نوشته‌ها و کاشی کاری‌ها، زیبا و خوانا و مربوط به فضایل و آداب مسجد است، نه ناخوانا و درهم و غیر مرتبط با مسجد.

- ۱۱. نور طبیعی و الکتریکی ملایم است.

۱۱. همیشه معطر است و عطریات در اختیار حاضرین است.
۱۲. حتی الامکان فضای آن باز است.^۱

ب) برگزاری نماز

۱. سه وعده نماز جماعت در آن برقرار است.
۲. همه امور و برنامه‌ها تابع نماز است.
۳. نماز آن خلاصه و با ابهت است.
۴. بین دو نماز فاصله نمی‌اندازند.
۵. تعقیبات را آهسته می‌خوانند.
۶. قبل از نماز همه حضور دارند.
۷. کمتر کسی بین نماز فرار می‌کند.
۸. نمازگزاران بعد از نماز صف‌ها را به هم می‌ریزند و هر یکی در جای دلخواه خود می‌نشینند.
۹. هیچ‌گاه نماز تأخیر یا تعطیلی ندارد.

ج) برنامه‌ها

۱. برگزاری مراسم فاتحه و فعالیت‌های کانون، بسیج و کتابخانه محور نیست.
۲. غیر از اذان، صدایی از مسجد پخش نمی‌شود.
۳. اذان‌ها و صلوات‌های تکراری ندارد.

۱. یا سقف ندارد یا سقف بلند دارد و یا پنجره‌هایش بزرگ، تمیز و زیباست.

د) هزینه‌ها

۱. تقاضای کمک برای مسجد نمی‌کنند.

۲. مسجد، بدهکار نیست.

۳. مردم مخارج مسجد را با میل و رغبت می‌پردازند.

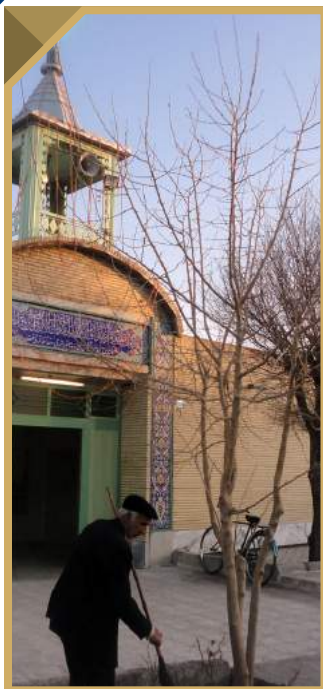

ه) مدیریت

۱. امام مسجد، علاوه بر اقامه نماز، مدیر همه امور است.

۲. مسجد بیش از یک خادم (مدیر داخلی) ندارد، ولی همیار دارد.

۳. امام مسجد و خادم در جایگاهی که دارند، مورد احترام قرار می‌گیرند.

۴. وحدت در مسجد حاکم است و از جناح‌گرایی، قشرگرایی و طایفه‌گری پرهیز می‌شود.

۵. همه مردم احساس مسئولیت می‌کنند و هیچ کس احساس غربت نمی‌کند.

۶. به زنان و جوانان نیز در مسجد، مسئولیت داده و به آنان کمک می‌شود.

۷. کودکان در مسجد تحقیر نمی‌شوند.

(و) حضور مردم

۱. حداقل یک سوم از جمعیتی که در شعاع پانصد متری مسجد زندگی می‌کنند، در مسجد حضور به هم می‌رسانند.
۲. نسبت حضور زن و مرد، و پیر و جوان در آن یکسان است.
۳. همسایه‌ها حضور بهتری دارند.
۴. اهالی مسجد و محله دلبسته و وابسته مسجندند و هر وقت توفیق حضور نیابند، احساس زیان می‌کنند.

♦ آداب امامت (وظایف امام مسجد)

امامت مسجد بالاترین تبلیغ عملی و تأثیر آن ده‌ها برابر تبلیغ زبانی و منبر است و بالاترین خدمت و شیرین‌ترین وظیفه روحانیون است. به عبارت دیگر، محراب، سنگر انحصاری علمای دین و روحانیون است و لباس روحانیت لباس رزم ارزشمندی است که تا روحانی ملبس حضور دارد، دیگران، اگرچه از اهل علم باشند، حق سبقت در امامت را ندارند.

البته امامت مسجد غیر از امامت جماعت است.

مسجد مربوط به همه مردم در همه زمان‌ها و برای همه امور آنان است

و امام مسجد در همه امور جلودار و سردار است، نه اینکه در نماز چنین باشد و در امور دیگر میان‌دار یا عقب‌دار. امامت مسجد فراگیر است و مردم در همهٔ امور به مسجد و امام آن نیاز دارند.

اگر مشکلات جسمی مردم نیاز به صدها پزشک متخصص دارد، مشکلات روحی آنان ده‌ها برابر آن نیاز به روحانی دارد، اگر نگوئیم که مشکلات جسمی مردم هم عموماً ریشه در مشکلات روحی آنان دارد.

بنابراین امام مسجد فقط امام جماعت نیست تا رهبری گروه حاضر در نماز

را آن‌هم دقایقی کوتاه به عهده داشته باشد، بلکه امامت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی همهٔ مردم، چه حاضرین در مسجد و چه غایبانی که یا به مسجد نمی‌آیند و یا فقط در مناسبت‌ها می‌آیند را به عهده دارد.

آداب نماز در مسجد

گرچه نماز در مسجد با جماعت آمیخته شده است، لکن وقف کردن مسجد فقط برای نماز خالی از اشکال نیست و واقف نمی‌تواند چنین شرطی بکند؛ چرا که مسجد کارکردهای متعددی دارد. البته نماز دو ویژگی دارد که آن را متمایز می‌کند:

۱. نماز بستر همه امور است و در همه تغییرهای اجتماعی و جغرافیایی وارد شده است و حتی اولین قدم در مسجد با نماز تحیت شروع می‌شود.
۲. در ادیان دیگر نماز در غیر معبد باطل، بیهوده و حرام است، اما از آنجایی که پیامبر اسلام ﷺ مروّج دین آسان بود،^۱ نماز در غیر مسجد را

۱. کافی، ج ۵، ص ۴۹۴، ح ۱: «قال رسول الله ﷺ في حديث لعثمان بن مظعون: يا عثمان لم يرسلني الله تعالى بالرهائيه و لكن بعني بالحنيفيه السهله السمحه» شرح نهج البلاغه، ج ۱۵، ص ۱۴۴: «قال النبي ﷺ: بعثت بالحنيفيه السهله السمحه».

در برخی موارد جایز دانسته است.^۱ روایات، نماز جماعت در غیر مسجد را متصور ندانسته^۲ و نماز فرادا در مسجد را نیز یک اصل دانسته‌اند و چون درب مساجد در تمام اوقات باز است و نماز جماعت همیشه میسر نیست، نماز فرادا در مسجد مورد نظر است و همه فضایل نماز در مسجد ناظر به فراداست و فضایل جماعت جدای از آنهاست. علاوه بر این، به تأخیر انداختن نماز برای رسیدن به مسجد، بهتر از خواندن نماز در اول وقت در غیر مسجد است. توجه به این نکته نیز ضروری است که نماز در مسجد بر هر کار دیگری اولویت دارد. لذا در تزامم بین نماز و قرائت قرآن و امور دیگر نماز اولویت دارد؛ گرچه نماز، فرادا باشد و کارهای دیگر، گروهی باشند. بنابراین نباید نماز در مسجد را در جماعت منحصر بدانیم و نباید خواندن نماز فرادا در مسجد را نکوهش کنیم؛ چرا که نماز فرادا در مسجد بهتر از نماز جماعت در خارج از مسجد است.^۳

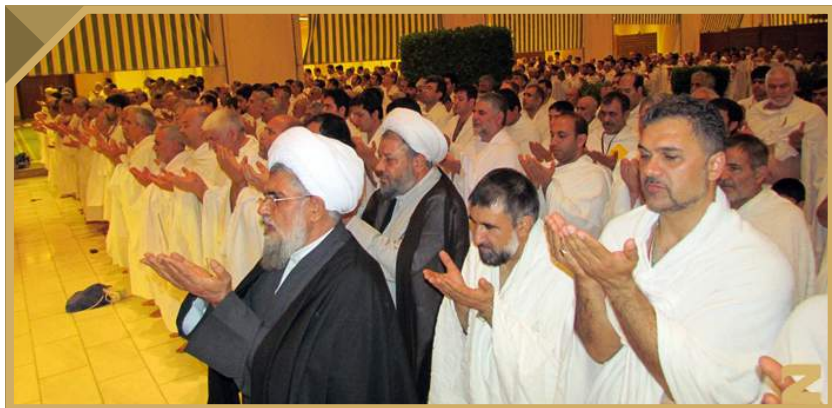
۱. مثل این موارد: الف) نماز مستحی به جز نماز تحیت ب) نماز جماعت در این موارد: ۱. زمینی برای مسجد در نظر گرفته شده ولی موضع مسجد به طور دقیق معین نشده باشد. ۲. توقف در مسجد خطر داشته باشد(مثلاً احتمال ریزش سقف وجود داشته باشد) ۳. مسجد در حال تعمیر و بازسازی باشد و نتوان در آن نماز خواند. ۴. به خاطر جذابیت یا لطافت هوا در حیات مسجد که مسجد نیست جماعت می‌خوانند. ۵. اقامه جماعت در غیر مسجد موجب ایجاد انگیزه برای ساخت مسجد در آن مکان می‌شود. ۶. امام یا مأموم کثیرالشک است و در نماز جماعت شک نمی‌کند و نماز جماعت در مسجد برگزار نمی‌شود. ۷. نمازگزاران به قدری از مسجد فاصله دارند که صدای اذان به آنجا نمی‌رسد و اگر هم می‌رسد امکان حضور در مسجد نیست(مثلاً مسجد در آن طرف اتوبان است و امکان تردد وجود ندارد) ۸. برگزاری نماز جماعت هیچ‌گونه تعرضی به مسجد ندارد و موجب وهن امام جماعت یا نماز جماعت نیست.

۲. برگزاری نماز جماعت در بیرون مسجد در مواردی جایز نیست، از جمله: ۱. نماز جماعت بیرون از مسجد از شمار حاضر شوندگان به مسجد بکاهد(گرچه یک نفر باشد) ۲. نماز جماعت بیرون از مسجد احساس بی‌نیازی از ساخت مسجد و بی‌توجهی به این امر را در مردم ایجاد کند. ۳. نماز جماعت بیرون از مسجد در محدودهای باشد که اذان مسجد به آنجا می‌رسد.

۳. تازه این در صورتی است که اقامه نماز جماعت در غیر مسجد آفاتی در پی نداشته باشد.

آداب امامت نماز جماعت

۱. کمیت در نماز جماعت، شرط است و کیفیت جماعت در کمیت آن است. بنابراین شاخص اصلی در موفقیت تعداد نمازگزاران است، نه اینکه مقام و رتبه معنوی آنان بالاتر باشد.^۱
۲. امام جماعت متناسب با روز، بعد از اذان برای مردم دعا کند و مردم آمین بگویند؛ دعا بعد از اذان، در مظان استجاب است.
۳. از تکرار اذان بپرهیزد و فقط یک اذان بگوید و بهتر است زنده (حلقومی) باشد.
۴. اقامه را دیگران بگویند و او پس از پایان اقامه بدون دعا کردن، تکبیرة الاحرام بگوید و نماز را شروع کند.
۵. فقط حمد و سوره نمازهای صبح و مغرب و عشا را بلند و بقیه نماز حتی ذکر رکوع و سجده و تشهد را آهسته بخواند؛ چون اصل در مساجد سکوت و آرامش است و صدای بلند نیاز به دلیل شرعی دارد.
۶. با نشاط، طمأنینه، آرامش، ابهت و عظمت، نماز را به اختصار بخواند.

مسجد شجره-مدینه منوره

۱. در حدیث فضیلت نماز جماعت فقط تعداد نمازگزاران مطرح شده و اشاره‌ای به زن و مرد یا کوچک و بزرگ و یا امور دیگر نشده است.

۷. مراعات حال ضعیف‌ترین نمازگزاران را بنماید.
۸. از انجام مستحبات، خصوصاً آنها که وقت مأمومین را می‌گیرد، بپرهیزد.^۱
۹. قبل و بعد از نماز رو به روی مردم بنشیند و بر مأمومین نظارت داشته باشد.
۱۰. در مواردی که برخی به رکعت اول نرسیده‌اند، تسبیحات رکعت سوم و چهارم را طول دهد تا آنان بتوانند حداقل حمد را بخوانند.

۱۱. سجده و تشهد رکعت آخر را طول ندهد؛ چون علاوه بر واجب نبودن آن، بعضی در رکعات غیر اول اقتدا کرده و در تجافی هستند و اذیت می‌شوند.

۱۲. بین دو نماز به قدری فاصله بیندازد که کسانی که در رکعت آخر اقتدا کرده‌اند، بتوانند به نماز دوم برسند.
۱۳. در قنوت از ضمیر «متکلم مع‌الغیر» استفاده کند و برای همه دعا کند.
۱۴. برای آنکه مأمومین بیشتر پاداش و ثواب ببرند، تا همه آنان تکبیرة الاحرام را نگفته‌اند بسم‌الله نگوید.
۱۵. در هنگام گفتن تکبیرات قبل و بعد از رکوع و سجده دست‌ها را بلند کند.^۲

۱. وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۴۱۶، ح ۸۳۱۲: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنْ كُنْتَ تَوُمُّ فَوْماً أَجْزَأَكَ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً»؛ توجه داشته باشیم که اکثر ادکار مستحی مخصوص نماز فراداست.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۵۱۲: «قَالَ الْكَاطِمُ عليه السلام: عَلَيَّ الْإِمَامُ أَنْ يُرْفَعَ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاةِ وَ لَيْسَ عَلَيَّ غَيْرُهُ أَنْ يُرْفَعَ يَدَيْهِ فِي التَّكْبِيرِ».

۱۶. در قرائت حمد و سوره نمازهای صبح و مغرب و عشا، اعتدال در صوت داشته باشد.^۱

۱۷. در به جا آوردن نماز در اول وقت و یا تأخیر از آن، تابع جمعیت باشد.^۲

۱۸. بعد از حمد و بعد از سوره کمی سکوت کند.^۳

۱۹. به کسانی که دیر به جماعت پیوسته‌اند، توجه داشته باشد و در رکعت‌های سوم و چهارم خود به آنان مهلت دهد حمد را تمام کنند.

۲۱. اگر نمازش قصر و شکسته است، سلام را آهسته بگوید تا مأمومینی که نمازشان کامل است، متوجه شوند و نماز را ادامه دهند.

آداب امامت اجتماعی

۱. به همه توجه کند و حتی یک نفر از حاضرین در مسجد از نظر او غایب نباشد.

۲. در مسجدش هیچ کس غریبه به شمار

نیاید و برای هیچ کس امتیاز ویژه قائل نباشد.

۳. مسجدش محل تکریم اغنیاء و ثروتمندان و محل تحقیر فقرا و نیازمندان نباشد.

۱. مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۰۰: «عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْإِمَامِ إِذَا قَرَأَ فِي الصَّلَاةِ هَلْ يُسْمِعُ مَنْ خَلْفَهُ وَ إِنْ كَثُرُوا قَالَ: يَقْرَأُ قِرَاءَةً مُتَوَسِّطَةً لَقَدْ بَيَّنَّ اللَّهُ ذَلِكَ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ: وَ لَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَ لَا تُخَافَتُ بِهَا».

۲. وسائل الشيعه، ج ۸، ص ۳۰۸: «عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَيْهَمَا أَفْضَلُ يُصَلِّي الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ فِي أَوَّلِ الْوَقْتِ أَوْ يُؤَخَّرُ قَلِيلًا وَ يُصَلِّي بِأَهْلِ مَسْجِدِهِ إِذَا كَانَ إِمامُهُمْ؟ قَالَ: يُؤَخَّرُ وَ يُصَلِّي بِأَهْلِ مَسْجِدِهِ إِذَا كَانَ [هُوَ] الْإِمَامَ».

۳. بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۱۸۹: «عَنْ جَعْفَرِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام: أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اختلفا في صلاة رسول الله صلى الله عليه وآله فكتبنا إلى أبي بن كعبٍ كم كانت لرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله من سَكَنَةٍ؟ قَالَ: كَانَتْ لَهُ سَكَنَتَانِ إِذَا فَرَّغَ مِنْ أَمِّ الْقُرْآنِ وَ إِذَا فَرَّغَ مِنَ السُّورَةِ».

آداب امامت فرهنگی

۱. سه وعده، نماز جماعت بخواند.

۲. حداقل سالی یک بار، احکام و احادیث مربوط به مسجد را مطالعه و مرور کند و در درجه نخست، بینش و منش خود را درباره مسجد و مسجدی‌ها تصحیح و ارتقا بخشد.

۳. بعضی از احکام و احادیث مسجد را در تابلو مسجد نصب کند و سطح آگاهی مسجدی‌ها را به مسجد بالا ببرد.^۱

۴. نود و پنج درصد حواس مردم با چشم و تنها پنج درصد آن با گوش است. بنابراین امام الگوی عملی است و مردم، اسلام را در زوایای مختلف زندگی و برخورد او ببینند.

۵. نیازی به سخنرانی نیست و امام موفق اهل سخنرانی نیست (مگر

۱. چرا در مساجد ما به جای نوشتن آیات و روایات و آداب مسجد کلماتی آن هم به کاشی‌ها که نه خواندنی است و نه ارتباط با مسجد دارد می‌نویسند؟

برای خواندن روضه امام حسین (علیه السلام) چون هر چه را که می‌خواهد بگوید، با عمل نشان می‌دهد.

۶. به مغازه‌ها، خانه‌ها و ارگان‌های اطراف مسجد سرکشی و از ساکنان آنها احوال‌پرسی کند که عامل مهمی برای جذب دیگران به مسجد است^۱.

۷. از وقایع و حوادث اطراف مسجد باخبر باشد.

۶. بر مجموعه رفتارها، برنامه‌ها و موضع‌گیری‌هایش اعتدال حاکم باشد و از افراط و تفریط بپرهیزد.

۷. وعده‌گاه و قرار ملاقات خود را در مسجد قرار دهد.

۱. البته برای آنان سخنرانی نکند.

۸. دلایل نیامدن بعضی‌ها را به مسجد بدانند و در برطرف کردن موانع آن کوشا باشد.
۹. به دیگران بدگمان و در پی برملا کردن عیوب نباشد و بداند که مسجد خوبی‌ها را برملا می‌کند، عیوب را می‌پوشاند و درصدد رفع آنها برمی‌آید.
۱۰. محور فعالیت‌هایش رضایت خداوند باشد، نه خواسته‌های مردم. بنابراین برای جلب رضایت مردم، اجازه انجام دادن کارهایی را که در شأن مسجد نیست، ندهد.

آداب جماعت

۱. صفوف جماعت، صاف و منظم باشند.^۱

۲. صفوف به ترتیب کامل شوند و تا زمانی که صف جلوتر تکمیل نشده، کسی در صف بعدی نایستد.^۲

۱. بحار الانوار، ج ۸۵، ص ۲۰: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصَّفِّ تَمَامُ الصَّلَاةِ».

۲. عوالم اللثالی، ج ۱، ص ۱۱۰: «خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أُولَئِهَا، وَ شَرُّهَا آخِرُهَا».

۳. نمازگزارانِ یک صف، کاملاً به یکدیگر متصل باشند و سر سوزنی بین آنها فاصله نباشد.^۱

۴. فاصله بین صفوف حداقل به اندازه طول قامت انسان باشد که نمازگزاران برای سجده مشکل نداشته باشند.

۵. بهتر است امام مسجد، تنظیم صفوف مأمومین را شخصاً به عهده بگیرد.

۶. کودکان نه تنها از صفوف جلو به عقب رانده نشوند، بلکه حتی در صف اول بین بزرگ‌ترها جا داده شوند.

۱. وافی، ج ۸، ص ۱۱۸۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: سَوُّوا بَيْنَ صُفُوفِكُمْ وَ حَاذُوا بَيْنَ مَنَاكِبِكُمْ لَا يَسْتَحِذُ عَلَيْكُمُ الشَّيْطَانُ.»

وظایف نماز گزاران

۱. کیف، کفش و وسایل همراه خود را در دو طرف خود یا جلو خود قبل از سجده گاه قرار ندهند.

۲. بعد از تکبیرة الاحرام امام و قبل از آغاز سوره حمد به امام اقتدا کنند.

۳. جلوتر از امام به رکوع و سجده نروند.

۴. صدای ذکر آنان به امام جماعت نرسد.

۵. چون قبل و بعد جماعت در صف و کنار هم بودن مشکلاتی دارد، لازم نیست قبل و بعد جماعت در صف باشند و هر کس می‌تواند در جای دلخواه خود بنشیند.^۱

۶. امام جماعت با خروج از محراب و نشستن در جای دیگر، مردم را تشویق کند و حتی می‌تواند به آنان دستور دهد که صفوف را به هم بریزند و راحت باشند.^۲

۱. سوره جمعه، آیه ۱۰: «فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ».
۲. دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۱۶۹: «عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّهُ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الصَّلَاةِ انْفَتَلَ عَنْ يَمِينِهِ وَقَامَ ثُمَّ خَرَقَ الصُّفُوفَ خَرَقًا».

۷. دور هم نشستن در مسجد در غیر وقت نماز اشکال ندارد، خصوصاً اگر مزاحم دیگران نباشند.

◆ ماه مبارک رمضان در مسجد

۱. در تمام کشورهای اسلامی ماه مبارک رمضان مترادف با حضور چشمگیر مردم در مساجد است.
۲. به دلیل روزه گرفتن حضور در مساجد به ویژه برای نماز صبح آسان می شود.
۳. در تمام شهرها لحظه افطار عبور و مرور در خیابان ها به شدت کاهش می یابد که حاکی از فضای معنوی ماه رمضان است.

توصیه ها

۱. ائمه جماعات نمازهای ماه مبارک رمضان را در مساجد به قدری طولانی نکنند که با تمام شدن آن ماه، جمعیت به شدت کاهش یابد.
۲. در لیالی قدر در

مسجد قرآن به سر بگیریم،
نه در جاهای دیگر.

۳. در لیالی قدر از
خداوند بخواهیم ما را از
آبادگران مساجد خود
قرار دهد.

احیای شب عید فطر و قربان در مسجد سفارش شده است، نه در هر
مکانی.^۱

جماعت در غیر ماه مبارک رمضان با آن فرقی نمی کند، پس حضور در
مساجد را استمرار ببخشیم.

اعتکاف در مسجد^۲

اعتکاف از "عَكْفَ" به
معنی ملازم شدن به
چیزی است که عظمت
دارد. انسانها طبعاً
تمایل دارند در کنار
بهتر از خود باشند و او
را احترام و تعظیم کنند.

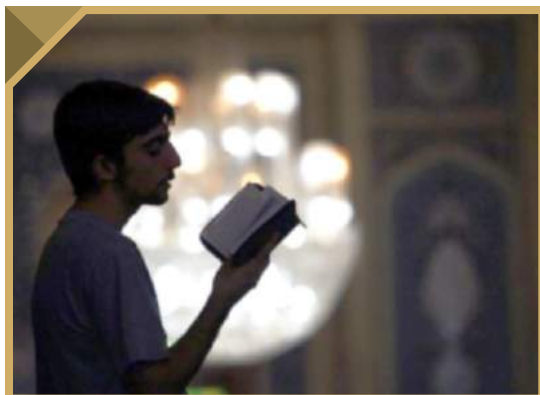
۱. یکبار امام صادق علیه السلام در شب بیست و سوم یک سالی سخت مریض بودند، با این حال دستور دادند وی
را به مسجد ببرند و آن شب را تا صبح در مسجد مانند.

۲. در باره اعتکاف به کتاب اعتکاف، عبادتی فراگیر و گامی به سوی مسجدشناسی، نوشته مهدی مؤیدی،
موسسه مسجد، مراجعه کنید.

لذا آتشکده فارس که بیش از هزار سال افروخته بود، هیچ‌گاه تنها نبود و حتی بت‌ها هم ملازم داشتند.

دین اسلام که خدای متعال را خالق و منزّه از جسم و ملازمت جسمانی با او را ناممکن می‌داند، مسجد را که خانه خداست، برای اعتکاف قرار داده است و مسجدالحرام هیچ‌گاه تنها نبوده و نباید باشد و همیشه عده‌ای طواف‌کننده دارد.

◆ غرض از اعتکاف

غرض از اعتکاف تعظیم معبود و نگهبانی و حفاظت از معبد و معبود و خدمت به آن دو است و قصد معتکف احترام به معبود و تقرب به اوست و تقاضایی از معبود ندارد؛ چنان‌که بعضی برای برآورده شدن حاجت به اعتکاف می‌روند.

◆ زمان اعتکاف

اعتکاف مختص ایام خاصی نیست و در تمام سال جایز است، به جز در عیدفطر و قربان که از

اعیاد بزرگ اسلامی است و همه مردم شب و روز عید در مسجد شرکت دارند و معبد خالی نیست و روزه گرفتن در آن دو روز که شرط اعتکاف است، جایز نیست.

◆ حداقل مدت اعتکاف

حداقل اعتکاف در ادیان گذشته چهل روز بوده، ولی اسلام آن را به سه روز کاهش داد تا معتکف نه آن قدر زیاد بماند که ابهت مسجد در چشم او کاسته شود و نه آن قدر کم بماند که عظمت مسجد خدشه دار شود.

۱. اعتکاف اختصاص به اسلام ندارد، بلکه در تمام ادیان وجود داشت و اسلام با تغییراتی آن را تأیید کرد.

۲. اعتکاف در ادیان گذشته مخصوص برخی افراد بود و دیگران از فیض آن محروم بودند و اسلام آن را در اختیار همه افراد گذاشت.

۳. اسلام اعتکاف را از بیابان و کوه و دشت و غار به مسجد آورد و از حالت فردی به جمعی و از حالت دشوار به حالتی ساده تبدیل کرد.

۴. اعتکاف عبادتی

همگانی است؛ مردان، زنان، جوانان، نوجوانان و حتی کودکان ممیز نیز می‌توانند از فیض اعتکاف بهره ببرند.

۵. اعتکاف باید در مسجد جامع باشد.^۱

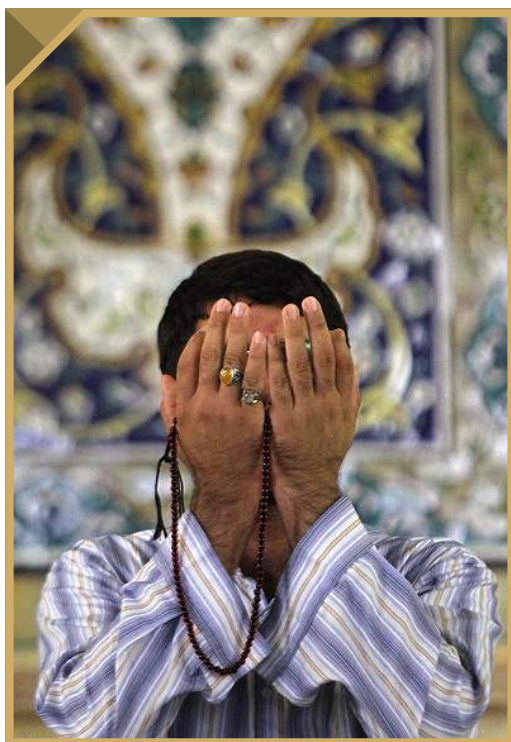
۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۸۴، ح ۲۰۸۶: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَا اِعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ فِي مَسْجِدِ الْجَامِعِ»؛ البته فقهای عظام در تعیین ملاک جامع بودن مسجد با هم اختلاف نظر دارند.

۶. زنان پیامبر ﷺ نیز همه ساله همراه آن حضرت در مسجد معتکف می شدند.^۱

۷. امروزه اعتکاف در دهه پایانی ماه مبارک رمضان در بسیاری از کشورهای اسلامی با شکوهی خاص برگزار می شود.

◆ آثار اعتکاف

۱. تعظیم خداوند.
۲. تقرب به خدا.^۲
۳. بخشش گناهان.^۳
۴. استراحت روح و روان.
۵. تقویت اراده.
۶. تمرین جماعت.
۷. تمرین حضور قبل نماز و بعد نماز.
۸. استفاده از همه ابعاد و حالات مسجد.
۹. دوستی با مؤمنان.
۱۰. شناخت مسجد بدون بدعت و خرافات.

۱. سنن ابی داود، ج ۲، ص ۳۳۴، ح ۲۴۷۸.
 ۲. من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۸۴، ح ۲۰۸۶: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: اغْتِكَافُ عَشْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ يُعْدِلُ حَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ.»
 ۳. الجامع الصغیر، ج ۲، ص ۵۷۵: «مَنْ اعْتَكَفَ اِيْمَانًا وَ احْتِسَابًا غَفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.»

♦ مراقبات قبل از اعتکاف

۱. خود را از نظر روحی آماده کنیم و بدانیم به سفری سرنوشت‌ساز می‌رویم.
۲. مشغله‌های شغلی و زندگی را کنار بگذاریم.
۳. دیون و بدهی‌های خود را بپردازیم و اگر نمی‌توانیم، تصمیم قطعی برای آن بگیریم.
۴. وسایل مورد نیاز در اعتکاف نظیر قرآن مجید، مفاتیح الجنان، پتو، بالش، کاغذ، خودکار، کتاب و لوازم شخصی را آماده کنیم.^۱
۵. دیگران را در ثواب اعتکاف خود شریک کنیم.
۶. به نیابت از دیگران معتکف شویم.

♦ مراقبات هنگام اعتکاف

۱. استفاده از معنویت مسجد و تمرین حضور در آن.
۲. فراگیری و مراعات آداب واحکام مسجد.
۳. نظافت و پاکیزه نگاه‌داشتن مسجد.^۲
۴. سکوت.
۵. تفکر مثبت و سازنده.
۶. بررسی نقاط مثبت و منفی گذشته زندگی.
۷. دائم الوضو بودن.
۸. کم‌خوردن و کم‌خوابیدن.
۹. تصمیم‌گیری برای مسائل سرنوشت‌ساز.

۱. از آوردن وسایل سرگرم‌کننده یا وسایلی که باعث آزار دیگران می‌شود، پرهیزیم.
۲. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۸۶، ح ۳۸۴۶: قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام: «أَنَّ الْجَنَّةَ وَالْحُورَ لَتَشْتَاقُ إِلَى مَنْ يَكْسَحُ الْمَسْجِدَ أَوْ يَأْخُذُ مِنْهُ الْقَدَى».

۱۰. مشورت با مؤمنان
و به ویژه عالمان ربّانی.

۱۱. انس با مسجد و
قرآن و نماز.

۱۲. عدم ایجاد مزاحمت برای دیگران حتی با بلند خواندن نماز و قرآن و دعا^۱.

۱۳. پرهیز از جدال و بحث‌های بی‌فایده و شوخی زیاد.

۱۴. بررسی نیازمندی‌های مسجد و برآوردن آنها.

♦ مراقبات بعد از اعتکاف

۱. حفظ انس خود با مسجد.

۲. پای‌بندی به عهد و پیمان‌های اعتکاف.

۳. حفظ ارتباط خود با روحانی.

۴. پی‌گیری تصمیم‌های اتخاذ شده در اعتکاف.

۵. حفظ دوستان ایام اعتکاف.

۶. حفظ معنویت اعتکاف.

♦ مراقبات مسئولان اعتکاف

۱. غبارروبی و آماده‌سازی مسجد.

۲. نورپردازی مناسب.

۱. سنن ابی داود، ج ۱، ص ۲۹۹: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا إِنَّ كَلِمَةَ مُنَاجِ رَبِّهِ فَلَا يُؤَدِّينَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا يَرْفَعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ أَوْ قَالَ: فِي الصَّلَاةِ».

۳. تلاش در حفظ آرامش محیط.
۴. حاکم کردن جو تفکر و سکوت.
۵. پرهیز از اجرای برنامه‌های فراوان و طولانی برای عموم معتکفان.

۶. استفاده حداقلی از میکروفن و بلندگو.

۷. برهم‌نزدن تفکر و سکوت کسانی که نمی‌خواهند در مراسم عمومی شرکت کنند.
۸. آگاه‌سازی معتکفان از احکام اعتکاف به وسیله تابلو، بروشور و کتاب.
۹. نظم و انضباط در استقرار معتکفان و پذیرایی از آنان.
۱۰. برآورده سازی تمامی نیازهای ضروری معتکفان.

چند نکته

۱. کسانی که معتکف نیستند، غذای معتکفان را تهیه و مایحتاج آنان را برآورده کنند تا معتکفان نیازی به بیرون آمدن و معاشرت با دیگران نداشته باشند. گویی معتکفان مدیر داخلی و غیرمعتکفان مدیر خارجی مسجدند.
۲. تعداد معتکفان به درخواست و استقبال مردم بستگی دارد و بهتر است در تمام ایام سال مسجد خالی از معتکف نباشد. هر چند یک نفر بیشتر

نباشد. بنابراین از دحام برای اعتکاف در ایامی خاص و محدود و خالی گذاشتن مسجد از معتکف در سایر ایام سال، مخالف شأن مسجد است.

۳. شایسته است مسئولان مملکتی نیز به تأسی از رسول خدا ﷺ در ماه مبارک رمضان به اعتکاف مشرف شوند.
۴. کسانی که توفیق اعتکاف را ندارند نظیر خادم مسجد، می توانند کسی را وکیل کنند تا به جای آنان معتکف شود.
۵. همراه بودن زن و فرزند در اعتکاف برای آشنایی با مسجد و اعتکاف بی اشکال است.
۶. اعتکاف برای تعظیم است و نباید باعث توهین و تحقیر شود.
۷. بهترین راه برای مسجدشناسی و بهره‌مندی از مسجد، اعتکاف است.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ زُؤَارِكَ وَ عُمَّارِ مَسَاجِدِكَ

منابع و مأخذ

۱. الأمالی، شیخ صدوق، قم، مؤسسه بعثت، چاپ اول، ۱۴۱۷ هـ.ق.
۲. الأمالی، شیخ طوسی، قم، دارالثقافه، چاپ اول، ۱۴۱۴ هـ.ق.
۳. بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، بیروت، الوفاء.
۴. بغیة الباحث عن زوائد مسند الحارث، علی بن أبی بکر هیشمی، تحقیق مسعد عبد الحمید محمد السعدنی.
۵. تهذیب الأحكام، شیخ طوسی، تحقیق سید محمد مهدی موسوی خرسان، تهران، دارالکتب الإسلامیه، چاپ چهارم، ۱۳۶۵ هـ.ش.
۶. ثواب الأعمال وعقاب الأعمال، شیخ صدوق، تحقیق سید محمد مهدی خرسان، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۳۶۸ هـ.ش.
۷. الجعفریات، محمد بن محمد بن اشعث، تهران، مکتبه نینوا.
۸. حاشیة السندی علی النسائی، محمد بن عبد الهادی السندی، بیروت، المکتبة العلمیة.
۹. دعائم الإسلام، قاضی نعمان مغربی، تحقیق آصف بن علی أصغر فیضی، القاهرة، دار المعارف، ۱۳۸۳ هـ.ق.
۱۰. سنن أبی داود، سلیمان بن اشعث سجستانی، تحقیق سعید محمد اللحام، بیروت، دارالفکر، چاپ اول، ۱۴۱۰ هـ.ق.
۱۱. علل الشرائع، شیخ صدوق، نجف اشرف، مکتبة الحیدریة، ۱۳۸۶ هـ.ق.
۱۲. عمدة القاری، العینی، بیروت، دار إحياء التراث العربی.
۱۳. عوالی اللآلی، ابن ابی الجمهور احسائی، قم، سیدالشهداء، ۱۱۰۴ هـ.ق.

١٤. قرب الاسناد، حمیری قمی، قم، مؤسسه آل البيت للإسلام، چاپ اول، ١٤١٣ هـ.ق.
١٥. الکافی، شیخ کلینی، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الإسلامیه، چاپ سوم، ١٣٦٧ هـ.ش.
١٦. کشف الخفاء، العجلونی، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ سوم، ١٤٠٨ هـ.ق.
١٧. کشف الغمّه، اربلی، تبریز، انتشارات بنی هاشمی، ١٣٨١ هـ.ق.
١٨. کنز العمال، متقی هندی، تحقیق ضبط وتفسیر بکری حیانی، تصحیح وفهرست شیخ صفوة السقا، بیروت، مؤسسه الرساله، ١٤٠٩ هـ.ق.
١٩. المحاسن، أحمد بن محمد بن خالد البرقی، تصحیح وتعلیق سید جلال الدین حسینی، طهران، دارالکتب الإسلامیه، ١٣٣٠ هـ.ش.
٢٠. مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، بیروت، مؤسسه آل البيت لإحياء التراث، ١٤٠٨ هـ.ق.
٢١. مسند أحمد، أحمد بن حنبل، بیروت، دار صادر.
٢٢. المصباح، کفعمی، بیروت، مؤسسه الأعلمی، چاپ سوم، ١٤٠٣ هـ.ق.
٢٣. المصنف، ابن أبی شیبة الکوفی، تحقیق سعید اللحام، بیروت، دارالفکر للطباعة والنشر والتوزیع، ١٤٠٩ هـ.ق.
٢٤. المعجم الأوسط، الطبرانی، دارالحرمین، ١٤١٥ هـ.ق.
٢٥. من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق، قم، جامعه مدرسین، ١٤١٣ هـ.ق.
٢٦. وسائل الشیعه، شیخ حرّ عاملی، قم، آل البيت علیهم السّلام.

خودآزمایی

- ۱- این سخن از کدام امام معصوم است؟ اهل المسجد زوار الله؛ «اهل مسجد زائران خدايند»

(الف) حضرت علی (ع)	(ب) امام حسن (ع)
(ج) امام باقر (ع)	(د) امام صادق (ع)
- ۲- مسجد چگونه جایی است؟

(الف) جایگاه بهترین عمل ها (نماز)	(ب) مرکز ادب سازی
(ج) بهترین دارالقرآن	(د) همه موارد صحیح است.
- ۳- امروزه وجود کدام یک از مراکز از میزان نیاز به مسجد کاسته است؟

(الف) حسینیه ها و تکایا	(ب) فرهنگ سراها
(ج) پارک ها	(د) هیچ کدام
- ۴- چه عاملی موجب تقویت فرهنگ دینی افراد جامعه است؟

(الف) بزرگ بودن مساجد	(ب) فراوانی مساجد
(ج) زیباسازی مساجد	(د) الف و ج
- ۵- چه کسانی همواره سربازان رهبران دینی و بهترین پشتیبان نظام اسلامی به شمار می آیند؟

(الف) نظامی ها	(ب) سیاسی ها
(ج) مسجدی ها	(د) فرهنگی ها
- ۶- درباره زیارت مسجد کدام عمل، پسندیده است؟

(الف) نیابت از دیگران	(ب) زودتر رفتن به مسجد
(ج) با وضو بودن	(د) همه موارد
- ۷- پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) به چه دلیل از حضور زنان در مسجد ممانعت شد؟

(الف) حمایت از ولایت	(ب) حفظ عفت زنان
(ج) نامنی مسیر	(د) ب و ج
- ۸- درباره حضور کودکان در مسجد کدام عمل پسندیده است؟

(الف) آنان را زیر نظر داشته باشیم	(ب) آنان را در مسجد زیاد نگاه نداریم
(ج) در مسیر مسجد هدیه ای برای آنان بخریم	(د) همه موارد
- ۹- بهترین ادب هنگام ورود به مسجد چیست؟

(الف) بوسیدن درب مسجد	(ب) سلام کردن به مسجد
(ج) خواندن دو رکعت نماز تحیت	(د) به همراه نیاوردن کفش با خود
- ۱۰- کیفیت نماز جماعت در مسجد به چیست؟

(الف) بالا بودن تعداد نمازگزاران	(ب) بالا بودن مقام و رتبه معنوی نمازگزاران
(ج) عدم حضور کودکان در صفوف نمازگزاران	(د) ب و ج